

ENARRATIO ALEXANDRI APHRODISEI
IN LIBRUM TERTIVM PRIMAE PHI-

losophiæ, Latinis quartum, interprete
Ioanne Genesio.

St scientia quædam, quæ id quod est, ea ratione qua est ens, & ea quæ huic insunt, per se contemplatur. Hæc autem nulla est earum quæ scientiæ particulares dicuntur. Nulla enim cæterarum id quod est, ut est ens considerat, sed partem quæq; aliquam excipiens, id quod accidit, de hac contemplatur, ut mathematicæ scientiæ faciunt. Quoniã autem principia summasq; causas quærimus, patet ipsas necessario per se cuiuspiam esse naturæ. Quod si & ii qui eorum quæ sunt, elementa quærebant, hæc principia quærebant, necesse est & elementa eius quod est, ut est ens, & non per accidens esse. Quapropter & a nobis eius quod est, ea ratione qua est ens, primæ causæ sunt sumendæ.

Enar. x.

Opposito-
rū eadem
doctrina.

Contradi-
ctionē non
simul esse
verā, nobi-
lissima sen-
tentia.

St scientia quædam.) Cum sit Aristoteli propositum in metaphysica doctrina, quam sapientiam & primam philosophiam, interdum etiam theologiam nuncupare solet, de ente qua ens est disputare, postquam ipsam docuit non esse de numero earum artium ac scientiarum, quæ in cognitione rerum necessariarum versantur, aut omnino quæ res vsui accommodatas inquirunt, sed ipsam tantum cognitionem scientiamq; propter ipsam capessentem, eandemq; primorum principiorum causarumq; (hæc enim potissimum entia sunt) contemplatricem esse demonstravit, antequam prima principia quæ sint inuestigaret, incepit de causis in vniuersum disserere, & in veterum sententias, quas exposuit enarravitque, disputare: cumq; aliqua esse prima principia, nec principiorum ascensum sine carere demonstrasset, quasdam quæstiones de ente ac principijs, & ijs quæ huc pertinent, iniicit, disputavitq; quod ad eorum quæ in sapientia inquirenda proponuntur, inuentionem, commodum & necessariū esse videbatur: quibus quæstionibus disputatis, reliquum in præfatione tertij libri aggreditur. Hic enim quod superest edisserit, & quæstionibus solutis sententiam suam confirmat. Docet autem in hoc libro quibus in rebus sapientia versatur, quam & philosophiam appellat, & primam philosophiam: ostenditq; ipsam de ente in vniuersum disputare. Item de vno, quoniam ens & vnum subiecto idem sunt: ac perinde de ijs quæ vni subijciuntur, de quorum numero sunt idem, æquale, & simile. & de oppositis vni, quæ quidem sunt plura. Oppositorum namq; cognitio ad eandem pertinet doctrinā. quo fit, ut de prædictorum oppositis eadem consideret, immo vero de omnibus oppositis. Cuncta enim opposita diuersitati subijciuntur, diuersitas autem pluribus. at plura & vnum contraria sunt. Quod si de omnibus cōtrarijs oppositisq; cognoscit, dubitari non potest, quin de omni ente cognoscat, cum entia omnia in his contineantur, ut quæ vel contraria sint, vel ex contrarijs consistant. At si omnia entia considerat, ne ea quidem inconsiderata omittet, quæ per se cōmuniterq; enti adsunt in eo quod ens est, quales sunt sententiæ nuncupatæ, quarum communissimam & nobilissimā illam esse ait, non posse contradictionem simul esse veram. Posito igitur sapientiã de ente cōsiderare, docet ens sic multifariam dici, ut quæ ab vno, & ad vnum. Ut autem ens dicitur vnum, sic scientia de ente qua est ens, vna esse videtur. quo fit, ut in huius consideratione proposita doctrina versetur, quæ quidem scientiarum & prima est, & facile princeps. Cæterum tum dialecticum, tum etiã sophistam eadem atq; sapientem considerare ait. hi namq; de ijs quæ enti qua est ens, communiter adsunt, disputant, neq; in vno genere aut re vna versantur, ut reliquæ artes ac disciplinæ. Sed horū alter fallax est, & falsis captiunculis circumuenit, alter probabilibus, & ex opinione sumptis rationibus concludit. At sapientia de ijs quæ enti qua est ens communiter suppetunt, sic considerat, ut scientiam possit ingenerare. Demonstrans autem contradictionem ex vtraq; parte veram aut falsam esse non posse, sed omnino esse necesse ut altera pars eius vera sit, altera falsa, Heraclitum accusat & Protagoram, qui medium quoddam contradictionis esse putabant. Sed iam proposita exordiamur. (Est scientia quædam quæ id quod est, ea ratione qua est ens, & ea quæ huic insunt, per se contemplatur.) Primum sumit esse quandam scientiam de ente in eo quod ens est, id est, quæ ens qua est ens considerat, & ea quæ enti per se adsunt, demonstrat. Omnis enim scientia, quæ in subiecto aliquo versatur, demonstrat quæ illi per se adsunt. Sed esse talem quandam scientiam, in processu demonstrabit. Nunc assumpto adiicit, diuersam esse hanc scientiam a cæteris disciplinis. Deinde hanc scientiam sapientiam esse docet, dum extrema quædam principia & causas, de quibus sapiens edisserit, primum cuiusdam naturæ principia per se esse ostendit, deinde huius naturæ, id est entis

qua ens est. Scientiam igitur quæ in ente versatur, a cæteris disciplinis diuersam esse satis est perspicuum considerantibus aliarum quancq; certum quoddam ens, hoc est entis partem considerare. Arithmetica enim numeros considerat, qui ens quoddam sunt. Geometria lineas, plana & solida, quæ & ipsa entia quædam sunt. Ad eundem modum cæteræ doctrinæ partem aliquam entis, & quæ illi per se adiunt, contemplantur, hoc est eius accidentia. Hoc enim in re quæq; proprium est scientiæ. Hæc autem non ens aliquod, nec partem entis, sed ens qua est ens simpliciter considerat, quoniam si versaretur in particularibus entibus, non esset ab illis diuersa. Sed postquam assumpsit esse scientiam quandam de ente in eo quod est ens, & huius cum cæteris diffidium docuit, prima principia, extremasq; causas, quas sapientia inquirat, & nos quibus de sapientia est sermo susceptus, inuestigamus, non cuiuspiam alterius, quam entis in eo quod est ens, principia per se esse demonstrat. quod si verum est, ea profecto sapientia esse intelligi debet, quam de ente in eo quod ens est, haberi diximus. Nam cuius doctrinæ inter est principia per se causasq; alicuius naturæ contemplari, eius est naturam illam considerare. quod ad hunc modum ostendit. sumit oportere prima principia, extremasq; causas, quas a se nunc ait inquiri, id est quæ a sapiente primoq; philosopho inuestigantur, esse cuiusdã naturæ principia per se, nõ per accidens. Nã omne principium omnique causa alicuius est proprie principium & per se causa, non ex accidenti: ac proinde prima principia quæ maxime principia sunt, alicuius naturæ principia per se fuerint, non ex accidenti. Nullius igitur singularium scientiarum hæc sunt principia, quippe quarum nullius principia prima principia sunt. Alia enim sunt harum principia, argumento, quod scientiæ quæ de ipsis habentur, habent quidem sua principia, diuersa tamẽ ab his. Prima igitur principia extremasq; causas cuiusdã alius scientiæ sunt. Quæ porro causas per accidens esse dicantur, quæ per se, docuit Aristoteles in auditu physico. Quædam enim non sunt per se, neq; primum alicuius principia, sed per relationem ad aliud: vt trianguli æquilateri haberi tres angulos pares duobus rectis, non dicimus causam esse per se, sed ex accidenti, quoniam hoc alterius antecedentis priorisq; hoc est trianguli per se caua est. Sed & accidentia cauarum per se, vt est Polycletus statuæ, causas sunt ex accidenti: quorum posterius dicta omnino causæ non sunt. Prius autem commemorata, sunt quidem causæ, non tamen horũ. Primæ igitur causæ non possunt secundo modo esse causæ entis ex accidenti. Nam cum sint primæ causæ, non possunt non esse causæ. ita ne priore quidẽ modo causæ sunt ex accidenti. Nam si sunt causæ ex accidenti entis in eo quod est ens, alicuius alterius antecedentis erunt per se. at ente nihil prius est. Primæ igitur causæ per se causæ sunt entis in eo quod est ens. Ipse autem primum sumit, esse quorundã per se causas. Si enim causæ sunt, aliquorum sunt causæ: & si veræ causæ, per se causæ fuerint. quo sumpto subiungit, hanc naturam cuius sunt extrema primaq; principia, & quã inuestigamus, esse ens qua est ens. quod hac ratione confirmat, Vt, inquit, elementa rerum indagantes, huiusmodi principia quærebant, & talia ipsarum elementa, quæ essent per se elementa, non ex accidenti, sic nobis qui prima principia & causas entis inquirimus, huiusmodi initia sunt inuestiganda, quæ proprie ac per se ipsius principia sint: quanquam dictio sua breuitate oblcura est.

Entis scientia, a cæteris disciplinis diuersa.

Principia quædã esse per relationem.

Id autem quod est, dicitur quidem multipliciter, sed ad vnũ & vnã quandam naturam, & non æquiuoce dicitur, sed vt & omne sanum ad sanitatẽ dicitur, partim quia conseruat, partim quia efficit, partim quia indicat ipsam partim quia est susceptuum ipsius. & medicatum item ad medicinam. Aliud enim tale ex eo dicitur, quia medicinam habet, aliud quia aptum est ad ipsam, aliud quia opus est medicinæ, & alia plura simili modo. sic & id quod est, multis quidem modis, sed ad vnum principium dicitur. Quædam enim quia substantiæ sunt, entia dicuntur. quædam quia substantiæ sunt, affectus. quædam quia sunt ad substantiam via, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua generatiuaq; substantiæ, vel eorum quæ ad ipsam dicuntur substantiam, aut alicuius horum negatio, vel substantiæ. quocirca & id quod non est, non ens dicimus esse. Vt igitur & omnium sanorum, sic & cæterorum vna scientia est.

Id autem quod est, dicitur quidem multipliciter, sed ad vnum, & vnã quãdam naturam. Dixerat entis qua est ens, quandam haberi doctrinam, & quæ sint huius principia causasq; docuerat, huiusmodi scientiam sapientiam esse confirmans. deinceps quomodo entis scientia vna esse possit, ostendit: quoniam ens æquiuocum esse videtur. æquiuocorum autem non est vna natura, nec ars vna, vnã scientia, neq; principia eadem sunt. quare diuisionem proponit eorum quæ sub communi alio quo disponuntur, ordinanturq; cuiusmodi sunt æquiuoca & vniuoca, & quæ ab vno aliquo vel ad vnũ dicuntur. Qua partitione vsus, ens neq; genus eorũ de quibus dicitur, esse vniuocum demonstrabit. hinc enim, vt multis in locis docuit, quædã incommoda consequuntur. nec rursus æquiuocum esse (nã & hoc difficultatibus non vacat) sed æquiuocorum vniuocorumq; medium tenere. His enim interiecta esse dicit, quæ ab vno & in vnum dicuntur. quo in genere ens esse reperitur. Nam hæc ab illorum alterutro differunt, quoniam vniuoca sub genere quodam communi ponuntur, omniaq; pariter

Ens, æquiuocorum ac vniuocorum mediũ tenet.

similiterque participant ea natura quæ per genus quod dicitur, significatur. æquiuocis autem secundum nomen, quod de ipsis communiter dicitur, nihil est aliud inter ipsa commune. Æquiuoca enim sunt, quorum solum nomen est commune, ratio vero substantiæ diuersa. quæ vero ab vno & in vno dicuntur, neque eam paritatem inter ipsa seruant, quam vniuoca ad id quod prædicatur, nec rursus puram æquiuocorum immistamque diuersitatem habent, sed ipsis communitas quædam suppetit, quatenus ea sunt quæ dicuntur, quoniam illius rei vna est natura. & hæc in his omnibus quodammodo videtur, a quo existentia, vel in quod rationem quandam habent. quo fit, vt ipsius nomine participant. Sed huiusmodi naturam alio quidem in loco communius sub æquiuocis statuit. hic autem accuratius partiendo ab æquiuocis discrepare ait, ac discrimen exponit. Neque enim talia nominis solum societatem obtinent, nec ita inter se habent, vt quæ proprie æquiuoca intelliguntur, quibus nominis communitas fortuito contigit, sed causam quandam habent, cur eodem vocabulo nominentur. Sana enim ac item medica per naturam quandam sic, inquit, appellantur: quoniam sana dicitur, quod ad sanitatem aliquo modo sese habeant. Hoc enim dicitur sanum, quia sanitatem conseruat, vt modicus cibus, vt exercitationes deambulationesque. illud vero quia sanitatem affert, vt medicamentum, & omnia remedia. aliud quod sanitatis est signum, vt probus color, commodaque spiratio. aliud denique quoniam sanitatis est excipiens, vt corpus recte valere aptum. quare si quid sanum appellatur, quod nihil ad sanitatem pertineat, id æquiuocè ad cætera sana dicitur. Eadem est medici ratio. Aliud enim sic appellatur, quia medendi artem habet, vt medicus, quod proprie ac potissimum sic nuncupatur. aliud quoniam aptum est vt huiusmodi artem excipiat: aliud quia opus est & perfectio medicinæ, vt aliquid medice recisum esse dicimus. est & quod medicum appelletur, quia instrumentum faciens ad medicinam est, vel medicamentum. quin & liber medicus vocatur, qui de medicina scriptus est. Illud autem, & alia plura simili modo) aut dictum est propter medici exempla, vel quia sumi alia possunt, quæ perinde atque hæc ad vnum vnique naturam dicuntur. bonum enim & figura numerusque ex hoc genere esse videri possunt, ad quorum modum ens sese habere dicit. Nam & ipsum multifariam dicitur, nec sub vno genere continetur, quemadmodum commemorata, at non protinus æquiuocè dicitur. Neque enim æquiuoca solum multipliciter dicuntur, sed ea etiam quæ ab vno & ad vnum referuntur, vt prædicta & ens sese habet. Nam etsi ens substantia proprie intelligatur, tamen & quæ substantiæ accidunt, entia quoque nuncupantur, nouem scilicet genera, licet ipse non vtatur exemplis ad hunc modum, vt cuiusque generis vnum apponat, sed quædam connumeret, quæ substantiæ adsunt, & per ipsam sunt atque dicuntur, quorum multa sub vno genere, vnoque prædicamento ponuntur, atque vtitur prima entis partitione ex ijs quæ fiunt in prædicamento qua entia diuiduntur in substantiam & accidentia. Dicit autem accidentia substantiæ entia dici, partim quia sunt affectiones substantiæ, vt caliditates, humiditates, frigiditates, siccitates, & omnino qualitates passiuæ: partim vt viæ in substantiam, qua ratione generationem rerum accretionemque, & interitus substantiæ ac mutationes entia esse dicimus, quoniam & hæc aliquid substantiæ sunt, vt imminutio & senectæ atque priuationes. Cæcitas enim ens quoddam est, quia substantiæ aliquid est. est namque priuatio substantiæ. alia vero vt qualitates, vt habitus, vt dispositiones, vt figuræ: quæ non sunt affectiones quas primas qualitatum commemorauit. Illud autem, (Aut effectiua aut generatiua substantiæ.) vel vtrunque quasi vnum dixit, & talia erunt actiones per quas substantiæ generantur. Nam semen substantia est per se. Aut effectiuum, vt diuersum a generatiuo dixit: & talia fuerint, quæcunque causæ sunt vt aliqua mutantur in substantiam, vt calefcere causa est generationis quorundam animalium. Sed postquam dixit, effectiua generatiuaque substantiæ, adiicit, (vel eorum quæ ad ipsam dicuntur substantiam) hoc est eorum quæ accidunt substantiæ: quæ idcirco entia dicuntur, quoniam ad substantiam quodammodo sese habent. quædam enim horum effectiua sunt, vt colorum, affectionum, scientiarumque. Addiscere namque effectiuum est generatiuumque scientiarum, vt exercitationes laboresque bonæ habitudinis, parcus victus valetudinis. Præterea quæ ad substantiam sunt, & dicuntur, qualia quæ ad aliquid nuncupantur. Nam hæc in habitudine substantiarum habentur. Cæterum hoc in loco, vt supra dixi, non sic vtimur exemplis, vt cuiusque generis vnum exemplum apponamus, sed quædam enumeramus eorum quæ substantiæ adsunt, ac propter ipsam & sunt, & dicuntur: quorum multa vni generi atque eidem prædicamento subiunguntur. Itaque prima potius earum entis diuisionum, quæ in prædicamento fiunt, vti esse videri possumus, qua entia in substantiam & accidentia diuiduntur: quanquam quod ait, (vel eorum quæ ad ipsam dicuntur substantiam) velut proprie dictum accipi potest. vel quasi, (quæ ad substantiam) dixerit pro vel quæ ad aliquid dicuntur. Ad aliquid enim habitudo est in substantia. Deinde addit, (Aut alicuius horum negatio vel substantiæ, quocirca & id quod non est, non ens dicimus esse.) horum, id est eorum quæ substantiæ accidunt. (vel substantiæ) id est ipsius substantiæ. ostendit autem substantiæ ad esse & ens habitudinem. Negationes enim substantiæ, eiusque accidentium, etiam si ea quorum negationes sunt, tollant, tamen quoniam habitudinem quandam ad substantiam habent, entia ipsæ quoque dicuntur. Si enim substantia non esset, ne ens quidem haberetur. at negatio alicuius entis est, ac idcirco negationes entia nuncupantur. (Quod non est, inquit, non ens esse dicimus.) id est, de non ente, quod est entis priuatio, esse prædicamus, quoniam est aliquid entis. At non simpliciter ipsum esse dicimus, sed esse non ens. Cum autem docuisset ens ad vnum, & ab vno ita dici, vt sanum & medicum, dicitur enim ad substantiam secundum

Æquiuoca

Sanum multipliciter dicitur.

Medicum multipliciter dicitur.

Substantiæ accidentia, entia quoque appellantur

Negationes ac priuationes entia quoque ipsæ dicuntur.

fimilitudinem ipsius cum his, assumit, entis vnam esse scientiam. Vt enim sanorum quæ multifariam quidem dicuntur, non tamen æquiuoce, vna est omnium disciplina (medicina enim de his sanis contemplatur) ita & de cæteris omnibus, quæ perinde vt illa dicuntur, qualia sunt & medica. sic entia sese habent. Nam æquiuocorum, quæ præter nomen nihil habent commune, scientia vna esse non potest, quia communi vocabulo nihil proprium significatur. scientia vero quæq; in vno genere vnaq; natura versatur: quæ vero non solum nomen habent commune, sed etiam illa nominis cõmunitas pendet a communitate rei, horum quoq; habetur vna scientia.

Aequiuocorum sciẽtia vna nõ est.

Non enim solum eorum quæ per vnam rationem dicuntur, vna scientia est, sed eorum etiam quæ ad vnam dicuntur naturam. & hæc enim quodammodo vna ratione dicuntur. Patet igitur vnius etiam esse scientiæ, ea quæ sunt, vt & entia sunt, contemplari.

3 Non enim solum eorum quæ per vnam rationem dicuntur, vna scientia est. Id est eorum quæ vniuoca sunt, & sub vno communi genere ordinantur. Nõ igitur, inquit, horum tantum, quæ sic se habent inter se, vna scientia est, sed etiam eorum quæ ab vno & in vnum dicuntur: quanquam hæc quæ ad vnam naturam referuntur, secundum vnum quodammodo dicuntur, quoniam in omnibus quodammodo eadem natura reperitur, a qua & propter quam sic appellatur, licet non cuncta pariter & ex æquo participant eadem. Nam in conseruante sanitatem, & in efficiente, itemq; in excipiente sanitas est quæ consideratur. quamobrem ipsorum vna est quodammodo ratio, & de his cõtemplari ad vnam pertinet scientiam, hoc est ad medicinã. Ac proinde ad vnam scientiam pertinet de ente qua est ens considerare. Neq; enim quatenus musica aut medica, sed qua entia sunt, & entis natura participant, ab hac scientia considerantur.

Entis quã ens est, vna est sciẽtia.

Vbiq; autem scientia ipsius est proprie primi, & ex quo cætera pendent, & propter quod dicuntur. Quod si hoc est substantia, ipsum philosophum principia substantiarũ causasque habere oportet.

4 Vbiq; autem scientia ipsius est proprie primi. Assumpto vnam esse scientiam eorum quæ multipliciter dicuntur vt ab vno & ad vnum, docet deinde in hoc genere cum est aliquid primum & proprie dictum, cætera vero ab illo, vt in ijs quæ ab vno & in vnum dicuntur, scientiam quæ circa illam naturã versatur, proprie maximeq; haberi de primo, quo cætera pertinent ac referuntur. quod fit, vt medicina cum sit omnium quæ sana nuncupatur, proprie tamen ac præcipue sanitatis esse censetur, ex qua cætera huiusmodi nomen sortiuntur. Similis est ratio doctrinæ quæ de bonis habetur, proprie nanq; & præcipue perfectissimi bonorum est. Omnis igitur entis scientia, vna scientia est, quoniam eiusdem naturæ, hæc maxime de primo ente erit, quodq; proprie ens esse intelligitur, & propter quod alia sunt entia. quod quidem substantiam appellamus. a substantia enim aliorum esse pendet, & ob hanc illa sunt entia: vt intelligatur philosophi partes esse, substantiarum principia causasq; inuestigare, nimirum quoniam eius munus est de ente considerare. Principia enim substantiæ omnis entis fuerint principia, scilicet quia substantia principium est & causa vt cætera sint. Cum prius autem entis considerationem ad vnam scientiã pertinere, & quomodo docuisset, quæ sit huiusmodi scientia, hoc in loco exponit, philosophia videlicet, quæ quidem hoc discrepat ab alijs, quod illarum quæque circa ens aliquod versatur, philosophia vero ens qua ens est, in vniuersum, non ens aliquod contemplatur.

Philosophiã ab alijs sciẽtijs differentia.

Omnis autem generis vnius, sensus est vnus atq; sciẽtia, veluti grammatica quæ est vna, omnes contemplatur voces.

5 Omnis autem generis vnius, sensus est vnus atq; scientia. Præfatus ad philosophum principiorum & causarum substantiæ cognitionem pertinere, nunc ostendit non de substantia solum, sed in vniuersum de omni ente, vt supra dixit, qua ens est, considerare, philosophi munus esse. Nam vnius cuiusq; generis, ait, vnus est sensus in sensibilibus, ac perinde in scibilibus vna sciẽtia. quo in loco genõ cõmunius accepit pro natura. quibus enim est aliqua natura cõmunis, ea latius accepto vocabulo generã nuncupantur. huiusmodi autem sunt, quæ ab vno aliquo esse mutuantur. In sensibilibus enim quæ participant natura eadem, atq; certum quoddam sensibile, quod sub aliquem sensum cadit, ea omnia sensu eodem percipiuntur, vt colores omnes sub visu cadunt, quia sunt eiusdem generis, atq; album, quod videndi subijcitur sensui. Simili ratione strepituum vnus est sensus, vnus item saporum. eadẽq; ratio in singulis sensibilibus generibus reperietur, vt vicissim grammatica non certam quandam vocem, verbi gratia solũ acutam, sed omnem vocem, qua scilicet est vox, contemplatur. Quoniam igitur ens in eo quod est ens, natura vna participat (huiusmodi enim esse demonstratum est) nimirum cuius est de substantia disputare, eius fuerit de omni ente qua est ens differere. Itaq; si scientia circa substantiam substantiæq; principia versatur, eadem omnia entia omniumq; principia considerabit. Porro cuius scientiæ est de cunctis entibus considerare, ad eandem pertinet quot sint

Philosophus de omni ente in vniuersum considerat.

entis species intelligere, id est quot genera. qui enim aliqua intelligit, huic notum est illorum inter ipsa discrimen. qui enim quæ non sunt eadem, eadem esse inter se putat, is nihil ipsorum omnino cognoscit.

Quapropter & eius quod est ut ens, quæcunq; sunt species, vnius est scientiæ genere, & specierum species contemplari.

Entis partitio in genera, ad primam philosophiam pertinet.

Quapropter & eius quod est quæcunq; sunt species, vnius est scientiæ genere, & specierum species contemplari. Postquam docuit omnis entis qua est ens considerationem ad vnam scientiam pertinere, ad sapientiam videlicet & philosophiam, dictum est autem ad vnam genere, id est ad vnam secundum genus scientiam pertinere considerare species omnes, omnesq; differentias entis quatenus est ens, subiicit, (& specierum species.) Nam quemadmodum se habet genus scibile ad sibi subiectas species, sic genus scientiæ huius ad eiusdem scientiæ species, ergo vicissim ut genus scibile se habet ad genus propriæ scientiæ, sic scibilis species ad species scientiæ. est autem genus cõmunisq; entis natura communi ac generali philosophiæ scibilis. partes igitur entis philosophiæ partibus scibiles erunt. Itaq; cuiusq; entis speciei est aliqua scientia. ex ijs sub philosophia, velut sub vna quadam scientia sunt ordinatæ. quibus verbis aperitur, partitionem entis in genera, ad primam philosophiam pertinere, quam ipse fecit in prædicamentis. hisq; simul philosophia quomodo sit vna scientia, nobis declaratur, vniuersaliter videlicet. Eius autem species sunt, quæcunq; habentur de ente. Prima enim philosophia, quæ proprie sapientia nuncupatur, quæq; de sempiternis ac immobilibus diuinisq; cõsiderat, philosophiæ pars est. Itaq; sapientia licet vniuersalis & prima sit, ut quæ de ente in eo quod est ens, non de aliquo ente contempletur, subiicitur tamen philosophiæ. sub hac itaq; collocatur tum prima philosophia, quæ circa primas substantias versatur, tum physica, quæ disputat de naturalibus, deq; motu & mutatione, tum si qua est quæ agenda contempletur. talia enim sunt particularia quædam entia. Esse autem vnam genere philosophiæ, qua ens in eo quod est ens, consideratur, aperuit illis verbis, quæ initio huius libri conscripsit, (hæc autem nulla est earum quæ scientiæ particulares dicuntur) quæ quidem principia primasq; causas, atq; substantiam considerat. Simulq; prima est & vniuersalis. ex ijs enim quæ ab vno & ad vnum dicuntur, id primum est & vniuersale, quod quæ ut sint alijs est causa: ut idem in quinto quoq; huius operis libro declarabit. His autem quæ dixit & confirmavit, soluit quæstionem in secundo libro propositam, vtrum eiusdem scientiæ sit de cunctis substantijs considerare, an alia scientia aliam substantiam consideret. Et illam, num ad eandem scientiam pertineat de substantia, & de substantiæ accidentibus disputare. At licet demonstratum sit ad eandem genere scientiam pertinere de omnibus substantijs, deq; ipsarum accidentibus disputare, nõ protinus tamen huiusmodi scientia quid est demonstrare intelligitur. Nihil enim prohibet eidem scientiæ definitam doctrinam, & quid est considerantem esse subiectam, atq; demonstratricem, quæ quidem accidentia per se cuiusq; generis demonstrat. Deinceps quæstionem aliam huic proximam soluit, deq; eodem & diuerso, ac simili & dissimili commemorat, item de oppositione. Docet enim huiusmodi considerationem propriam esse huius scientiæ quæ de ente contemplatur.

Atqui id quod est, ac vnũ ipsum, ex eo idẽ sunt, atq; vna natura, quia mutuo se sequuntur, ut principium atque causa, sed non ut vnam subeuntia rationem. Nihil autem refert & si eadem hoc pacto putauerimus esse, sed & ad propositum magis conducit. Idem est enim vnus homo, & homo, & qui est homo, & homo, & non aliud quicquam dictio significat, si reduplicabitur, est homo, & homo, & vnus homo. Patet autem nec in generatione separari, nec in corruptione similiter, & in vno. Quare perspicuum est additionem in his idem significare, & nihil aliud vnum ipsum præter id quod est, esse.

Ens & vnũ subiecto vnũ sunt, ratione autem diuersa.

Atqui id quod est, ac vnum ipsum, idem sunt, ac vna natura, ex eo, quia mutuo se consequuntur, ut principium atq; causa, sed non vnam subeuntia rationem. Postquã docuit vnius doctrinæ munus esse, de ente qua est ens, & quot & quæ sunt entis species differere, deinceps quot & quæ sunt entis species ostendit, docens primum vnum atq; ens eadem esse inter se subiecto. Hinc enim sequitur, ut quot vnius species sint, totidem entis habeantur, cum ens & vnum subiecto idem sint, licet ratio ipsorum, ut docuit, non sit eadem. itaq; quot species vnius esse reperientur, tot erunt & entis. Ut enim dixi, ad inuestigandum entis species, vnum assumit. Sumit autem, eiusdem esse scientiæ de multitudine considerare, & quæcunq; multitudini ut generi subiiciuntur, propterea quod multitudine vni opponatur, oppositorum autem vna sit scientia. Itaque Philosophus qua philosophus est, de vno & multitudine, & quæ his subiiciuntur, disputabit. vni autem subiiciuntur idem, æquale, simile, & cetera id genus, quoniam vnum similiter & de eisdem dicitur atq; ens. Ad hũc igitur pertinet de ente contemplari, item de multitudine, & quæ huic subiiciuntur: quoniam oppositorum cognitio eiusdem scientiæ munus est. Est autem vni multitudo contraria, & multitudinis species vnius speciebus opponuntur. Dicit porro perinde vnum & ens idem esse, ut principium & causa idem sunt.

Nam quemadmodum hæc inter se consequuntur, ac de eodem prædicantur, sic item vnum & ens. Principium enim idem est atq; causa, & causa idem atq; principium: alia tamen est ratio aliaq; intellectus notio qua principium dicitur, alia qua dicitur causa. Dicitur enim principium quatenus primum est eius cuius est principium, & quatenus ex eo existunt ea quorum est principium: causa vero quatenus propter ipsam est id cuius est causa. aliud autem est id ex quo, aliud id propter quod. Ad hunc igitur modum, inquit, vnum & ens sese habent inter se. De quocunq; enim dicitur vnum, dicitur alterum. quare vtrunq; est ex eorum numero quæ multipliciter & ad vnum, vt dixit, vnâq; naturam dicuntur: tamen discrimine quodam intellectus vnum & ens prædicamus. Nam cum ali- quid ens dicimus, ipsum existere significamus: cum vero vnum, secretionem ab alijs & a multitu- dine inuimus. Simul tamen & ens est, & ab alijs seiunctū, & est vnum, non multitudo. Ad hunc modum se habent inter se expers & minimum, semen & fructus, ascensus & descensus, quæcunque proprie ἐτερόωνμα, id est diuersinomia nuncupantur. Sed postquam dixit ens & vnum idem esse, vnamq; naturam, non tamen quasi ratione vna explicentur, addit nihil interesse vel sic hæc ratione quoq; eadem esse putauerimus, non solum subiecta natura: vt sit ipsorum subiectum de numero eo- rum quæ multis nominibus appellantur: quorum nomina multa sunt, ratio vero cuiusq; nominis est eadem: vt ensis & gladij, vestis & indumenti. Illa enim ratione quoq; eadem esse putare, ex pro- posito magis fuerit. tanto enim magis vtriusq; consideratio ad eandem scientiam pertinebit, si no- mine tantum discrepauerint. Porro vt ostendat ens & vnum, vt prædixit, esse idem, adiecit, (idem est enim vnus homo, & homo: ens homo, & homo.) vtrunq; enim idem est atq; homo, ac proinde inter se sunt eadem. Nam qui hominem significat, is vnum hominem, & existentem hominem si- gnificat. quin si vnus addiderit, ens simul significat: ac vicissim si ens, vnus. Præfatus autē, vnus ho- mo, & ens homo, idem esse atq; homo, ac proinde eadem esse inter se, quod ens & vnus in homine vnum vt substantiâ significant, docet, cum assumit, illud, est homo homo, nil aliud significare, quam est homo simpliciter. at est homo, significat hominē esse ens vt substantiâ. est igitur homo, ens vt substantiâ significat. quo fit, vt ens homo, & vnus homo, quod idem valet, ens vt substantiam, & vnum vt substantiam significet. Vel sensus illorum verborum hic est, quoniâ ens & vnum eadē sunt, & qui est de aliquo dicit, is de ipso prædicat ens. qui dicit, ens est homo, aut rursus vnus est homo, duplicationem facit illius verbi est, quoniâ horum vtrunq; idem est atq; est homo. duplicatū enim in dictione nihil aliud significat, q̄ quod simpliciter dicitur, vt exemplo docuit repetitione termini homo. Nam cum vnum idem sit atq; ens, profecto qui dicit, vnus est homo, is duplicat ac bis dicit est & vnū: vt qui dicit, est homo homo, repetit homo. Postquā vero docuit vnum & ens homini addita idem valere, nec esse inter se disiuncta: substantia enim & vnū quod in ipsa habetur, ab eodem inquit, significatur, quoniâ ens & vnū neq; in generatione separatur, neq; in interitu: simul enim ens & vnum de vnoquoq; prædicatur. nam horum quodq; vt est ens, sic est vnum. Illi autem, (Si- militer & in vno) addēdum est, sese res habet. Prædicatio enim perinde se habet in vno atq; in ente. vel aliter, Postquam docuit nihil differre est homo, ab eo, vnus est homo, addit, duplicationē termi- ni homo non mutaturam sensum, si hominē gigni aut interire dicamus. Itaq; quemadmodū præ- posito est, vel fieri vel interire homine duplicato, non fit intellectus diuersus, sic etiâ si vnum homi- ni præponatur, prædicati duplicatio non aliud significabit, q̄ si semel diceretur. Vt vero prædicatū homo bis acceptum non inducit discrimen, sic item id quod subiecti locum habet, id est vnum, est: quæ quoniam de eodem dicuntur, si vtrunq; accipiatur, duplicabitur, vel est, vel vnū. quamobrem nec ipsum duplicatum intellectus efficiet differentiam, quod vero ait, (Quare perspicuū est additio- nem in his idem significare, & nihil aliud vnum ipsum præter id quod est) ostendit se non solum demonstrasse horum coitū ac duplicationem nihil aliud significare, q̄ si alterutrū per se sumeretur, sed etiam de hominis duplicatione se fuisse loquutum.

Principij & causæ alia atq; alia ratio.

Vnus ho- mo, en- ho- mo, & ho- mo, idē va- lent.

Præterea vniuscuiusque substantiâ vnum est, non per accidens, similiter & ens pro- prie quid.

Præterea vniuscuiusq; substantia vnum est, non per accidens.) Ens & vnū idem esse, ostendit ad hunc modū, si id per quod esse vnicuiq; suppetit, vnum est, hoc proprie est, non ex accidenti. Neq; enim cuiusq; substantia est per accidens vnius, sed proprie ac per se cuiusq; substantia vnum est. quo fit, vt vnum in quid est de cuiusq; substantia prædicetur. Pari ratione ens per se non ex accidenti de cuiusq; substantia dicitur. Cuiusque enim substantia similiter est, quoddam ens & vnum. & sic pro- bari potest idem esse vnum & ens. vel sic. Si cuiusq; substantia pariter est vnum atque ens, vtrunq; enim horum per se de quolibet prædicatur, & quæque res pariter est vnum atque ens, fit vt ens & vnum idem sint. vt enim est ens, sic item vnum, & simul alterum est & alterum. Quancquā possunt verba illa aliter explicari, ad hunc modū. quemadmodum substantia est ens ac proprie ens, sic etiam est vnum & proprie vnum, & non ex accidenti, vt sit vnum perinde atque ens, aliud proprie, aliud improprie, & hoc prius, illud posterius. Nam substantia proprie ens est & vnum. quæ vero secundū substantiâ sunt, horum quodq; ex accidēti est ens & vnū. quibus verbis vbi docuit idem esse vnum atque ens, huc enim illa verba pertinebant, addit.

Vnū & ens idem sunt.

Quare quot sunt vnius, tot & eius quod est, species sunt. De quibus quidnā sit con-

templari, ad eandem genere scientiam spectat, ut de eodem ac simili, & cæteris talibus. Fere autem omnia contraria ad hoc principium reducuntur. Hæc vero contemplati sumus in contrariorum delectione.

Quare quot vnus sunt, tot & eius quod est, species sunt.) Dixerat ad eandem genere scientiam pertinere, species entis considerare. etenim disciplinæ quæ entis species, quæ & quot sunt, contemplantur, eadem genere inter sese sunt. ostensio ens & vnum idem esse subiecto, merito subiungit tot esse entis species, quot vnus. De quibus speciebus quid vnaquæq; ipsarum sit considerare, munus est scientiæ eiusdem genere. Nam doctrinæ, quæ quid est horum quodq; contemplantur, eadem inter sese sunt. Positum est enim philosophiam scientiam vnâ esse genere: quæ quidem ut de ente qua ens est, eiusq; speciebus, ut dictum est, considerat, sic de vno qua est vnum, ac de eius speciebus ediscerit, quoniam ens & vnum idem sunt. Species autem vnus & entis late sumpto vocabulo nuncupavit. Nam neq; ens, neq; vnum proprie genus est, nec species, quæ ipsis subiiciuntur. commune enim quod multipliciter dicitur, non est genus. huiusmodi autem sunt ens & vnum. quod enim de ijs prædicatur in quibus est prius & posterius, id quodammodo genus est, quia cum genere quandam obtinet similitudinem, non tamē proprie genus est. Deinceps quæ sint vnus species, exponit, quæ scilicet entis qua ens est, dicens. (Dico autem ut de eodem ac simili, & cæteris talibus.) idem namq; qua idem, vnum est. idem enim, & simile qua simile, vnitas est secundum substantiam. vnitas enim est in qualitate. pari ratione æquale est vnitas, quia vnitas reperitur in quanto. His porro verbis ostendit, philosophi qui de substantia considerat, partes esse, quid est horum quodq; contemplari. quod ipse in libro superiore inuestigabat. Sed postquam philosophi esse docuit de ente & vno ipsorumq; speciebus disputare, item de ijs quæ modo memoravi, eodem, simili & æquali, & cæteris quæ vni quasi generi subiiciuntur, ad philosophum quoq; pertinere ait, de horum oppositis differere. Opponitur autem eidem diuersum, simili dissimile, æquali inæquale. Esse autem vnū superius eodem ac simili & æquali & cæteris id genus docet his verbis. (Fere autē omnia contraria ad hoc principium reducuntur.) quo in loco principium appellat oppositionem, vnū scilicet, & quod vni opponitur, hoc est plura. Idem namq; vnum quiddam est, diuersum vero multitudo, & in multitudine. Pari ratione simile & æquale vni subiiciuntur, rursusq; dissimile & inæquale multitudini. At ut cuncta fere contraria ad hanc vnus & multitudinis oppositionem referri intelligamus, relegat nos ad delectionem seu explicationem contrariorum, quali de his priuatim differuerit. De qua loquutus est in secundo libro de bono.

Neq; ens, neq; vnum proprie genus est.

Atque tot sunt philosophiæ partes, quot substantiæ sunt. Quare necesse est ipsarum quandam esse primam, & aliam sequentem. nam vnum ipsum, & id quod est, genera continuo habent, quapropter & scientiæ hæc sequuntur. Ipse namque Philosophus perinde se habet, atque isce qui Mathematicus nūcupatur. Etenim partes hæc habet, & prima quædam est scientia, & secunda, & aliæ deinceps sunt mathematicis collocatæ.

Atq; tot philosophiæ partes sunt, quot substantiæ sunt.) Quoniam ex entibus aliud est proprie & per se ens, ut substantia, aliud ex accidenti, ut quæ substantiæ accidunt, & ad ipsam referuntur, ubiq; autem, ut supra diximus, in quibus hic ordo reperitur, scientia proprie primi est ex quo cætera pendent, & propter quod alia etiam dicuntur: nimirū philosophia scientia erit de substantia considerans, cum substantia ens esse proprie intelligatur. Porro quia substantiæ complures sunt, idcirco scientiæ, quæ circa substantiam versatur, id est philosophiæ, quæ genere vna est, tot erunt partes speciesque, quot sunt ipsæ substantiæ. Item ut substantiarum aliæ sunt primæ, aliæ secundæ, sic philosophia alia prima fuerit, alia secunda, & posterior pro ipsarum ordine. Hæc autem dictio consequitur illam, (quod si hoc est substantia, ipsum philosophum principia substantiarū causasque habere oportet.) hanc enim illa consequitur, (tot sunt philosophiæ partes, quot substantiæ sunt.) Dicta enim clariora essent, si hæc dictio præponeretur illi, (Si igitur ens & vnum idem sunt.) contingens illam, (quapropter & eius quod est, ut est ens, quæcūq; sunt species, vnus est scientiæ genere & specierū species contemplari) post hoc enim illud sequitur, (tot sunt philosophiæ partes, quot substantiæ sunt.) Est autem hæc, ut dixi, vna ex propositis quæstionibus, vtrum vna scientia de cunctis substantijs consideret, an plures. & si plures, an hæc sint inter sese cognatæ. Nam plures esse ostensum est, sed omnes philosophiæ vni genere subiectas. Quod vero ait, (Nam vnum ipsum & id quod est genera continuo habent.) perinde est, ac si dixisset. vnus enim & entis genera quædam sunt, id est, vnum & ens de quibusdam generibus prædicantur. Sumit autem ens & vnum proprie, hoc est pro substantia. Substantiarum igitur, inquit, sunt quædam genera & differentiæ. Quibus substantijs, cum genera ipsæ sint, & alterius generis species, vnum & ens conuenit per se. Accidentibus enim neque ens neq; vnum per se adest, sed tantum substantijs. quare si Philosophus de ente proprie, deq; proprie vno considerat, complura sunt autem quibus vnum proprie & ens conuenit, quæ genere discipant, complures igitur erunt partes philosophiæ. pro substantiarum namq; discrimine, philoso-

Entium aliud proprie ens, aliud ex accidenti

Philosophiæ partes complures.

phiæ discrimen habebitur, quoniam vnaqueque in genere aliquo distincto versatur. At in quibusdam exemplaribus pro illo (genera continuo habent.) legitur, (genus continuo habet.) quod si recte scriptum est, non significat substantiam esse vnum genus, sed ipsam habere prius & posterius. Vel genera dicit pro naturis inter se differentibus. substantiarum enim quædam habentur discrimina. Sed vbi dixit, philosophiam fore aliam priorem, aliam posteriorem pro substantiarum inter ipsas ordine, in quibus philosophia versatur, similem esse ait philosophum mathematico. Nā vt mathematica quæ vna est genere, eiusque partium discrimen quoddam est, pro differentijs & ordinibus eorū in quibus versatur, sic & philosophiæ. Nam quia in mathematicis quædam sunt prima, quædam secunda, idcirco mathematica quædam est prima, quædam secunda, alia tertia. Prima enim verbi gratia est, quæ circa plana versatur, post hanc quæ circa solida, deinde astrologica, quæ solida quæ in motu sunt, considerat. tum mechanica, quæ nascentia & intereuntia tractat. qui ordo in substantijs quoque reperitur. Nam primæ sunt ingenitæ & immortales, quæ corpore vacant, nec mouentur: de quibus prima philosophia edisserit. secunda vero philosophia de sempiternis quæ motu cientur, tertia quæ substantias considerat nascentes & intereuntis. nam hæc substantiæ vltimæ sunt.

Mathematicæ diuisio

Cum autem vnius sit facultatis opposita contemplari, & vni pluralitas opponatur,

- 12 Cum autem vnius sit facultatis opposita contemplari, & vni pluralitas opponatur. Hæc omnis dictio proxima est illi, (hæc vero contemplati sumus in contrariorum delectione) Postquam enim docuit, eius esse scientiæ de vno vniq; subiectis considerare, cuius de ente qua ens est, nunc ostendit, ad eandem pertinere, de his disputare quæ multis subijciuntur. Dixerat enim omnes contrarietates ad vnum & huic oppositum, cui alter oppositorum ordo subijcitur, velut ad principiū referri: nunc ait, docetque, cuius est de vno disputare, ad eundem pertinere de contrario vnius differere: quoniam oppositorum consideratio eiusdem est disciplina. Quod si vnius est scientiæ de his considerare, his autem omnia contraria subijciuntur, vnius profecto fuerit, de cunctis contrarijs disputare. Nam cuius est de vniuersali differere, eius & de huic subiectis. hæc autem scientia est, quæ de ente qua est ens considerat, cum eius sit de vno differere, atque de ente, cuius autem de vno, eius etiam de vnius contrario. Cuius porro est disputare de his, eius & de his subiectis differere. omnia autem contraria his subijciuntur.

Oppositorum consideratio, eiusdem est disciplina.

Atque negationem priuationemque scientiæ sit eiusdem considerare, ad hanc sane scientiam & pluralitatis contemplatio pertinebit. Vtroque namque modo vnum ipsum in contemplationem venit, cuius est negatio vel priuatio, quæ aut simpliciter illi inquam non inest, aut cuius generi. Atque ibi quidem vni ipsi differentia inest, præter id quod est in negatione. ipsa namque negatio illius est nimirum absentia, in priuatione vero & subiecta quædam existit natura, qua de priuatio dicitur. Quæ cum ita sint, & vni pluralitas opponatur, fit vt eorum etiam cognitio quæ sunt opposita dictis, ad scientiam dictam attineat, diuersi inquam, dissimilis, inæqualis, & siqua sint alia quæ aut ad idem, aut ad pluralitatem & vnum accommodantur.

- 13 Atque negationem priuationemque scientiæ sit eiusdem considerare. Præfatus vni multitudinem opponi, atque vnius esse scientiæ opposita contemplari, quoniam opposita multifariam dicuntur, vt enim habitus, sic priuatio, & vt affirmatio, sic negatio, ac vt contraria, sic ea quæ ad aliquid dicuntur, quia multa priuatio esse videntur, priuatio vero negationem quodammodo æmulatur, discrimine post explicando distincta, idcirco docet secundum quid pertinet ad eandem scientiam de vno & pluribus considerare. Nam eiusdem est scientiæ priuationem alicuius cognoscere, cuius & id cuius est priuatio, & negationem, atque id cuius est negatio. Siquidem propter negationem & priuationem de eo consideratur cuius est negatio, vel priuatio. quamobrem amborum cognitio eiusdem est naturæ. nemo enim cuiuspiam priuationem intelligere valet, qui hoc ignorat cuius est priuatio: quæ ratio similis in negatione reperitur. vtraque enim est negatio & destructio absentiaque illius. Nam cuius est aliquid considerare, eius & absentiam illius dispicere. Cæterum postquam communiter dixit negationem & priuationem contemplari eiusdem esse doctrinæ, rationem subiungens, vni & multis sermonem accommodat: de quibus dicendum sibi proposuerat. Vtroque enim modo eiusdem munus esse ait de vno ac de multis considerare, siue multa vni vt negationem opponi dicas, quæ scilicet vocabulo non vnum significantur, siue vt priuationem: quoniam in non vno vnum continetur, cuius est negatio, & priuatio cuiuspiam in se continet id cuius est priuatio. Post hæc discrimen quod inter priuationem & negationem habetur, opponit. vel enim simpliciter, inquit, illud non adest, dicimus, aut non adest alicui generi: quorum vtrunque quid significet edocens addit. Nam quæ simpliciter illud non adest, negatio est. Etenim quæ differentiam obtinet destruentem vni additam, illius est negatio quæ præter id cui signum negans apponitur, de cunctis dicitur, ac vere prædicatur: quoniam non vnū de omnibus vere dicitur excepto ipso vno, quod in negatione continetur, & cui signum negatiuum apponitur. Pari ratione nō homo de cunctis ve-

Priuationis & habitus eadem est disciplina.

re prædicatur, excepto homine, cui additur negatio. Ceterum breuiter, nec plena oratione, ac proinde obscure dixit, (Atq; ibi quidem vni ipsi differentia inest, præter id quod est in negatione. Nam cum eo excepto, quod est in negatione, de omnibus vere prædicetur, negatio de cæteris cunctis vere dicitur, præter illud cui differentia negatiua in negatione adiungitur: adiecitq; causam, cur de cæteris omnibus prædicetur vere, præter id cuius est negatio, cum ait (Ipsa nanque negatio illius nimirum est absentia.) Aut illorum verborum, (Atq; ibi quidem vni ipsi differentia inest, præter id quod est in negatione) sensus est, hic differentia, hoc est negatio addita vni quod est id quod negatur, cætera cuncta significat. Illud autem, (Præter id autem quod negatur) dixit, quoniã discrimen negati ad alia significat hoc addito ei quod negatur. At in priuatione quæ non est negatio, nec dicitur negatiue signũ destructiuum & negatiuum, cum eo cui additur, non vere dicitur de cunctis, præter id cui additur. Sed quoddam genus est subiectum, de quo solo vere dicitur, quod est demonstratiuum negati ac destructi. Priuatio enim non simpliciter est cuiuspiam absentia, quemadmodum negatio, sed absentia eius quod aptum erat ad esse, quo tempore aptum erat. Sed ostensa negationis ac priuationis differentia, transit ad id cuius gratia hæc omnia commemorauit, & vni multitudinẽ opponi ait: ac proinde vni opponi ea quæ supradictis contraria sunt, quorũ quodq; vnum esse diximus. Hæc autem sunt, diuersum, dissimile, inæquale, & cætera omnia quæ vni subiectis opponuntur, de quibus supra mentionem fecimus. quo planũ fit eiusdem munus esse, non solum illa, idem scilicet, simile & æquale, hæc enim subiiciuntur vni, sed hæc etiã quæ modo memorauit, differere. Quod vero deinceps ait (Et si qua sunt alia quæ aut ad idem aut ad pluralitẽ, & vnum accommodantur, supradictæ scientiæ munus est cognoscere) ad hunc modum explicatur, & quæcunq; alia, opponuntur & subiiciuntur referunturq; vel sub idem eiq; oppositum diuersum, vt opposita generaliora, vel sub æquale & inæquale, vel sub simile & dissimile, vel sub vnum & multitudinẽ, quæ sunt generalissima, considerare philosophi munus est. quæ idcirco ab ipso dicta sunt, vt doceret philosophiam de cunctis oppositis disputare, non de quibusdam. cum enim opposita quædam nequeant indidem referri, reduciq; ad vnum & ad multitudinẽ, sed ad idem & diuersum, vel ad simile & dissimile, seu æquale & inæquale: idcirco dixit, & quæcunq; alia vel ad eadem vel ad multitudinẽ & vnum dicuntur. Quomodo enim album & nigrum, dulce & amarum, sub vnum & multitudinẽ indidem, ex ipsisque protinus referas? At in idem & diuersum referuntur. Ex ipsis enim concretiuã, quæ sunt album & dulce, ad idem referuntur. his autem opposita quæ discretiuã sunt, alterius habentur naturæ. Docet autem idem rursus ac diuersum ad vnum & multa referri, vt appareat illã quoq; per reductionem in idem & diuersum ad vnum tandem multaq; referri.

Ex quibus est contrarietas ipsa, quippe cum differentia quidem diuersitas sit, contrarietas autem differentia quædam.

Ex quibus est contrarietas ipsa.) Contrarietatem ex eorum numero esse ait, quæ ad diuersitatem & multitudinẽ referuntur: idq; quomodo se habeat, ostendit, dicens: (quippe cum oppositio differentia quædam sit, differentia autem diuersitas quædam.) Porro cum diuersitas sit, ad multitudinẽ referri debet. Itaque contrarietas per reductionem ad diuersitatem, ad multitudinẽ referri potest, non autem protinus ex se. Quare cuius est de eodem differere, eiusdem est de oppositis considerare. Siquidem contraria ad diuersitatem referuntur. nam qui de contrarietate disputat, huius interest de contrarijs differere. Adiecit autem contrarietatem, dum ostendere præcipue molitur, sapientis esse de contrarietate, deque contrarijs verba facere. Nam de priuatione & negatione disputare, eiusdem esse docuerat: quoniam sic multa vni opponi videbantur. Dixit autem contrarietatem diuersitati subiici, nec dixit contraria, quoniam tunc idem diuersitati subiiceretur, si contraria sub diuersitate collocentur. Idem autem diuerso contrarium est. & pari ratione inæquale opponitur æquali. itaque æquale diuersitati subiiceretur. quamobrem contraria non subiiciuntur diuersitati. Quod nisi contraria referantur ad diuersitatem, sed ipsa contrarietas, quæ quidem contrarietas est in ambobus contrarijs simul sumptis, non in ipsorum altero, nimirum idem & diuersum, vel album & nigrum simul sumpta vt contraria diuersitati subiicientur, non autem idem per se vel album.

Quare cum ipsum vnum multis modis dicatur, & hæc multipliciter quidem dicentur. scientiæ tamen vnius est vniuersa cognoscere. Non enim si multis modis dicantur, ad diuersas scientias ipsorum contemplatio pertinebit. Sed si neque vna ratio ipsis competat, neque ad vnum rationes omnium reducuntur. Cum autem ad primum omnia referantur, vt ea quæ dicuntur vnum, ad primum vnum, dicendum est & de eodem & diuerso contrarijsve rem eodem modo sese habere. Quare distinctione facta, quot vnumquodq; modis dicatur, assignandum est ad primum in vnoquoq; prædicamento, quoniam ad illud dicitur modo.

Quare cum ipsum vnum multis modis dicatur, & hæc multipliciter quidem dicentur.) Species inquit vnius, id est quæ vni subiiciuntur. hæc autem sunt idem, simile, & æquale: & quæ huiusmodi sunt,

Vni multitudo opponitur.

Contrarietas ad multitudinẽ refertur.

Prædicatio & habitus ad idem referuntur.

13

14

multifariam dicuntur, perinde atque ens cui subijciuntur, quia horum quodque vnum est. vnum enim quoddam genus habebit. At vnum tot modis dicitur, quot ens. horum igitur quodque multifariam dici ait, quemadmodum vnum. At licet multifariam dicantur, sitque idem proprie, quod substantiæ tribuitur, & simile proprie, proprieque æquale, sitque ipsorum quodque in diuersis prædicamentis, non tamen ad diuersas doctrinas pertinet, singula hæc entis genera considerare, sed ad vnam. Neque enim cuncta quæ plurifariam dicuntur, sub diuersas & discrepantes disciplinas ordinantur, sed ea solum in hoc genere, quorum rationes non proficiuntur ab vno quodam, neque ad vnum referuntur. ab vno inquam, vt de medicis ostendimus. medica enim ab vsu medici deducuntur. ad vnum autem, vt sana, quæ omnia ad sanitatis rationem referuntur. quo fit, vt ipsorum cognitio ad eandem scientiam pertineat. Illud autem, (Sed si neque &c.) potest ad hunc modum explicari. Sed si neque ad vnum genus, vnamque naturam, neque ad vnum referuntur, sed ita se habent, vt æquiuoca & genera, vt paulo communius appellauerit multifariam dici, vt in prædicamentis in mentione qualitatis dixit. Est autem qualitas ex eorum numero, quæ multifariam dicuntur. Vt igitur horum vna traditur scientia, sic & eorum de quibus agimus, eiusdem, similis, & æqualis. Hæc enim omnia quoddam ad vnum referuntur, ad primum scilicet, quodque proprie tale est eorum de quibus prædicatur, vt omnia de quibus ens prædicatur, ad primum entium referuntur. quod quidem est substantia, & cuncta de quibus vnum dicitur, ad primum vnum, proprieque vnū, quod est substantia. Similis est ratio eiusdem ac diuersi. Nam de quibus hæc dicuntur, ea ad substantiam referuntur: quoniam in illa proprie est idem & diuersum. At vbi dixerat, (de eodem & diuerso.) adiunxit, (& alijs contrarijs.) ne omnia contraria, quæ vni subijciuntur, enumeraret. Hæc autem sunt simile & dissimile, æquale & inæquale, & cætera quæ vni & multitudini subijciuntur. quare cū hæc sicut ens multifariam dicantur, & ab vno & ad vnum, oportet vt diuidentes & sumentes ipsorum primum, & quod proprie dicitur, demonstrare secundum quid hæc ab illo sic appellantur. exempli causa, quærentes secundum quid idem appelletur, oportet alia ad proprie idem referre, hoc est ad idem quod in substantia intelligitur, & ostendere quid illius quodque sit, cur idem appelletur: ac vicissim cur alterum dicatur, deinde cur simile & dissimile, ac cætera eadem ratione considerare. Illud porro, (Assignandum est ad primum in vnoquoque prædicamento, quoniam ad illud dicitur modo.) loco huius dictum est, quomodo eorum quæ in singulis prædicamentis ad hunc modum dicuntur, vnumquodque sic appellatum se habet ad primum, & quod ita proprie nuncupatur, id est ad id quod habetur in substantia, & quomodo ab illo nominatur. exempli gratia, quod vnum appellatur, quomodo se habet ad primum & proprie vnum, & idem quomodo ad primum & proprie idem. quæ ratio in cæteris quoque intelligitur, vt in ijs de quibus idem prædicatur, diuidere oportet ac dispicere, quæ in alijs prædicamentis habentur, quomodo ad primum idem, id est ad idem quod habetur in substantia, referuntur, & ob ipsum eiusdem sunt prædicamenti, seu appellationis: pariterque in simili & æquali, cæterisque efficiendum est. Vt enim cum de ente verba facimus, sumentes ens proprie substantiam esse, ostendimus aliorum quodque de quibus ens prædicatur, ens esse, quia est substantiæ vel affectio, vel generatio, vel actus, aut quicquam aliud: sic, inquit, oportet in alijs efficere.

Vnum tot modis dicitur, quot ens.

Idem ac diuersum proprie in substantia est.

Quædam enim hoc sane dicuntur, quod illud habent, quædam propterea quod illud agunt, quædam alijs talibus modis. Patet igitur id quod olim in dubitationibus diximus, vnus inquam facultatis esse, de his & de substantia rationem habere. hoc autem vnum erat eorum quæ diximus dubitando. Atque ipsius philosophi nimirum est posse de omnibus contemplari.

15 Quædam enim hoc sane dicuntur, quod illud habent, quædam propterea quod illud agunt, quædam alijs talibus modis. Cum, inquit, inuenerimus quod proprie in singulis dicitur, hoc etiam in alijs accipere licebit ad id quod proprie dicitur relatum. & ad hunc modum oportere ait ad proprie dictum referri cætera de quibus ipsa prædicantur. & modum nobis subscripsit, quomodo hæc per diuisionem inueniamus. Nam quædam ita dicuntur, quoniam habent proprie dictum vel ens, vel vnum, vel idem, aut quidquam aliud, & sic ipsum nuncupantur. Quæquam illud habent, pro habentur dictum esse accipi potest. qua enim habentur a proprie ente, vel proprie vno, hoc est a substantia, & sunt in ipsa, dicuntur entia & vnum singula ipsius accidētia, vt quantum & quale, & quæ similiter habentur in substantia. Sic item idem & diuersum, simile & dissimile sese habebūt: quoniam simile & dissimile cæteraque de ipsis prædicantur. idem namque proprie intelligitur in substantiis, & pariter ratione simile proprie secundum speciem substantiæ intelligitur, de alijs tamen prædicabitur, quæcumque ad illud habent similitudinem. quædam igitur ita nuncupantur, quoniam obtinentur ab illo, alia quoniam ipsius actiones quædam sunt. vnaqueque enim actio substantiæ ens est & vnum, quoniam actionibus ipsis substantia fungitur. Ac vicissim alia entia dicuntur, quia sunt affectiones substantiæ, alia quoniam sunt habitudines. Vt autem hæc entis capacia sunt, sic item vnus, & quæ vni subijciuntur. At vbi docuit quomodo hæc ab vno & ad vnum dicuntur, eiusdem esse adijcit, de ijs quæ a substantia esse mutuuntur, ac de ipsa substantia scientiam habere. Est autem philosophi munus de

Res, varijs de causis entia dicuntur.

substantia differere. est igitur philosophi de his quoque disputare. Quibus dictis, & ostenso ad philosophum pertinere de cunctis entibus cognoscere, quaestionem quandam in secundo libro propositam, per ea quae demonstrata sunt, solui significat. Illic enim quaerebat utrum unius, an plurium scientiarum sit de substantijs ac de substantiarum accidentibus contemplari, deque ijs quibus dialecticam probabiliter uti dixit, quae sunt contraria, idem & diuersum, & alia, ut supra diximus.

Nam si non ad philosophum idipsum pertineat, quisnam erit quaeso, qui si idem sit Socrates, & Socrates sedens, aut si unum sit vni contrarium, aut quidnam sit contrarium, aut quot modis ipsum oppositumque dicatur, & identidem de caeteris huiusmodi rebus considerabit? Cum igitur unius, ut unum est, & eius quod est, ut ens est, haec per se sint affectus, sed non ut numerus est, aut linea, aut ignis, patet illius esse scientiae, & quidnam sint haec, cognoscere, & ea quae ipsis accidunt, contemplari. Atque non hac parte aberrant ii qui de ipsis considerant, uti non philosophantes, sed quia prius his est substantia, qua de nihil prorsus intelligunt.

Philosophi munus
Sophistae in quo occupentur.

Nam si non ad philosophum ipsum pertineat, quisnam erit quaeso, qui si idem sit Socrates, & Socrates sedens, considerabit? Docet Philosophi munus esse, de substantia, deque substantiae accidentibus considerare, similiterque de eodem & diuerso, & quaecumque vniuersaliter de contrarijs inquiruntur, eo quoque argumento, quod huiusmodi commentatio ad nullam aliam doctrinam pertineat. neque enim Geometrae, nec musici, nec cuiuspiam alterius, qui aliquam scientiam habet aliam ab ea quae de ente qua ens est considerat, munus est disputare ac intelligere vtrum substantia simpliciter sumpta, & cum accidenti aliquo accepta, idem sit, an diuersum: ut Socrates per se separatim acceptus, & Socrates sedens. neque enim simpliciter est idem, sed subiecto, non autem ratione. Sed neque cognoscere unum vni esse contrarium, ad aliam disciplinam pertinet, nec scire quid est contrarium, & utrum in qualitate solum, an etiam in substantia sit contrarietas, & in singulis alijs generibus: nec item quae sint discrimina contrarij, esse videlicet, exempli gratia, alia sine medio, alia cum medio, & medium mixtione extremorum constare, & mediorum alijs inditum esse vocabulum, quaedam extremorum negatione nuncupari. Nec illud, quo discrimine ab alijs oppositis contraria discrepent: nec item opposita quot modis dicantur, per partitionem statuere, ad alium pertinet, quam ad philosophum. Sed postquam docuit philosophi partes esse de his deque his similibus disputare, illud adiecit, (Cum igitur unius ut unum est, & eius quod est, ut est ens, haec per se sint affectus, sed non ut numerus est aut linea, aut ignis, patet illius esse scientiae, & quidnam haec sint cognoscere, & ea quae ipsis accidunt, contemplari.) Quibus verbis docet, considerare quid sit ens & unum, & quae his subiunguntur, non esse alterius scientiae, alterius vero ea quae his per se accidunt, demonstrare, de quibus supra diximus, sed vtrunque praestare ad eandem scientiam pertinere. Nam quemadmodum in alijs disciplinis eiusdem est de subiecto cognoscere, & quanam ipsi per se accidunt demonstrare, sic in doctrina de ente. Positum est enim philosophi munus esse de ente qua est ens cognoscere, deque ijs quae enti per se accidunt. Demonstratum est autem unum idem esse atque ens: ut intelligatur de vno deque unius per se accidentibus contemplari, ad philosophum pertinere, perinde atque de ente. Supra dicta vero esse entis qua ens est per se affectus docet, cum ait, (Sed non ut numerus est aut linea, aut ignis.) Si enim horum cuiquam per se adesset quicquam istorum, per accidens enti adesset, nec alij cuiquam adesset, nec communiter quidem. quare de his considerare non pertineret ad philosophum. Sed si numeris adesset, ad arithmeticum: si lineis, ad geometram: si vero igni, ad physicum. At cum nulli entium determinate adsit, utique enti qua est ens, adest per se. quo fit, ut quae scientia de ente considerat, eadem de his edisserat & quae his accidunt, ut contrarijs mediatum & immediatum. haec autem doctrina est vniuersalis & communis philosophia. (Atque non hac parte aberrant ij qui de ipsis considerant.) Sophistas designat, qui philosophi nomen induti, de substantia, cuius inter philosophos maxime peculiaris & praecipua est disputatio, nullam mentionem faciunt, sed in eo sunt occupati, ut de contrarijs ac oppositis, & quae multipliciter dicuntur, & de accidentibus & similibus edisserant, quae ad sophismata accommodant, & in altercationibus usurpant, ut aduersarios conturbent, circumueniantque. Hos autem incusat, non quod de his edisserant, tanquam id ad philosophum non pertineat. Nam huiusmodi commentatio non est a philosophis, quorum isti personam induunt, aliena, sed quod de his tantum ac praecipue disputent: de substantia vero quae prima est, & a qua caetera esse mutuuntur, & propter quam de illis philosophi considerant, propterea quod ad substantiam pertineant, mentionem nullam faciunt, nec de ipsa quidquam intelligunt. quo fit, ut non philosophorum, sed sophistarum nomine censendi sint. Neque enim fieri potest, ut substantiam ignorantes, de ipsius accidentibus recte praecipiant, quamobrem eo modo loquuntur.

Nam ut & numeri qua numerus est, proprii sunt affectus, veluti paritas, imparitas, commensuratio, aequalitas, excessus, defectus, atque haec & per se, & inter se nume-

ris competunt, & solido similiter, & mobili, ac immobili, & experti, atque participi ponderis sunt affectus alii proprii, sic & ei quod est, vt ens est, sunt propria quædam: atque hæc sunt ea de quibus est philosophi veritatem considerare. cuius hoc indicium est. Artifices nanque differendi, atque sophistæ, munus ipsius philosophi subeunt. Sophistica enim facultas, apparens est tantūmodo sapientia, & artifices differendi de omnibus differunt. Commune autem omnibus est id quod est. De hisce vero propterea differunt, quòd hæc philosophiæ propria sunt. Circa nanque genus idem, & sophistica, & differendi facultas, & philosophia versatur, sed ab altera quidem facultatis modo, ab altera autem electione vitæ differre philosophia videtur. Atque differendi quidem facultas, de his est tentatrix, de quibus est philosophia cognitiua, sophistica autem apparet quidem, non tamen est.

17 Nam vt & numeri, qua numerus est, proprii sunt affectus.) Perstat etiam nunc in eo, vt ad philosophum ostendat pertinere de prædictis disputare, propterea quòd affectiones sint hæc, & per se accidentia entis, qua est ens. Proprium est enim cuiusque scientiæ propria & per se accidentia subiecto generi in quo versatur, considerare, vt arithmetici munus est proprias numerorum, quos considerat, affectiones contemplari. Hæc vero sunt, par, impar, commensuratio numerorum, & æqualitas, excessus, & defectus. quorum quædam per ipsos numeros adsunt, vt impar & par: alia per mutuam comparationem, vt horum alterum: Numeri enim pares discrepant ab imparibus. Item commensurable & æquale, excessus & defectus. Pari ratione pertinet ad geometriam accidentia linearum, planorum, & figurarum intelligere. nam & horum quædam habentur propria. Ac vicissim solidis accidunt alia, quæ partim immobilibus solidis adueniunt, quo in genere stereometria versatur: partim mobilibus, in quo astrologia & physica. Quin inter mobilia quædam accidunt grauibus, vt terræ & aquæ, alia grauitatis expertibus, leuibique, vt igni & aeri, alia quinto corpori, quod in orbem mouetur, grauitatis & leuitatis experti. Vt igitur horum cuique quædam proprie accidunt, sic entis, qua est ens, non qua est aliquod entis determinatum genus, sunt quædam propria, de quibus philosophus edisserit. (Cuius, inquit, hoc indicium est, artifices nanque differendi, atque sophistæ) quibus verbis ostendit, philosophi esse de supra dictis considerare, id est de æquali, inæquali, simili, dissimili, diuerso, contrario, & cæteris id genus. Sophistæ nanque, & dialectici philosophorum nomen induti, & conantes de his præcipere in quibus philosophi versantur, de his loquuntur vt in confessio ad philosophum pertinentibus. Sed postquam dixit sophistas & dialecticos de eis disputare quæ propria sunt philosophorum, propterea quòd sibi philosophiæ nomen induerint, exponit quemodo & quatenus hoc nomen induant, & quo a philosophis, & inter se differant. Ars enim sophistica & dialectica in eodem genere atque philosophia versantur, vt quæ nullum genus proprium ac determinatum habeant, quemadmodum geometria vel musica, sed omnes de ente considerent. (Sed ab altera quidem, inquit, differt facultatis modo, ab altera vero electione vitæ.) Philosophiam dicit a dialectica differre facultatis modo. vtraque enim de ente deque ipsius accidentibus disputat, & vtraque syllogistica est. At philosophia hanc syllogisticam facultatem habet verorum demonstratricem, dialectica vero experitur vera, & probabiliter ratiocinatur. Itaque dialecticus vtrunque conatur. & de quibus philosophus demonstrationem habet & scientiam, hæc dialecticus experitur, id est periculum facit eorum qui hæc se intelligere iactant, cum ea minime intelligant. quod quidem experimentum sumptum per accidentia eorum de quibus agitur in scientia, quæ accidentia vel non habenti scientiam nota esse possunt, non protinus ostendit, qui vtitur ipso, hunc scientia præditum esse. Electione autem dialecticus non differt a philosopho, quoniam dialecticus in vtilitatem spectat philosophantium exercitationis gratia, dum ipsos experitur, sint ne scientia ea præditi quam profitentur, an non. A sophistica vero philosophiam differre ait electione vitæ, quòd philosophus id agit, vt eorum quæ ad se pertinet doctrinam nanciscatur, sophista vero vt eam habere videatur. Ars enim sophistica cum sapientia non sit, speciem sapientiæ præ se fert, quæ æmulatur, electione vitæ discrepans. Quin & modo facultatis non a dialectica solum, sed etiam a sophistica discrepat. Sophista enim non ratiocinatur, sed hac quoque parte speciem potius, quàm veritatem sequitur. (Atque differendi quidem facultas tentatrix est.) quorum philosophia scientiam habet & cognitionem, de ijs dialecticam tentatricem esse ait, eademque per probabilia confirmare. per hæc enim experimentum fit. Nam plerunque ad redarguendam veritatem vtimur tentatiua scientia. quod ex veris & demonstratiuis fieri non potest, sed ex probabilibus & suadentibus. Sophisticam autem apparere quidem ait, non tamen esse, vel quòd videatur esse dialectica, quoniam ex ijs quæ probabilia videntur, colligit, vel quòd sapientia esse videatur, tamen non sit, cum per falsam speciem sapientiæ lucrum aucupetur.

Entis qua ens est, propria esse quædam.

Sophistica Dialectica & Philosophia differunt.

Præterea contrariorum altera series priuatio est, omniaque in id quod est, atq; non

est, & vnum ac multitudinem reducuntur, veluti quies quidem vnius est, motus autem multitudinis.

Philoso-
phi est de
contrarijs
differere.

Præterea contrariorum altera series priuatio est, omniaque in id quod est, atque non est, & vnum ac multitudinem reducuntur.) His quoque confirmat philosophi interesse de contrarijs disputare. omnium namque contrariorum alter ordo est priuatio, alter species. Cuncta enim contraria in ens & non ens, vnum & multitudinem referuntur: quorum non ens & multitudo priuatio quædam esse intelligitur. Ad quem igitur pertinet de non ente considerare, quod est entis priuatio, & de non vno & multitudine, quæ est priuatio vnius, eius interest de cæteris contrarijs differere. Contrariorum igitur alterum esse priuationem, indicat pertinere ad eundem de contrarijs disputare. cuius autem est habitum, eius est priuationem contemplari. Rursus autem cuncta contraria in ens & non ens, ac in vnum & multitudinem referri, probat philosophum de cunctis oppositis differere, quod ipsum demonstrat contrariorum alterum esse priuationem. eo namque utitur ad demonstrandum vtrunque, esse inquam philosophi munus de cunctis oppositis differere, & contrariorum alterum esse priuationem. quanquam verba illa duas argumentationes continere videri possunt, quæ ad eadem demonstranda pertineant, vt prior sit, Præterea contrariorum altera series priuatio est. Nam si eiusdem est ipsa & ipsorum priuationes intelligere, profecto cuius est de altera parte contrariorum considerare, quæ vni subiecta est, ad eundem pertinebit de altera quoque differere. hæc enim illorum sunt priuatio. Posterior vero argumentatio hæc sit. (Omniaque in ens & non ens, vnum & multitudinem reducuntur.) Si enim omnia contraria his subiiciuntur, utique cuius de his, eius item est de omnibus contrarijs disputare.

Ea vero quæ sunt, & substantiam, fere omnes ex contrarijs componi fatentur. Omnes namque principia contraria dicunt esse. quidam enim par & impar, quidam calidum frigidumque, quidam finitum ac infinitum, quidam concordiam discordiamve, principia esse dicunt. hæc autem omnia cæterave in ipsum vnum, multitudinemque reduci videntur. Sumatur enim a nobis ipsa reductio: principia vero quæ ab alijs afferuntur, penitus in hæc vt in genera cadunt. Patet igitur ex his etiam vnius esse scientiæ, id quod est, vt ens est contemplari. Vniuersa enim, aut contraria sunt, aut ex contrarijs constant. Principia vero contrariorum, sunt vnum ipsum, ac multitudo, hæc autem scientiæ sunt vnius, siue vna, siue non vna ratione dicantur, quemadmodum sese fortasse rei veritas habet. At tamen multis modis dicitur ipsum vnum, ad primum tamen cætera dicentur, & contraria simili modo. Et si id quod est, aut etiam ipsum vnum non vniuersale est, & idem in omnibus vel separabile, quemadmodum forsitan non est, alia tamen ad vnum referuntur, alia deinceps sunt collocata: & idcirco geometræ non est quidnam sit contrarium, aut perfectum, aut ens, aut vnum, aut idem, aut diuersum, considerare, nisi ex suppositione.

Entia omnia
vel contra-
ria sunt, vel
ex contra-
rijs constât.

Entis ele-
menta con-
traria.

Ea vero quæ sunt, & substantiam fere omnes ex contrarijs esse fatentur.) Hac argumentatione docet, ad philosophum pertinere de cunctis contrarijs differere, simulque confirmat vnius esse scientiæ, de ente qua est ens considerare. Nam si entia & substantiæ ex contrarijs, vt plerisque omnibus videtur, constant, erunt utique principia entium contraria, & quæ ex his constant, ex contrarijs constabunt. Omnia igitur entia vel contraria sunt, vel ex contrarijs. At eiusdem est disciplinæ, contraria, & quæ ex contrarijs constituuntur, cognoscere. vnius ergo doctrinæ fuerit, de entibus in vniuersum contemplari. Atque hæc quidem est summa conclusionis. Quod vero ad dictionem pertinet, id quod ait, (Entia vero & substantiam fere omnes ex contrarijs componi fatentur) pertinet ad demonstrandum philosophi esse de contrarijs disputare, quanquam non idem omnino est, atque id quod supra dixit. Nam hoc in loco propriam esse ait philosophi substantiæ considerationem, quæ rationem quoque principiorum complectitur. At substantiæ principia & elementa confessione omnium contraria sunt: vt hac quoque ratione disputatio de contrarijs sit necessaria philosopho. Nam si entia ex contrarijs constituuntur, contraria vero ad vnum & multitudinem referuntur, nimirum qui de vno & multitudine considerat, eius erit de contrarijs quoque differere: quoniam de contrarijs disputans, de principijs quoque entis disputabit, ac proinde de ente ipso. Aut certe verbis illis ostenditur, cuius est entis consideratio, eius esse de contrarijs disputare. Nam qui disputat de ente, hic vt de ipsius elementis disputet oportet. sunt autem contraria entis elementa. in cuius confirmationem illorum apposuit sententias, qui principia contraria esse statuebant. quidam enim impar & par principia esse dicebant, vt Pythagorici. Alij calidum & frigidum, vt qui cætera raritate & densitate generari autumabant: vel vt Parmeni-

des, qui ignem & terram elementa esse tradebat. alij finem & infinitum. quæ sententia eorum fuisse videri potest, qui vnum & dualitatem infinitam in principijs statuebant. Fuerunt qui amicitiam & discordiam mallent, vt Empedocles. Quoniam igitur contraria substantiæ sunt principia, & omnia contraria ad vnum & multitudinem referuntur, hæc autem absque dubio in principijs ponuntur, haud dubie horum disputatio pertinet ad philosophum. Impar enim, calidum, finis, & amicitia ad vnum referuntur, his autem opposita ad multitudinem. Potest & illud: (Entia vero & substantiam fere omnes ex contrarijs componi fatentur) accipi vt consequens illa, (omniaq; in ens & non ens, & vnum ac multitudinem reducuntur.) Hoc enim demonstratur, eo quod omnes qui entia & substantiam ex contrarijs consistere tradunt, haud dubie talia esse putant contraria, quæ vni & multitudini subiiciuntur. Per illud autem quod ait, (Sumatur enim a nobis ipsa reductio) rursus ad ea quæ in Secundo libro de bono demonstrata sunt, relegat nos.

Perpicuum igitur est, ad vnam scientiam pertinere id quod est, vt ens est, & ea quæ insunt ipsi, vt tale est, contemplari, & non solum substantiarum, sed etiam eorum quæ competunt, scientiam eandem esse contemplatricem, eorum inquam quæ diximus, & de priore posterioreve, & genere, & toto, & specie ac parte, & huiusmodi cæteris.

20 Patet igitur ex his etiam vnius esse scientiæ, ens vt est ens contemplari.) Postquam dixit omnia contraria quodammodo ad vnum & multitudinem referri, confirmans id per reductionem contrariorum, quam in secundo de bono fecerat, in hæc, & entium substantiarumq; elementa, quæ contraria esse sumplit, ex his haud dubie intelligi ait, vnius esse scientiæ de ente qua est ens considerare. Si quidem cuncta entia vel contraria sunt, vel ex contrarijs constant, vt physici tradunt. Nam vel sunt principia, vel constant ex principijs, ex quibus principia contraria sunt, cætera vero constant ex principijs: cuncta porro contraria in vnum & multa referuntur, de hisque vna scientia considerat, cum eadem sit scientia contrariorum. omnium igitur entium contemplatio pertinet ad vnam scientiam. Quamquam enim quædam contrarijs vacent, qualis substantia esse videtur, constant tamen ex oppositis. cumq; vniuscuiusque cognitio ex cognitione pendeat eorum ex quibus constituitur, vtique horum cognitio in contrariorum ex quibus constant, cognitione inerit. Contrariorum autem principia sunt vnum & multitudo. Cuius est ergo de vno & multitudine considerare, eius interest ea contemplari, quæ his subiiciuntur. hæc autem sunt omnia entia, cum omnia entia vel contraria sint, vel ex contrarijs constant, omniaq; contraria vni & multitudini subiiciuntur. Præterea vnius scientiæ munus esse ait, de vno & multitudine considerare, siue horum vtrunque secundum vnum dicatur, id est vnam rationem habeat, vnamque naturam, sitq; genus quod de alijs sibi subiectis prædicetur, siue sese aliter habeat, & multipliciter dicatur, vt dictum & verum est. Nam et si vnum, vt multitudo, multipliciter dicatur, cætera tamen ad primum & proprie vnum referuntur. Est autem primum vnum substantia vt primum ens, & prima multitudo est in substantia. Sed vbi dixit vnum multifariam dici, perinde sese habere ait vnius contraria. Nam & in his ad primum cætera referuntur. Quia enim ad vnam naturam referuntur, & ab vno dicuntur, ad vnumque contendunt, idcirco vna est scientia ipsorum entis & vnius, licet non sint genera & vniuersalia, quæ pariter de cunctis entibus prædicentur, sed neque sint naturæ quædam ab ijs quæ nobis notæ sunt separata, nec vt genera in ijs esse habent, de quibus prædicantur. Genera enim nequeunt ab ijs quorum genera sunt, separari, vt ipsa per se subsistant, quemadmodum idearum auctoribus placet. Neque enim solum eorum quæ ad hunc modum vna ratione dicuntur, habetur vna scientia, sed etiam eorum, quæ, vt diximus, multipliciter dicuntur. Dixit autem ens & vnum fortassis non esse naturam separabilem, addens fortassis, quoniam non est hic locus huiusmodi quæstionis, nec ipsum quidquæ ad propositi confirmationem confert, statuere an sint hæc separabilia. Potest & illud, (quemadmodum fortasse non est) non solum ad separabile referri, sed etiam ad vniuersale & genus. neque enim ens & vnum talia sunt, sed vt ipse ait, alia referuntur ad vnum, & alia deinceps sunt collocata. Differunt autem quæ deinceps vocantur, ab ijs quæ referuntur ad vnum, et si vtraque multipliciter dicantur, quod ad vnum relata sic appellantur, quoniam illius vnius aliquid sunt, & inter se quendam ordinem habent, quomodo sana se habere & medica demonstratum est. quæ vero ordine deinceps collocantur, idcirco multifariam dicuntur, quoniam ex ipsis hoc est primum, illud secundum. Neque enim tria & quatuor, & cæteri numeri, qui deinceps sequuntur, idcirco numeri sunt, quoniam dualitati adsunt, vel ad ipsam quidquam faciunt, cum potius contra quod est ad hunc modum primum, ad posteriora conferat. quo fit, vt in hoc genere posteriora perfectiora sint. In ijs autem quæ ad vnum appellantur, cætera ad vnum referuntur. Potest tamen illud (alia deinceps) significare ea quæ ab vno dicuntur. Nam quæ ad hunc modum dicuntur multipliciter, partitus est in ea quæ ab vno, & in ea quæ ad vnum. Sed postquam hæc de numero eorum esse dixit, quæ ab vno & ad vnum dicuntur, & in quibus prius & posterius habentur, Hæc enim sunt quæ deinceps vel ordine collocata dicuntur, de quibus Philosophus considerat, quoniam cætera ad primum & proprie dictum referuntur, de quibus est Philosophi disputatio, ac proinde de his, Est enim substantia primum,

Vnius ac multitudinis consideratio, eiusdem est scientiæ.

Ad vnum relata, & deinceps collocata differunt.

nec geometræ esse ait de his considerare, nec cuiuspiã alterius, sed tantum philosophi. Nam singula alia scientiæ in parte aliqua entis versantur. Contrarijs autem, & ijs quæ supra memorauit, quædam adijcit hoc in loco, de quibus disputare ad nullum alium quàm ad philosophum pertinere ait, propterea quòd hæc quoque entis, qua est ens, affectiones esse intelligantur. Sed cum dixit non esse officium geometræ de his considerare, addit, (nisi ex suppositione) id est, utitur quidẽ eis geometra, non tamen quid eorum quodque sit, demonstrat, sed ponit, & a philosopho mutuatur. Ut ponens eas magnitudines esse similes quarum latera proportionem inter sese habent, hoc posito, nõ a se demonstrato, simile, æquale, & idem cæteraque usurpat. Arithmeticus quoque ponens perfectum numerum esse, qui omnibus suis partibus est æqualis, quibus numeris hoc accidat, contempletur, de perfecto tamen non considerat simpliciter. Nam quid est horum quodque disputare, solius philosophi munus est. At in dictione cum ait, (Non solum substantiarum, sed etiam eorum quæ competunt) substantiæ ac enti desideratur. Adiungit autem supra commemoratis, ut dixi, quædam alia de quibus est philosophi disputare. quæ quidem sunt, prius, posterius, genus, species, totum, pars, & cætera id genus. nam & hæc entis qua est ens affectiones sunt, quippe quæ singula vel in substantia sunt, vel in substantiæ quopiam accidenti. non autem cuiusquam determinati generis sunt affectus. ex quibus satis intelligitur, si philosophi est cunctorum entium cõtemplatio, contrariorum disputationem ad eundem pertinere, nec attinere ad complures doctrinas de causis differere, cum hæc vel contrariæ sint, vel constent ex contrarijs. quæ quidem quæstio prima est ex ijs quæ in libro Secundo propositæ fuerunt.

Post hæc autem dicendum esse videtur, vtrum vnus, an diuersarum scientiarum sit de hisce principiis quæ in mathematicis postulata appellatur, ad de substantiis contemplari. Patet itaq; nõ ad diuersas, sed ad vnã horum etiam considerationẽ, & ad philosophi scientiam pertinere. Vniuersis enim quæ sunt, sed non generi cuiquam seorsum a cæteris accommodantur: atq; utitur quidẽ his omnes ex eo, quia sunt eius quod est, qua ratione est ens, & genus vnũquodq; est ens. eousq; tamẽ utitur, quousq; satis est ipsis, id est quoad occupat genus, quo de afferunt demonstrationes. Quare cũ pateat, hæc ipsis ut entia sunt vniuersis cõpetere, hoc est enim ipsis cõmune, horũ quoque cõtēplatio eius est profecto, qui id quod est, ea ratione qua est ens, cõtēplatur. Quocirca nemo eorum qui partes considerant, de his ipsis quicquam dicere aggreditur, si sint vera inquam, necne, nec arithmeticus, nec geometra, sed naturalium quidam duntaxat, id ipsum non incongrue facientes. soli nanque de natura tota, & de eo quod est, considerare putabant. Verum cum sit quidam superior naturali, natura nanque genus est, vnum quoddam ipsius quod est, ad vniuersalẽ sanẽ, atque ad eũ qui primæ est substantiæ contemplator, horum quoq; consideratio pertinebit. facultas autem naturalis est quidem & ipsa sapientia quædam, sed non prima.

Post hæc autem dicendum esse videtur, vtrum vnus, an diuersarum scientiarũ sit de hisce principiis, quæ dignitates in mathematicis appellantur, ac de substantiis contemplari. patet itaque non ad diuersas, sed ad vnã. Eorum quæ in secundo libro quæsitæ sunt, hoc in loco mentionem facit. est autem hæc quæstio, vtrum pertineat ad hanc doctrinam prima substantiæ principia cognoscere, & principia ex quibus omnes demonstrant, quæ quidem sunt dignitates, siue sententiæ: de quibus quærit, vtrum sit eiusdem scientiæ de ipsis ac de substantia differere. Sunt autem sententiæ principia communia, & indemonstrabilia, quæ ad demonstrationes omnium scientiarum accommodantur: ut, de quolibet est affirmatio vel negatio. Et quæ sunt eidem paria, hæc inter se quoque paria sunt. Et si ab æqualibus æqualia demas, æqualia sunt quæ supersunt, & his similia. Dixit autem quæ sententiæ in mathematicis appellantur, quasi a mathematicis qui has potissimum usurpant, ut qui maxime vtantur demonstrationibus, hoc nomine nuncupentur. Ad vnã vero eandemque scientiam pertinere ait, de substantia, deque ente, ac de sententijs disputare. quæ quidem scientia est prima philosophia, idque demonstrat, quòd hæc non cuiquam entis definito generi, sed cunctis entibus conueniant: quo fit, ut a cunctis disciplinis usurpentur. Nam quia enti qua est ens conueniunt, singulæque sententiæ in aliquo genere, quod est ens, versantur, idcirco his conueniunt, & ab ijs usurpantur, qui eas ad singulas disciplinas accommodant, & ad subiectum ipsarũ genus referunt. Genus enim quodq; ex ijs in quibus disciplinæ versantur, ens est, quod illi a cõmuni descendunt, & in id, quatenus sibi vsui est, sententijs usurpant. Geometra enim ipsas magnitudinibus accommodat, & hæcenus in vsum sumit: Arithmeticus numeris, idq; quoniã cõctis conueniunt, nulliusq; sunt peculiare. Geometra enim sumens sententiã illã, quæ sunt eidẽ paria, hæc inter se quoq; paria sunt, magnitudines addit, ad hũc modũ, quæ magnitudines eidẽ sunt pares.

Sententiæ
quid sunt.

Prima phi
losofia.

Hoc idem arithmeticus ad numeros transfert, quod ipse significat, cum ait: (Eousq; tamen vtuntur, quousq; satis est ipsis, id est quoad occupat genus de quo afferunt demonstrationes.) Sententijs igitur idcirco omnes vtuntur, quoniam quatenus ea in quibus versantur, entia sunt, eatenus hoc ipsis conuenit. Ens enim cunctis ipsis est commune. Nec vlla scientia particularis, hæc vere sint, an secus, discutere conatur. neq; enim Geometra licet ipsis vtatur, nec Arithmeticus, nec aliorum quisquam Medicus, Astrologus, Musicus, sed quidam, inquit, naturalium. quibus etiam verbis confirmat, hæc enti qua est ens conuenire. Ex ijs enim qui de quapiam entis parte differunt, nemo de ipsis disputare conatus est. At naturalium auctorum quidam omnia entia in naturalibus esse rati, nec extra naturalia quidquam esse putantes, de his quoq; dicere sunt aggressi, quasi hæc enti qua est ens, conuenirent. Ergo physici quidam horum disputationem aggressi sunt, dum sibi omnis entis disputationem tribuerent, & præter naturalia nihil esse putarent. Qui quidem quatenus horum considerationem propriam esse censebant, qui de omni ente in vniuersum disputaret, merito de ipsis differebāt. Errabant tamen, dum sibi persuaderent, nihil esse præter entia naturalia in quorum cognitione versabantur. Sunt enim quædam alia entia præter ea quæ naturalia nuncupantur. Nam incorporea immobilisque substantia non est naturalis. Natura namq; genus est quoddam entis quæ principium & causa motus per se est quibus inest. quo intelligitur non ad physicum pertinere de enti qua est ens accidentibus considerare, sed ad philosophum, qui est etiamnum naturali superior, quiq; de omni ente, qua est ens, contemplatur, sed potissimum ac primū de potissimo & primo ente: quod quidē est substantia, non tamen naturalis. Est enim scientia naturalis, sapientia quædam & philosophia, nō tamen prima. Sed prima est quæ de primis substantijs, & in vniuersum de omni substantia differit, deq; ijs quæ ideo sunt, quia substantiæ quidquam sunt. quæ quidem duplici ratione efficitur: prima, tum quia de primis substantijs & ceteris omnibus, quorum esse pendet ab his, edifferit: tum quia cōmunitur de ente contemplatur. Ens enim quod de eorum est numero, quæ ab vno, & ad vnum dicuntur, in ea potissimum natura considerari potest, ad quam cætera de quibus agitur, referuntur, & a qua esse mutantur. Porro quam in primo libro sapientiam appellauit, hanc nūc communem ac primam philosophiam vocari declarat, cum ait: (Facultas autem naturalis est quidem ipsa sapiētia quædam, sed non prima.) Nam ad primam sapientiam pertinet de his considerare. Sed hoc in loco hanc philosophiam esse dicit, eandemq; primam philosophiam appellat, atq; primam & propriissimam sapientiam. Primum autem philosophum de sententijs disputare ait, nō quod ipsarū quampiam demonstrat. principia namq; demonstrationum nequeunt demonstrari, sed quod ipsarū natura quæ sit, & quomodo hæc nobis ingenerentur, inuestiget, & quomodo sit eis vtendum, & cætera quæ de ipsis in libris de demonstratione inscriptis traduntur. Nam perinde ad philosophum pertinet de demonstratione atq; de sententijs differere, non de alicuius certi entis demonstratione, sed in vniuersum quid est demonstratio, & quomodo sit vsurpanda. Neq; enim demonstratio in aliquo genere ex ijs quæ scientijs subiiciuntur, collocatur, sed per singulas disciplinas demonstratio versatur: & in ijs quæ priuatim pertinent ad eam doctrinam, qua quisque vtitur, per positionem demonstrandi modum a philosophia mutuumur.

Natura, genus est.

Prima philosophia.

Qui vero dicere de veritate ipsorum quonam pacto sit acceptanda aggrediuntur, ob ineruditionem resolutiuorū id sane faciunt. accedere enim de his antea scientes, sed non audientes quærere oportet.

22 Qui vero dicere de veritate ipsorum quonam pacto sit acceptanda aggrediuntur, ob ineruditionem resolutiuorum id sane faciunt.) Primum philosophum de sententijs differere, non quod eas demonstrat, sed quod doceat principia indemonstrabilia esse demonstrationis principia, declarat ijs quæ supra in eos dixit, qui de omnibus demonstrationes haberi putabant, & quidquam verum esse negabant, quod absq; demonstratione diceretur. De quibus in posterioribus quoq; resolutorijs mentionit, quos resolutiorum ignorantia hæc dicere tradit. Illic namq; demonstratum est necessarium esse principium demonstrationis haberi, idque non posse demonstrari. Neq; enim esset demonstratio, si de cunctis quæreretur. Nam vt in eo libro scriptum est, Omnis doctrina, omnisq; intellectua- lis disciplina ex antecedēte cognitione gignitur. hæc autem sunt, quas sententias appellamus. Quod vero ait: (Accedere enim de his antea scientes, sed non audientes quærere oportet.) vel de sententijs dictum est, quasi scire ac cognoscere oporteat, non autem audiendo de ipsis inquirere, ita ne, an se- cus se habeant, vel significat oportere in vniuersum præscire ac præcognoscere non omnia esse de- monstrabilia, non autem demonstrare, & de hoc simul inquirere. Quamquam hoc dictum esse acci- pi potest in id quod a Platone in Alcibiade traditum est, qui sic ait, Qui cūq; aliquid nouit, is per ac- ceptam doctrinam, vel per inuentionem nouit: is autem inuenit, qui prius inquirebat. Quædā namq; nouimus, quæ neq; didicimus, neq; inuestigauimus. Cæterum hæc dictio: (Quæcunq; vero de veri- tate) vsq; ad (Sed non audientes quærere) ordinanda mihi videtur post illam quæ deinde sequitur: (patet igitur ad philosophum, & ad eum qui de omni substantia ea ratione, qua natura talis est cō- templatur, & de principijs ratiocinationis considerare.) prædicta enim magis hæc dictio consequi- tur. Illa vero, (quæcunq; autem dicere, qui vero dicere de veritate ipsorum) de qua modo mentio-

Principiū demonstrationis indemonstrabile.

nem fecimus, aptissime collocaretur ante illam, (Attinet autem ad eum qui maxime circa vnum quodq; genus cognoscit.

Patet igitur, ad philosophum, & ad eum qui de omni substantia ea ratione qua natura talis est contemplatur, & de principiis ratiocinationis spectare considerare.

Patet igitur ad philosophum, & ad eum qui de omni substantia.) De omni substantia inquit, pro eo quod est de omni ente qua est ens, vel de omni substantia, quoniam doctrina qua disputat de ente, in substantia maxime versatur. Hæc enim est entium potissima, vt supra dictum est, & ad quam cætera referuntur. (De omni substantia) inquit, id est, in vniuersum de substantia, non de hac, vel de illa. Illud vero: Ea ratione qua natura talis est) vel significat, & ad eum qui substantiæ in vniuersum natura quænam est contemplatur. vel qui dispicit quænam est natura cuiusq; substantiæ. neq; enim omnes substantiæ eiusdem naturæ sunt, cum sint partim corporeæ, partim corporis expertes, & aliæ mobiles, aliæ motionis immunes. Quædam item ingenitæ, quædam natiuæ. Iam aliæ animatæ, aliæ vacantes anima: & harum vtrarumq; complura discrimina. Per dictionem autem ostenditur ad philosophum pertinere de principiis syllogisticis considerare. Syllogistica porro vocat principia demonstratiua. Nam sententiæ, demonstrationum in vniuersum principia sunt. Principia enim ac propositiones quæ in singulis scientijs demonstrationibus accommodantur, eius sunt, qui singulis in doctrinis demonstrat, cuius munus est hæc principia nouisse, quod efficiet ipsorum quilibet sumens a demonstratiuo & philosopho modum accipiendi ex ijs quæ subiecto demonstrando adsunt, propositiones demonstrantes & ipsas inter se connectendi, & cætera quæ in libro de demonstratione traduntur. Sunt autem sententiæ communia omnis demonstrationis principia.

Nō omnes
substantiæ
eiusdē sunt
naturæ.

Attinet autem ad eum qui maxime circa vnumquodque genus cognoscit, affirmare firmissima rei principia posse. quare & ad eum etiam pertinet omnium posse firmissima principia assignare, qui de hisce quæ sunt, vt entia sunt, cognoscit: atque hic est ipse philosophus. Firmissimum autem id omnium principium est, circa quod fieri non potest vt quisquam decipiatur. Tale nanq; necesse est notissimū esse, quippe cum vniuersi circa ea quæ non cognoscunt, decipiantur, & suppositionem nō esse. Quod enim necesse est eum habere, qui quoduis eorum quæ sunt percipit, id suppositionis rationem non subit. Quod vero necesse est eum cognoscere, qui quoduis eorum quæ sunt, cognoscit, id & habentem ipsum venire necesse est.

Attinet autem ad eum qui maxime circa vnumquodq; genus cognoscit, affirmare principia rei firmissima posse.) Demonstrat inquirendo quænam sint notissima & communissima sententiarum. Has enim primum teneat oportet, qui ea demonstrat quæ per se adsunt enti. quod necessarium esse cōfirmat, quoniam in vniuersum qui doctus est in vnoquoq; genere & natura, hic est enim qui maxime cognoscit, is vt habeat oportet noueritq; firmissima principia eorum quæ habentur in illa natura. Sunt autem in vnoquoq; genere firmissima principia, quæ omnium notissima & manifestissima sunt, & quæ disputantibus de illo genere minus sunt dubia. Si quis enim alius punctū esse negauerit cuius nulla est pars, & lineam longitudinem absq; latitudine, & superficiem quod latitudinem tantum & longitudinem habet, nemo tamen eorum negabit, qui in ipsorum cognitione versantur. Vt igitur in quoque genere doctus cognoscat necesse est firmissima principia, hoc est prima & propriissima, propter quæ cætera in eo genere sunt, quibusq; ignoratis in singulis disciplinis scientia rei cognosci non potest, sic, inquit, doctrina entis qua est ens præditus cognoscat necesse est omnium firmissima principia. hic autem est Philosophus & sapiens. Philosopho igitur necessarium est omnium entium firmissima & propriissima principia cognoscere. Nam qui versatur in aliquo genere, is si vt principium illius generis quodq; in eo est firmissimum cognoscat necesse est, profecto qui non certum ens, nec determinatum genus, sed in vniuersum ens ipsum communissimum & generalissimum considerat, huic vt cūctorum entium firmissima principia nota sint, fuerit necesse. Nā si quod principium esset firmiter ipsis, id profecto principium esset entis, ac proinde non essent illa principia entis firmissima. entis igitur principia firmissima sunt. Deinceps firmissimum principiorum id esse docet, quo falli minime licet. Res enim firma inconcussa est & constans. non est autem constans, quæ sic & secus se habere putari potest, atq; ea explicat propter quæ principiorum id firmissimum habeatur, quo falli nemo potest. Necesse est enim, vt tale principium in quo decipi nemo potest, ex se notum sit, nec ex positione. hæc autem vt entium firmissimo principio cōueniant oportet. hoc enim notum esse debet, quoniam in rebus ignotis erratur, nec positum, & ex se cognoscibile, propterea quod principium, quod entium quodq; cognoscenti notum esse debet, quasi principium sit omnium cognoscibile, non est positio. Si enim positio est, id quod cum demonstrari possit, tamen absq; demonstratione sumitur, vtique positio esse non potest, quæ quodlibet entium cognoscendum præditum esse oportet. Nam quod ex positione sumitur, id principium esse nequit cognitionis

Firmissi-
ma princi-
pia quæ di-
cantur.

demonstratiuorum sui. Sed postquam docuit firmissimum principium non esse positionem, fieri non posse ait, ut per aliud id discatur, quod notum esse debet quodcumque ens intelligenti. Omnis enim disciplina ex aliquo precognito proficiscitur, prorsus ut nonnulla alia ante hoc principium cognita esse debeant, si per disciplinam ipsum acquiratur. ac proinde non erit principium entium, quod notum esse debet omnium entium cognitione predicto. Ut igitur ex se huiusmodi principio cognito accedatur necesse est. quod autem ex se quisquam cognoscens accedit nullam ipsius demonstrationem requirens, id profecto non est positio.

Patet igitur tale principium firmissimum omnium esse. At quidnam sit illud, deinceps dicamus oportet. Hoc itaque principiorum omnium firmissimum est, fieri inquam non posse, ut idem simul insit, & non insit eidem, atque per idem. Addantur autem & cetera cuncta, quae ad differendi difficultates dimouendas olim determinauimus. habet enim iam dictam conditionem. fieri enim non potest, ut idem esse quispiam, atque non esse existimet, ut quidam Heraclitum dicere arbitrantur. Non enim necesse est, quae quispiam dicit, ea & ita esse ipsum existimare. Quod si fieri nequit, ut contraria simul insint eidem, addantur autem & huic propositioni quae addi solent, suntque opiniones contrariae quae contradictorie aduersantur: patet impossibile esse, simul idem esse, atque non esse eundem existimare. habebit enim contrarias opiniones simul profecto, qui circa hoc est deceptus. Quapropter omnes qui demonstrant, ad hanc opinionem ultimam demonstrationes reducunt. Hoc enim principium est natura ceterarum etiam omnium dignitatum.

25 Patet igitur tale principium firmissimum omnium esse.) Tale, id est principium, quo falli non licet, quod quidem notissimum est, nec positum. Sed ubi docuit quale debeat esse firmissimum principium, deinde quod sit huiusmodi principium exponit, idque esse ait principium contradictionis, (hoc videlicet, fieri non posse, ut idem simul adsit & non adsit eidem secundum idem. addantur autem cetera cuncta, quae ad differendi difficultates dimouendas olim determinauimus.) Sunt autem haec ea ex quibus contradictio conficitur, de quibus in sophisticis Elenchis meminit. quo in loco contradictionem esse definiuit eiusdem & vnius rei, non nominis. aut si nominis, non aequiuoci neque vniuoci, sed eiusdem per idem & ad idem, & eodem modo, eodemque tempore. Praeterea quidquid dixit in libro de enunciatione in mentione contradictionis, & quaecumque in captiones sophisticas definiuimus, ea cuncta hoc in loco significat cum ait, (ad differendi difficultates dimouendas.) Hoc itaque principiorum firmissimum esse ait. Ac propterea, inquit, quod habet praedictam definitionem seu conditionem. Positum est autem hoc esse firmissimum principium, quo falli nemo potest. (Fieri enim non potest, ut quispiam) id est, omnino. namque fieri non potest, ut idem esse atque non esse quisquam putet, & in hoc decipiatur. Nam ut fieri non potest, ut idem simul adsit, & non adsit, sic nec ut quisque circa hoc decipiatur, idemque esse & non esse putet. hoc enim est quod ait: (fieri enim non potest ut idem esse quispiam atque non esse existimet.) Porro fieri non posse, ut quisquam idem esse & non esse putet, ut quidam Heraclitum dixisse auctores sunt, ijs quae protinus subiicit, demonstrare conatur. (Non enim est necesse quae quispiam dicit, ea ita esse ipsum existimare.) Ita licet hoc fuerit ab Heraclito dictum, ut quidam credidere, non tamen est necesse, ut si hoc dixerit, protinus etiam existimauerit. Haud enim quaecumque dicimus, sic item se habere putamus. facile namque & cuius in promptu est dicere contradictionem eidem adesse: ut autem rem sic se habere quisquam putet, fieri minime potest, ut qui diu luere conspiciat, nullo is tamen negotio noctem esse affirmare valet. At rem sic se habere nemini putare licet. Fieri autem non posse, ut idem esse & non esse putetur, quo principium notissimum esse confirmatur, contradictionem videlicet simul esse veram, cum per ipsum falli non liceat, ad hunc modum arguitur, (Si autem fieri nequit, ut contraria simul insint eidem) coniunctio illa autem vacat. dictio enim plena est vel si ad hunc modum scribatur: Si fieri nequit, ut contraria simul insint eidem. Cuius sensus est huiusmodi, cum fieri non posse assumpsisset, ut eidem simul contraria insint, hoc velut manifestum usurpans, fieri non posse demonstrat, ut quisquam contradictionem simul esse veram existimet. putare enim hoc adesse, opposita opinio est ei qua idem non adesse putatur. At opposita ut eidem adsint fieri neutiquam potest. hoc enim velut noto & confesso vitur: pugnare autem inter se contradictionis opiniones, pluribus verbis in calce libri de enunciatione confirmatum est. Sed ubi contraria eidem adesse non posse dixit, illud addidit, (Addantur & huic propositioni, quae addi solent.) sicut de contradictione loquens, cum dixisset fieri non posse, ut eidem per idem simul quidquam adesset, & non adesset, addenda esse dixit post illud per idem, quae addere consueuimus, dum laqueos & decipulas sophistarum euitamus, quibus isti instructi sententiam hanc demoliri conantur, idem adesse & non adesse eidem ostendentes, vel per aliam & aliam partem, vel in alio tempore, vel ad aliud & aliud, vel denique aliter & aliter, sic in contrariorum inquit definitione omnia sunt addenda. contraria enim eidem adesse simul & per idem ac eodem modo nequeunt. Quod si

Principium contradictionis omnium firmissimum.

Contradictionis definitio.

Non quaecumque dicimus, eadem & putamus.

nemini putare licet idem simul adesse & non adesse, indubitata profecto fuerit sententia illa, fieri non posse ut contradictio sit simul vera. Illud autē, (Habebit enim contrarias opiniones simul profecto, qui circa hoc est deceptus) huiusmodi est: nam qui idem esse & non esse putat, & in hoc decipitur, ut putet simul esse, quæ non sunt simul, huic profecto contraria insunt. contraria enim sunt inter se, opiniones contrariæ. hoc autem positum est fieri non posse. quo concluso & demonstrato ait: (Quapropter omnes qui demonstrant, ad hanc opinionem ultimam demonstrationes reducunt. hæc enim principium est natura cæterarum etiam omnium dignitatum.) Omnes dicit demonstrantes sermonem suum referre in hoc ultimum principium per se notum & manifestum, ac indubitatum. qui enim de re quapiam edisserunt, ij ad aliquid demoliendum non putant pluribus verbis opus esse, si eius quod impugnant, consequens esse demonstrauerint, contradictionem simul esse veram. Quod vero ait hoc dignitatum seu sententiarum principium esse, non sic accipi debet, quasi principium sit eas demonstrandi, cum sententiæ demonstratione non indigeant, (tunc enim non essent nec sententiæ, nec principia) (sed quoniam sæpe ad illarum confirmationem & fidem hac præterea sententia utimur. confirmantes enim, quæ sunt eidem similia, inter se quoque similia esse, illud assumimus. aliter enim non essent inter se similia. quod si non sunt inter se similia, ne vni quidem cuiquam eidem similia fuerint, sed potius illi erunt dissimilia, quemadmodum inter se. at positum erat esse illi similia. eadem igitur eidem & similia & non similia erunt. quo sermonem referentes, ut ad id quod fieri non posse constat, opem tulisse putamus sententiæ dicenti, quæ sunt eidem similia, inter se quoque similia sunt.

Confutatio fortissimi, contra contradictionis veritatis illatio.

Sunt autem quidam, qui, uti diximus, fieri posse dicunt, ut idem sit, atque non sit, & ita existimetur. Atque hac sententia naturalium quoque complures utuntur, nos vero nunc ut impossibile id accipimus, simul inquam esse, atque non esse. & per id ipsum principiorum omnium hoc firmissimum esse ostendimus. At sunt qui ob ruditatem & hoc demonstrandum esse cęsent. Est enim profecto ruditas, non discernere, quorum quærere, & quorum non quærere demonstrationem oportet. Omnino namque fieri nequit, ut omnium sit demonstratio. in infinitum enim erit abitio, ut neque hoc pacto sit vlla penitus demonstratio. Quod si quorundam demonstrationem quærere non oporteat, quod magis tale principium esse cęsent, assignare sane non possent.

Heracliti error, contraria inter se eadem esse.

Democriti & Protagoræ error, rem talem esse qualis videtur.

Sunt autem quidam, qui, uti diximus, fieri posse dicunt, ut idem sit atque non sit, & ita existimetur. Postquam contradictionis sententiam firmissimam esse docuit, quoniam nonnulli rem aliter habere dicebant, qui quidem sic aiebant, non sic tamen sentiebant, alij vero negabant impossibile esse idem & esse & non esse, idcirco hoc fieri non posse, quemadmodum demonstratum est, latius per verba quæ sequuntur, in ipsos edisserit, qui fieri posse dicebant ut idem simul esset & non esset. quod fieri non posse demonstratum est. Si enim propterea fieri posse negatur ut idem esse & non esse putetur, quod contraria simul inesse nequeant, utique si contraria simul inesse possunt, potest etiam quibuspiam rem sic habere existimare, si quidem verum est. In qua opinione Heraclitus fuisse traditur, qui contraria esse eadem inter se tradebat. Nam qui differunt in propositum illud, fieri non posse ut contraria eidem adsint, quo demonstrari videtur, neminem idem esse atque non esse putare posse, ij possunt ad hunc modum disputare. (Atque hac, inquit, sententia naturalium quoque complures utuntur.) ut Heraclitus a quibusdam putatur. quod eorum quoque sententiæ consentaneum est, qui rem, qualis videtur, talem esse dicebant. cuius opinionis Democritus & Protagoras fuisse videntur. Nam cum quibusdam de eodem contraria videantur, si res ut videtur, sic se habet, utique in eodem opposita & contraria inerunt. (Nos vero, inquit, nunc ut impossibile id accipimus, simul inquam esse atque non esse.) Principium contradictionis firmissimum ac notissimum hoc esse confirmat, quia ut manifestum sumitur, fieri non posse ut idem simul sit atque non sit. ex hoc enim quod fieri non potest ut idem sit atque non sit, sequitur non posse contraria eidem adesse & simul non adesse putari: quandoquidem hæc opiniones contrariæ sunt. Quoniam igitur nos hoc assumpto contradictionis sententiam firmissimam esse & notissimam demonstrauimus, quibusdam vero fieri posse videtur ut idem sit atque non sit, ex quo sequitur contradictionem simul esse veram, qui quidem cęsent nos hoc principium demonstrare, non autem ut ex se notum accipere, idcirco hos impugnaturus, primum testatur eos ignoratione resolutiorum postulare ut id principium demonstraretur. In resolutorijs enim, quænam demonstrari possint, quæque secus, docetur, atque per se nota ac indemonstrabilia tolli, si infinite progrediantur. Quod si demonstrationem esse dederint, & esse aliqua quæ demonstrationem non admittunt, concesserint, rogandi sunt quodnam principium minus hac sententia demonstrationis indigere putent. constat enim eos nullum dare posse. Illius autem, (ut neque hoc pacto sit vlla penitus demonstratio) duplex potest esse sensus: vel enim hoc ideo dictum est, quia demonstratio tollitur, tum si negetur ex ipsis aliqua vera & probabilia esse, tum si absque fine procedatur. Neque enim is tantum demonstrationem tollit, qui eius principia tollit, sed etiam qui omnia demonstrari posse præcipit. Vel sensus est, ut ad hunc modum non sit demonstratio.

Licet tamen hoc quoque demonstrare redarguendo, impossibile inquam esse, atque non esse, si modo is qui contendit, quippiam dicat. Quod si nihil dicat, ridiculum est profecto ad eum rationem querere, qui nullius rationem habet, ut rationem non habet. talis enim homo persimilis iam esse videtur, ut talis est, plantæ. Demonstrare autem redarguendo, & demonstrare, differre dico. Qui namque demonstrat, videbitur id quod initio queritur, postulare. Si vero alia sit huius causa, redargutio, non demonstratio erit.

28 Licet tamen hoc quoque demonstrare redarguendo, impossibile inquam esse.) Postquam eos infestatus est, qui principium illud, non posse idem simul esse, & non esse, demonstrandum censebant, ac proinde demonstrationem amoliebantur, redarguendo tamen ipsum demonstrari posse ait, non quidem simpliciter, sed ita demum, si is qui ambigit, quidquam dixerit & nominaverit, & sermone fuerit usus, & dictis suis aliquid significauerit, atque ad rogata responderit. Si enim contigerit, nec responderit quidquam, risu erit excipiendus qui contra hunc disputauerit, quique tacentem redarguere conabitur, & contra negantem hoc principium edisseret. hoc est enim quod ait, (ut sermonem non habet, qua videlicet sermone caret, hac ipsi quidquam significari, ridiculum esse. Illud namque: (Talis enim homo persimilis esse videtur, ut talis est, plantæ iam) huiusmodi est, iam enim talis qua est talis, similis est plantæ. Deinceps discrimen inter demonstrationem redarguentem & demonstrationem simplicem exponit. Nam qui simpliciter demonstrat, is aliqua sumit, quæ priora & notiora sunt eo quod demonstratur, & sic propositum conatur demonstrare. At nihil neque prius neque notius, ut dictum est, accipi potest hoc ipso principio, ut facile intelligatur ipsum demonstrari minime posse. Præterea qui ex se sumit & ponit quamlibet rem id esse quod ipse nominat, vel non esse, principium petere videtur, & quod queritur assumere. De hoc enim questio est, redargutio tamen, quoniam ad alterum conuincendum pertinet, & ex ijs probat quæ aduersarius ponit, (est enim redargutio syllogismus in contradictionem per interrogationem adigens) idcirco effici per talia potest. Huiusmodi enim argumentatio non colligit ex primis, neque principium ex se sumere quisquam videri debet, si aduersarius rem omnem id esse quod esse dicitur, vel non esse, concesserit. Huius enim causa is est qui ex se nota demonstrari poscit, quique hæc concedere inuitus cogitur, quæ si demonstrator sponte sua posuisset, principium petere fuisset visus. Nam ut Theophrastus in libro de affirmatione auctor est, huius sententiæ demonstratio violenta est, & præter naturam.

Principiū illud, non posse idem simul esse, & non esse, qualiter demonstrari possit.

Redargutio quod sit.

Principium autem est ad talia cuncta, non aut esse quippiam dicere, aut non esse cedere, (id enim forsitan quispiam postulationem eius esse putauerit, quod ab initio queritur) sed & sibi ipsi & alii quippiam significare. hoc enim necesse est esse, si quippiam dicat. Quod si nihil dicat, tali homini neque sibi ad se oratio, neque ad alium erit. Si vero id quispiam dederit, erit tunc demonstratio, iam enim erit aliquid definitum. sed causa est, non qui demonstrat, sed qui sustinet, tollendo namque orationem vititur nimirum oratione.

29 Principium autem est ad talia cuncta, aut non esse quidpiam dicere, aut non esse censere.) Syllogismi redarguentis, quique ad alterum conuincendum pertinet in demonstratione huius sententiæ, principium esse ait, petere ab aduersario, ut dicat esse quidpiam, vel non esse: id est, interrogandus est aduersarius, num res omnis id esse quod dicitur, vel non esse ipsi videatur. exempli causa, homo esse homo, vel non esse, & pari ratione equus, & canis, & alia. Sed postquam dixit hoc esse principium, & hanc propositionem ab aduersario esse petendam, ut ab ipso sumatur, videri posse ait, qui hoc edisserit, principium sumere, & quod queritur censere. Nam qui de proposita sententia inquit, is non concedit vnumquodque id esse vel non esse quod dicitur, sed esse & non esse. hoc enim est quod ipse quærebat: quod qui sumeret, hunc principium petere adiecit: quam obrem hac ommissa interrogatione transit ad aliam. Dicitio autem aptior esset, si pro illo, (id enim forsitan quispiam postulationem eius esse putauerit, quod ab initio queritur) scriptum esset, ut in nonnullis exemplaribus habetur, (hoc quidem fortasse quispiam.) Quamquam in quibusdam ad hunc modum scribitur: (Principium autem est ad talia cuncta, non aut esse quidpiam dicere, aut non esse censere.) quo quidem modo sensus esset illustrior. Rogandum igitur aduersarium esse ait, num cum loquitur, per ea quæ dicit, quæque nominat, tum sibi, tum alteri quidquam significet, sitque aliquid id cuius nomen pronunciat, & quod significare volens, id nomen appellat, atque profert. Nam qui negat quidquam significari per ea quæ dicit atque respondet, is neque secum, nec cum alio loqui valeat. Neque enim intellectus erunt aliquid significantes, quibus pro nominibus & sermone secum vtantur. si enim significarent aliquid, liceret utique nomina rebus ab ipsis significatis imponere, & sic vox significans esset. ad hunc autem modum ipse se non vti sermone confiteretur. Est enim sermo vox significatiua. Eadem ratione sermonem de medio tolleretur, si nihil magis se significare, quam non significare diceret. Si ergo cum loquitur, nihil significet, ne disputatio quidem fuerit. rursus enim plantæ is similis efficietur. At si quidquam de

Redargutionis principium.

derit, & ijs quæ dicit, aliquid significari cōcesserit, licebit hoc sumpto propositum redarguere. Nam pro redargutione demonstrationem dixit. Qui enim hoc concedit, aliquid statuit, definitque, ut qui definitum quidquam esse concedat id quod vnoquoque sermone significatur. Nam indefinitum est ac indeterminatum quod nihilo magis est hoc quam illud. aut definitum fore ait hoc ipsum quod conceditur, aliquid scilicet significare. Hoc igitur cōcesso, demonstrare, hoc est redarguere licebit. cuius redargutionis causa in eo est qui redargutione conuincitur, non in eo qui redarguit. Ille nanque suis verbis conuincitur. Nam si quis demonstraturus, fieri non posse, ut esse & non esse simul de eodem vere dicatur, ex se assumeret sermone quidquam significari, idque constitueret definire, merito is principium petere videretur. At quoniam qui positione illa oppugnatur, is hoc concedere cōuincitur, idcirco ille dum sermonem tollit, redargutionis est causa. Nam qui rem omnem nihilo magis sic quam sic sese habere contendit, hoc enim est contradictionem tollere, is profecto sermonem tollit. At sermonem tollens, sermone tamen utitur. Hic est enim sensus illorum verborum, (Interimens orationem, sustinet orationem.) Docet autem hoc in loco, qui se dum loquitur, nihil significare ait, hunc sermonem tolli profiteri. Si enim sermo est, utique aliquid esse determinatum ponitur. Nec verum est quamlibet, rem non magis hoc esse, quam illud. Cæterum cauet Aristoteles, ne huius principij demonstrationem proprie fieri fateri videatur. Positum est enim, nec id demonstrari posse, & esse omnium sententiarum principium.

Præterea qui hoc concessit, aliquid esse verum absque demonstratione concessit, quare non omne & ita & non ita se habet.

Præterea qui hoc concedit, is quoque verum esse aliquid concedit absque demonstratione, ac proinde de non res omnis sic & non sic habet. Sensus est: Si quis loquentem sermone suo quidquam significare concesserit, tunc demum redargutioni locus erit. qui enim hoc cōcesserit, aliquid exponet, statuetque, nec dicet non magis hoc, quam oppositum. Nam dum hoc concedit, non dicit, sermo non magis quidquam significat, quam non significat, sed concedit aliquid significare. quod ipse exposuit, dicens: (Primum igitur patet.) & quæ sequuntur. Ut enim si quis nihil magis significare, quam non significare dicat, sermonem tollit, ita si quis non magis quidquam hoc esse, quam non esse dixerit. Ceterum qui hoc semel concesserit, hunc redargui a se, subiectis deinceps verbis demonstrat, exponitque. hic igitur, non qui hunc interrogat, causa est redargutionis. Si hoc enim ipse a se sponteque sumeret, videri, ut diximus, posset principium petere. Respondens igitur est in causa qui vel sermonem tollere conuincitur, aut repugnantia suæ positioni respondere: cuius rei causam subiecit, quod sermonem per positionem tollat. Nam qui rem quamque non magis hoc quam oppositum esse ait, sermonem ipsum demolitur. Ut enim cetera, sic & sermonem non magis esse quam non esse dicet. quod quid aliud est quam sermonem tollere: est enim sermo vox significatiua. hic autem sermonem non magis significare quam non significare contendit, ut dubium non sit, quin sermonem de medio tollat. quod quidem dicere videtur, qui qualibet in re contradictionem simul veram esse posse tradit. Tollens igitur sermonem positione, concedit eundem ijs quæ respondet. dicens enim sermonem significare, sermonem esse statuit. ita quod per positionem tollit, hoc ponit respondendo.

Sermo,
vox significatiua.

Primum igitur patet id ipsum esse verum, nomen inquam esse hoc, aut non esse significare: quare non omne & sic, & non sic se habet.

Primum igitur patet id ipsum esse verum, nomen inquam esse hoc aut non esse significare. Primum inquit, si dicta quidquam significare concedatur, verum est, qui aliquid esse dicit, hunc quidem significare: & pari ratione qui aliquid non esse ait, non autem significare, & non significare. quam ipse nomina dixit, & esse, ac non esse. quod si in his verum est significare, non verum autem non significare, non igitur cunctis in rebus affirmatio negatioque vera fuerit, quia nihil significare, cum sit ipsius significare negatio, minime in ijs vera est quæ aliquid significare conceduntur. Nam si non significat, non utique amplius relinquatur ipsum significare quod conceditur, ac proinde sermo tollitur. Sed cum diceret, (Primum igitur patet ipsum esse verum, nomen inquam esse significare) adiecit, (hoc) quo innuitur, quod significat, id quampiam determinatam naturam significare. Nam omnino qui vel sibi vel alteri quidquam significat, is hoc aut illud significat. Aliquod enim entium significat, & discrepans ab alijs quæ ab ipso non significantur, neque a cunctis eadem, nec rursus ab vno cuncta significantur.

Præterea si nomen homo significat vnum, sit illud animal bipes. Atque hoc pacto id vnum significare dico, ut si hoc est homo, id sit animal bipes, quicquid sit homo. Nihil autem refert & si plura significare quispiam dixerit, modo sint definita. poni namque poterit in vnaquaque oratione nomen, veluti si dixerit hoc nomen homo non vnum, sed plura significare, quorum vnus quidem hæc vna sit oratio, animal bipes, cæterorum autem

aliæ plures quidem, at numero definitæ. In vnaquaq; nanque orationum poni nomen proprium potest. Quod si poni non potest, sed infinita significare dicet, patet oratione non esse. Non vnum enim significare, est omnino nihil significare. Si vero nomina non significet, hominum inter sese & ad seipsum cuiusq; vere sublata est disputatio. fit enim vt nihil is intelligat, qui nihil intelligit vnum. Quod si vnum quid intelligi possit, illi poni nomen poterit vnum.

31 Præterea si nomen homo significat vnum, sit illud animal bipes. Postquam sumpsit nomina & nominum quodq; hoc significare, & his docuit, qui id concesserit, ei non amplius licere dicere, non magis hoc quàm oppositum ipsius, nunc hoc accommodato in nihilo fieri posse docet, vt contradictio simul esse vera reperiatur. quod quidem pluribus verbis dicit demonstratq; propterea quod non solum quibus propositum demonstrat, assumit, sed eadē etiam assumpta confirmat, vt merito assumpta esse intelligantur. quo fit, vt dictio paulo habeatur obscurior. Argumētationis tamen hic est intellectus, si vnumquodq; nomen significat, vnum quidpiam significat. quod enim significat, id aliud quid significat. ipsum autem aliquid vnum est. nam etli æquiuoca nomina de multis prædicentur, non tamen qui tali nomine vtitur, & ipso quidquam significat, is omnia illa simul significat. nomina igitur differentia, nec idem significantia, atq; id quod proponitur, cum nō significant vnū, haud dubie de illo non prædicabuntur. Nam si nomina res diuersas significantia de eodem vere dicerentur, iam illius non esset vna natura. Homo autem & nō homo nomina diuersa sunt, nec ipsis res eadem appellatur, cum de eodem minime prædicentur, nec significatum non hominis vere de hominis significato dici potest. Siquidem nomina ipsa discrepant inter sese, nomina vero diuersa diuersarum rerum sunt significantia, & vnus rei quodq; vniusc; naturæ. Nam quod ab homine significatur, vt diximus, non esset vnum, si non homo de ipso diceretur, quod rem diuersam significat, quæ ratio similis in cæteris omnibus reperitur. Quod si horū nominum significata simul esse nequeunt, utiq; negatio, quæ hominem non esse hoc dicit, vera esse non potest simul cum affirmatione, quæ hominem hoc esse ait. Atq; argumentationis quidem hic est intellectus. Quod vero ad dictionem pertinet, si homo, inquit, nomē aliquid vnum significat, sumatur id quod significat, sitq; animal bipes. Deinceps exponit quid sit nomen significare vnum, cum ait, (Atq; hoc pacto id vnum significare dico, vt si hoc est homo, si quidquam homo est, hoc est hominis esse.) Vnum significare hoc esse ait, si homo significat hoc. hoc enim subaudiendum est, cum ait, (Si hoc est) quidquid homo fuerit, hoc erit ipse hominem esse, id esse videlicet quod homo significat. Si homo igitur vnum significat, animal scilicet pedestre bipes, nullus erit homo, quin sit animal pedestre bipes. Porro quid significetur definit, declaratq; vbi docuit, non si quidquam de aliquo prædicatur, protinus hoc vnum significare, vt in progressu dicit. Neq; enim si album de Socrate prædicatur, statim Socrates & esse Socratis ab albo significabitur. Quæcunq; igitur ita dicuntur, vt vnam naturam vnamq; substantiam significant, quemadmodum sese habent ea quæ in quid est prædicantur, ea vt vnum significantia sumuntur. Et ad hunc modum singulis nominibus vnum significatur. At ne quis vnum numero, & nō potius vnam naturā ipsum dicere putaret, idcirco quomodo dixerit, vnum significat, exponit. si enim homo animal bipes significat, utiq; hominis esse in eo consistit, vt sit animal bipes. Sed quoniam assumpserat, si quodlibet nomen vnum significat, vnum fore significatum, nihil referre ait ad propositam quæstionem, vnum ne dicas, an plura, sed determinata a singulis nominibus significari: quoniam nonnulla æquiuoca vnum erunt, cum liceat significatorum cuiq; propriū nominis signum imponere, vt fieri solet in æquiuocorū partitione. Si quis enim indeterminata & infinita significari dixerit, incommodum inde consequi demonstrabitur. Nam qui hoc assumit, is nominibus quidquam significari negabit, & omnino sermonem tollet, quoniam si nullum nomen id magis significare dicitur de quo dicitur, quàm quoduis aliud, profecto nihil significare dicetur. Cur enim hoc magis quàm quoduis aliud? & cur magis hoc ab hoc significabitur, quàm a quocunq; cum omnia nomina significantia infinita. Si ergo vnumquodq; nomen plura, sed determinata significare dicas, certe eorū quæ communi vocabulo significantur, cuiusq; sua ratio fuerit. Exempli causa, si homo de animali ac de imagine prædicatur, cum homo animal significauerit, ratio significati erit animal pedestre bipes. cum vero imaginem, monumentum huiusmodi substantiæ. ac eodem pacto si quidquam aliud significaret, illius quoq; sua esset ratio. Itaq; si vnus nominis determinata fuerint complura significata, quorum diuersæ rationes habeantur, significatorum cuiq; suum signum propriumq; nomen imponere licebit. quod vnum tantum ex eis significet, quæ diuersas rationes habent. Etenim si finita sunt, mēte ac cogitatione complecti possunt, & singula suo signo atq; vocabulo donari: quod nihil aliud quàm id cui datur, significet. At indito suo cuiq; rei vocabulo, rursus diuersa erunt significata nominum ad hunc modum discrepantium. quam ob rem hoc esse, & hoc idem nō esse, diuersis vocabulis significabuntur. Siquidem hæc inter se eadem non sunt. Sed postquam fore dixit, vt si eorū quisquā qui vnoquoq; vocabulo multa significari dicunt, definita ea esse cōcesserit, eodem ratio redeat, atq; initio, vt scilicet vno vocabulo res vna significetur. nam cum multarum rerum cuiq; proprium imponatur vocabulum, nomen quod initio inditum erat, exempli gratia homo, vnam tantum rem, quæ

Homo, & nō homo, diuersa sūt nomina.

Nomen si significare vnū, quid sit.

Significationis nominum ratio.

superest significabit. Hæc igitur effatus, in eos protinus edisserit, qui cuiusq; nominis infinita significata esse tradebant. Nisi enim, ait, positum, hoc est, concessum fuerit, finita esse quæ ab vnoquoq; vocabulo significantur, sed infinita, rursus sermo ad hunc modum abolebitur. Nobis enim positum est, orationem perinde atq; nomen vocem esse significantem. At ijs qui vnoquoque infinita significari aiunt, oratio nihil significat. quod enim neq; vnum, neq; determinatum quidquam significat, id ne significat quidem omnino. Nam quicumq; significat, aliquid certum significat. Porro si nihil nomina significant, sermo iterum tollitur, nec licet in alterum disputare. quâvis enim vnoquoq; nomine plura, sed determinata significantur, non tamen idcirco vnum quiddam nomine significari tollitur. Si quidem ex ijs quæ nomine significantur, quoduis vnū est, & quot significata, tot vnitates habentur. quod in infinito verum esse non potest, quippe cum ne numerus quidem significatorum esse possit. Sed his commemoratis, subiungit, (Et ad seipsum cuiusque vere sublata est disputatio) id est, tacita etiam intellectio tollitur. Nemo enim intelligere valet, vt non vnum intelligat. Nam si liceret vnū intelligere, posset utiq; huic intellectio nomen aliquod propriumque signum imponi: ac proinde fieri posset, vt vnum quiddam quouis nomine significaretur. Itaq; vbi sermonem istorum sententia tolli ostendisset, vt iacōmodum exaggeraret, ne intellectio nomen quidem relinqui demonstrauit. Ceterum curiam si quolibet vocabulo multa, determinata tamen significantur, sermo non tollitur, licet non sit vnum significatum, si vero infinita, perit? Num quia omne determinatum circumscriptumq; quodammodo vnum est, vt vnum quodammodo significet, quod plura, sed definita significat, propterea quod hæc circumscribere liceat, & a non significatis fecernere, & hæc esse significata dicere, quod fieri in infinitis non potest? An quia plura, sed determinata significare, hoc esse videri potest, quod aliquid significare, propterea quod omnia significata sumpta, inter se distingui possunt, & proprijs vocabulis definir? At si vocabulum quodque significet infinita, nullum significatum proprio nomine ac signo notari potest. quo fit, vt nomina ipsis indita nihil quidquam significant, quippe quæ non de ijs magis prædicari valeant quibus imposita fuerint, quàm de cæteris. Præterea si quodlibet nomen infinita significat, singula nomina eadem significantur. At si cuncta sint eorundem significantia, omnis disputatio, omnisq; significatio peribit. Si enim ponatur cuncta nomina eadem inter se significare, nullum ipsorum quidquam significabit. perinde est enim affirmare vnumquodque significare omnia, ac si nihil significare dicatur. Sed non esse infinita cuiusque nominis significata, licet ad hunc modum utique probabiliter demonstrare. Si homo infinita significat, cum non homo in infinitis habeatur, vel ipsum quoque significabit: ac proinde qui hominem dixerit, non hominem etiam significauerit: vel certe si hoc est absurdum, aliqua erunt plura quàm infinita. Nam si infinitis, quæ ab homine significari dicuntur, addatur non homo, ipsa efficiet copiosiora. Itaq; infinita aliquibus erunt pauciora. Iam nomē hoc infinita siue significat, itidem non infinita, vnumquodq; nomen non magis infinita, quàm non infinita significabit, siue non hoc significat, primum non in quocunq; affirmatio vera est, in eo & negatio. Deinde quod hoc nomine non infinita significatur, extra infinita reperietur, infinitaq; plura cum hoc, quàm separatim erunt.

Sit igitur hoc, vt in principio diximus, nomen inquam significare quid, & significare etiam vnum. fieri ergo non potest, vt ipsum hominis esse, hominis non esse significet, si nomen homo non solum de vno dicatur, sed vnum quoq; significet.

Erit igitur hoc, vt in principio diximus, nomen inquam significare quid, & significare etiam vnum. his hoc in loco utitur quæ prius assumpserat. Assumpserat autem primum nomen aliquid significare, deinde vnum significare, quod docuerat cum diceret, etiam si nomen idem plura significaret, modo illa essent certo numero contenta, posse significatorum cuique proprium nomen imponi, quod huic cum alia natura non esset commune. Hæc itaque vsurpat, & nomen homo aliquid significare, & vnum significare ponit. Si homo igitur vnum quiddam significat, & hoc est animal pedestre bipes, nimirum homo haud significabit non hominem esse, quia non hominem esse, diuersum est ab hominem esse, homo autem vnum solum significat. Neq; enim homo & non homo idem sunt, nec eiusdem rei habentur signa, nec fieri potest, vt vnum, vnum sit, & non sit. (Si homo non solum de vno, sed vnum etiam significat.) Præfatus fieri non posse vt hominem esse, hoc sit quod hominem non esse, adiecit, si homo significat non solum de vno, sed etiam vnum.

Non enim vnum significare, id esse censemus, dici inquam de vno. Hoc enim pacto musicum, & album, ac homo, vnum significarent: quare omnia vnum erūt. plura enim nomina erunt eiusdem, atq; non vt idem sit, & non sit, eueniet, nisi varietate nominum, perinde atq; si eum quem nos hominem appellamus, alii non hominem vocent. At id quod dubitatur, non est hoc, si fieri potest vt idem sit, & non sit homo nomine, sed re. Quod si nomen homo, & nomen non homo, non diuersa significant, patet & ipsum non hominis esse, & hominis, non diuersa significare. quare esse ipsum hominis, esse nō

hominis erit. Vnum enim erūt, quippe cum vnum esse id significet, quod est vnum, vt vestimentum ac tunica, si vna eorū sit ratio. Quod si vnum erunt, vnum, & hominis & non hominis esse sane significant. At demonstratum est diuersa significare. Necessē est igitur, si quid vere dicitur homo, id animal bipes esse. id enim erat quod nomen homo significabat. Quod si hoc necessē est esse, fieri non potest, vt non sit idem animal bipes. Hoc enim ipsum necessē esse significat, fieri inquam non posse, vt non sit homo. Impossibile est ergo, idem hominem esse, & hominem non esse, vere dicere simul.

33 Non enim vnum significare idem esse, ac dici de vno censemus.) Explicat hoc in loco quomodo vnum significare, intelligi debeat. Homo enim vnum est, propterea quod vnam quandam naturam significat, non quod de vno prædicatur. cum autem naturam vnam significat, nō potest aliam simul significare. Non esse autem vnum, quidquid dicitur de vno, eo demonstrat, quod homo & album & musicum licet vere de eodem prædicari valeant, non tamen idcirco hæc vnum sunt. Proce- dit autem ad hoc ipsum demonstrandum, propterea quod de vno eodēq; de quo dicitur homo, ver- bi gratia de Socrate, de hoc etiam disputare dici posse videtur, at disputare nō est homo. Licet enim de quo homo dicitur, de eodem possit non homo per accidens prædicari, sed non protinus hominis significatum & non hominis idem sunt. Neq; enim significare vnum eo definitur, quod de vno præ- dicatur. quæ vero de eodem prædicantur, non protinus idem significare, oppositis verbis edocuit. Multa enim inter se diuersa de eodem prædicantur. Nam quæ cuiquam accidunt cum diuersa sint, tum ab eo cui accidunt, tum inter se, tamen de illo cui accidunt, quod vnum est, prædicantur. At nō protinus omnia vnum idemq; significant. haud enim quia musicum & homo de vno prædicantur, idcirco idem est vtriusq; significatum: quoniam si idem esset significatum, profus vt inter se dici de vno, & vnum significare, nihil interesset, essent vtique synonyma, hoc est multinomina de quibus plura prædicantur. Nam hoc in loco synonyma dicit pro multinomina. Sic enim idem significabūt hæc plura nomina, si dictione tantum discrepent, & naturam vnam significant, quod fiet si statuatur idem esse de vno dici, & vnum significare. quod si ita sit, quæ de eodem dicuntur, significabunt vnū, vt multinomina significant. Et esse ac non esse, si quisquam idcirco vnum significare diceret, quod valeant de eodem prædicari, sic de eodem prædicarentur, tanquam naturam vnam significantia, vt ambo nomina eiusdem rei essent, idemq; significarent, nec eadem res erit & non erit, sed idem com- plura nomina obtinebit. Esse enim & non esse, ipsius nomina essent, si hæc nomina esse quod ponā- tur, fieri nihil prohibet, cum nomina ex pacto existant. Itaq; esse & non esse idem significabunt quemadmodum multinomina. Rursus autem multinomina vocat æquiuoca, cum supra eadem sy- nonyma siue vniuoca nuncupasset, quod subiectis his verbis declarat: (vt si quem nos hominem ap- pellamus, alij non hominem vocent.) Tunc enim nomen illud non homo non esset hominis nega- tio, sed idem atq; homo significaret. Non est autem hoc quod indagamus, vtrum eidem rei possint ambo hæc nomina, homo & non homo imponi, vt ipsorum discrimen in voce tantum sit, nō etiam in significato, sed vtrū discrepantibus vtriusq; significatis, & homine speciem eam significante, cuius ratio est animal pedestre bipes, non homine autem huius speciei negationem, fieri possit, vt hæc simul de tali specie deq; eadem prædicentur, profus vt idem sit esse huiusmodi substantiam, & non esse. hoc enim significat oppositio contradictoria. non esset autem contradictoria oppositio ex acci- denti. Nam qui non hominem de eo prædicari demonstrat, de quo homo, non secundum hominis significatum non hominem de eodem prædicari demonstrat, sed quoniam quiddam aliud eidē acci- dit, de quo non homo vere dicitur. si ergo homo & non homo diuersa significant, vt demonstratum est, nec hæc cum plura sint, eiusdem rei nomina sunt, haud dubie orationes quoq; diuersa significāt, & quæ hominem esse, & quæ non esse hominem dicit: nec amplius hominem esse & non hominē esse idem sunt. Sed postquam docuit esse aliud hominem esse, quàm non esse hominem, propterea quod non aliud significet quàm homo, infert. (quare esse ipsum hominis, esse non hominis erit. vnū enim erunt.) quod quidem obscure dictum est. Est autem sensus, si quisquam dicat homine vnum si- gnificante vere de ipso dici hominem esse, & non esse hominem, hæc idem significare dicit vt mul- tinomina, vt vestis & indumentum. At si affirmatio & negatio vnum sint, nimirum homo & non homo idem significabunt, & idem erit esse hominē, & non esse hominem. At positum est & demō- stratum vtrūq; diuersum significare, propterea quod significantium quodq; proprium quiddam significat. Cæterum verba illa, (quod si nomen homo, & nomen non homo, non diuersa signifi- cent, patet & ipsum non hominis esse, & hominis esse, non diuersa significare) interiecta esse vi- deri possunt, vt illud, (quare esse ipsum hominis) connectatur cum ijs quæ supradicta sunt. (At id quod dubitatur, non est hoc, si fieri potest, vt idem sit, & non sit homo nomine, sed re.) ab ijs enim illud sequi videtur, (quare esse ipsius hominis) vel ab illo quod paulo superius dictum est, (perin- de atque si cum quem nos hominem appellamus, alij non hominem vocent.) Sed his explicatis in- fert, (necessē est igitur, si quid vere dicitur homo, id animal bipes esse. id enim erat, quod nomen homo significabat) cum supra dixisset, demonstrassetque vnumquodque nomen quiddam vnum significare, & homo est, aliud significare, quàm non est homo, cum inter se quoque diuersa sint,

Multa in- ter se diuer- sa de eodē prædicant.

Significan- tiū quodq; proprium quiddam significat.

& aliud esse affirmationem, aliud negationem, nunc per demonstrata id cōcludit, quod demonstrā- dum proposuerat, fieri scilicet non posse, ut in eodem contradīctio vera esse reperiat. Si enim no- men homo naturam vnam significet, id est animal ingrediēs bipes, & oratio illa vera sit, homo est, hoc enim est quod ait, (si quid vere dicitur homo) necesse est dicere animal pedestre bipes quod ab homine significatur, esse hominis esse. quod autem esse necesse est animal pedestre bipes, id ut non hoc ipsum sit, fieri minime potest, quoniam necesse esse significat impossibile non esse. quod autē est impossibile non esse, id non esse tunc non est verum dictu. De quo igitur dictu verum est hominem esse, de hoc simul vere dici non potest, non esse hominem. quæ ratio similis in cūctis reperitur. quod si verum est, fieri non potest, ut de quo vere aliquid affirmatur, de hoc idem vere negetur. Cæterum tota ratio ad hunc modum sese habet, si nomen homo aliud significat quā homo, nec isthæc sint multinomia, & homo significat animal pedestre bipes, profecto oratio hæc, homo est, aliud si- gnificat quā illa, non est homo. nunc enim nihil interest. & quæ hominem esse dicit, hæc esse ani- mal pedestre bipes significabit. quæ vero non esse hominem, non esse animal pedestre bipes. Quod si hæc ab ipsis significantur, quodcūq; vere dicitur esse homo, hoc ut sit animal pedestre bipes, ne- cesse est. Alioquin oratio qua ipsum significatur, vera esse non posset. At quod esse animal pedestre bipes necesse est, id ut non sit tunc animal pedestre bipes, fieri non potest. hoc enim significat, neces- se est esse. quod si fieri nō potest ne ipsum sit animal pedestre bipes, nihilo magis effici potest, ut nō sit homo. quod autem esse non hominem est impossibile, hoc ut nō homo esse vere dicatur, nunquā efficias. Fieri ergo non potest, ut cum hoc verum sit, homo est, illud quoq; sit verum, est non homo, vel non est homo. hoc enim verum est in eo quod non est homo. quamobrem cum affirmatio vera est, negatio quæ affirmationi contradīctorie opponitur, vera esse non potest.

Eadē est ratio & si quippiam homo non esse vere dicatur. esse enim hominis, & non hominis esse, diuersa significant. Siquidem & album esse, & hominem esse, non idem si- gnificant, sed diuersa. multo enim magis illud opponitur, quare diuersum significat. Quod si album dixerit vnum idemque significare, rursus idem dicemus quod & prius est dictum, vnum inquam omnia esse, & nō opposita solum. Quod si hoc esse nequeat, fit id quod dictum est, si ad interrogatum respondeat.

Eadem est ratio & si quidpiam homo non esse dicatur.) Postquam demonstrauit quod vere ho- 34
mo esse dicitur, hoc simul non esse homo vere dici non posse, eadem inquit ratione vicissim demon- strare licet, quod vere non esse homo dicitur, id simul homo esse vere nō posse affirmari. quod enim non esse homo demonstratur, hoc ne sit animal pedestre bipes necesse est. quod autem nō esse neces- se est, id tunc esse est impossibile. Porro quod esse animal pedestre bipes est impossibile, id esse ani- mal pedestre bipes non est verum dictu. quod igitur homo esse vere dicitur, hoc simul non esse ho- mo nequaquam potest vere dici. At non esse hominem est negatio, esse autem hominem affirma- tio. Fieri ergo non potest ut in eodem affirmatio & negatio simul veræ sint. Cæterum hæc ratio po- sito aliud significare esse quā non esse, demonstrat, quod vere nunc dicitur esse album, id nunc esse album esse necesse. idemq; non esse album, esse impossibile. Cōstat enim idem significari, siue neces- se esse, siue impossibile non esse dicas. At demonstrationis principium ab eo sumi ait, aliud scilicet si- gnificare hominem esse, aliud non esse hominem. quod confiteatur necesse est qui contradīctionem veram esse dicit, & disputationem tueri vult. quomodo autem diuersa sint, docet apponēdo hoc no- men album. Nam qui dicit esse album, diuersum significat, atque is qui hominem esse dicit, qui enim album esse dicit, diuersum aliudq; dicit, quā qui hominem esse ait, non tamen oppositum. qui ve- ro non esse hominem dicit, is non solum aliquid non esse hominem dicit, sed etiam oppositū quā qui dicit hominem esse. At si quod minus ab homine differt, non potest de ipso vere dici: quod ma- gis ab ipso distat, quomodo vere dicitur? Nam si quis album esse idem significare dixerit, atque ho- minem esse, propterea quod vtrunque de eodem prædicetur, rursus incommodum pristinum obij- cimus, non solum videlicet opposita, sed omnia vnum fore, quod multis nominibus appelletur, si vnum sunt quæ de vno dicuntur, nec eodem finiuntur, quod vnam naturam significant. quod si fieri non potest, ut eadem sint omnia quæ significantur ab ijs quæ de vno dicuntur, ne ipsa quidem signi- ficantia eadem fuerint, sed diuersorum quodq; a diuerso significabitur. quod si verum est, necesse- rio, quod demonstratum est concluditur, fieri non posse ut esse & non esse idem sint, si modo aduer- sarius ad interrogata respondere voluerit.

Necesse est
se, & im-
possibile ef-
se, idem si-
gnificant.

Si vero simpliciter interrogatus negationes etiam addat, non ad interrogatum re- spondet. Etenim nihil prohibet ut idem & homo sit, & album, cæteraque multitudine infinita: attamen interrogatus si verum sit hoc dicere hominem esse, nec ne, re- spondeat per id quod vnum significat, & non & album & magnum addat oportet. Ete- num fieri non potest, ut accidentia quispiam, cum sint infinita, pertranscat. aut igitur

omnia dicat, aut nihil illorum afferat respondendo. Pari igitur modo etsi quàm maxime idem est homo, & non homo, tamen interrogati si hoc est homo, non est respondendum esse hominem, & non hominem simul, nisi cætera etiam quæ acciderunt, insuper afferat, quæcunq; insunt, aut non insunt. Quod si id non facit, non disputat.

- 35 Si vero simpliciter interrogatus negationes etiam addat.) Si quis rogatus simpliciter num Socrates homo sit, nihil simpliciter responderit, neq; esse, nec non esse hominem, sed adiunxerit negationem, dicens: Socrates est homo, & Socrates non est homo, & simile ad cætera interrogata responderit, cauens scilicet, ne si tantum hominem esse concesserit, eo supradicta ratione adigatur, ut hoc ipsum dicere nequeat, esse videlicet & non esse hominem. Si quis enim hominem esse concedat, idq; verum sit, sequitur ex necessitate hominem esse, & fieri non posse, ut non sit homo: ac si fieri non potest, ne tunc sit homo, non posse negationem illam, non est homo, esse veram. Si quis igitur hoc prospecto, negationem cum affirmatione simul esse dicat, non respondet ad interrogatum. tunc enim quod quaeritur, præsumit. quaeritur enim num fieri possit, ut qui homo sit, idem simul non sit homo. Ille vero quod quaeritur, præsumit, qui quidem ipsum absq; demonstratione sumit, quod neq; notum est, neq; manifestum, dum etiam manifesta, & cunctis nota demonstrari censet, ac propter ea contradictionis principium non concedit. Quod vero non respondeat ad rogatum, eo demonstrat, quod licet verum esset, non tamen deberet de eo quod nõ quaeritur, verba facere. plurima enim Socrati in confesso conueniunt, ut philosophus Atheniensis, simus, ventrosus, musicus, Platonis doctor, quæ tamen omnia non recensentur ab eo qui num Socrates homo sit interrogatur. Ad hæc si in dicendo omnia quæ adsunt, responsio quaeriti consistit, profecto si omnia dicere est impossibile, responsio etiam erit impossibilis. at fieri non potest, ut omnia quæ cuipiam adsunt, recenseantur. Porro si de re quapiam interrogati, non omnia respondentes, recensemus quæ illi adsunt, profecto nullum ex ipsis excepto eo quod in quaestione continetur, apte respondebimus. vel enim omnia dicenda sunt, vel nihil præter quaesitum. Itaque quanuis homo esset non homo, non tamen hoc adde-re oporteret. Nam siue idem sunt, qui concedit hominem esse, hoc quoque concedit. siue diuersa, de hoc non erat quaestio, quoniam vel omnia quæ adsunt, respondere oportet, vel nihil extra quaesitum. Præterea aliorum quoque negationes de hoc ipso veræ sunt. at non statim quis num Socrates homo sit interrogatus, respondebit, non est equus, non canis. esset enim superuacaneum, ac perinde qui responderet, non esse non hominem. Demonstratum est enim non hominem diuersum esse ab homine.

Omnino autem qui ita dicunt, substantiam quiditatemq; tollunt. omnia enim accidisse dicant ipsi necesse est, & non esse quicquam quod sit homo per se, aut animal, & cui ipsum esse animalis aut hominis competat.

- 36 Omnino autem qui ita dicunt, substantiam quiditatemque tollunt.) His verbis ostendit non posse in cunctis rebus dici ipsarum quancq; nihilo magis esse quàm non esse. quæ quidem argumentatio in eorum sententiam mihi facere videtur, qui propterea cunctis in rebus nihilo magis affirmationem quàm negationem veram esse dicebant, quia quod nunc est, potest non esse: & quod non est, esse. Nam quod per contradictionem significatur, ne in accidentibus quidem simul esse potest, ut demonstratum est. At si quis dicat idcirco contradictionem veram esse, quia quod esse dicitur, id nihilominus non esse potest, ne hoc quidem fieri posse docet in ijs quæ de aliquo in substantia prædicantur. Nam cum dixisset, (substantiam tollunt) quam substantiam dixerit, exposuit ad quædam: (& quiditatem.) tollunt enim quidquam de aliquo in substantia prædicari, quoniam quæ in substantia de aliquo dicuntur, ea non possunt illi adesse & non adesse, sed necesse est, ut rei, donec persistit, adsint, nec ab ea separari possunt. Nam etsi quisquam vrgeret, eoq; premeret, accidentia non ex necessitate tunc adesse, cum ipsorum affirmatio vera est, nemo tamen hoc assereret in ijs quæ in substantia prædicantur. Ita qui contradictionem idcirco in eodem esse veram contendunt, quòd idem potest adesse & non abesse eisdem, horum sententia efficitur, ne cuiuspiam sit aliquid in substantia, & sic adsit. Nam qui idem esse aiunt esse & non esse, nec magis affirmationem de quavis re, quàm negationem dici, quia quod prædicatur, eidem adesse & non adesse potest, ij quidem quantum est in ipsis, faciunt ut nullius rei quidquam sit species & substantia, per quam esse cuique suppetit, & prædicari, & omnino ut nihil per se & in substantia de aliquo dicatur. nihil enim ut genus prædicabitur, neq; in quid, hoc est in substantia: ad summam, neque ut substantia & species, ac ut definitio & quiditas, si omnia prædicata etiam non adesse possunt, quinimmo cuncta sint accidentia: nec per hos hominis esse cuipiam suppetet, nec esse animalis, id est, neque homo neq; animal de quoquam in substantia, siue ut species aut genus prædicabitur, sed ut accidentia. Cæterum cum diceret, (Et vere hominem esse, aut animal esse) non addidit, tollunt, quia prædictum & positum erat. Prædixerat enim: (omnino autem qui ita dicunt, tollunt.) Illic autem, (quod quid erat esse non esse) coniunctio &, desideratur, ut ad hunc modum scribatur, & quod quid erat esse, nõ esse,

Quæ in substantia de aliquo dicuntur, ea nõ possunt illi adesse & non adesse.

id est, & definitionem non esse. qui enim tollit ut aliqua in substantia prædicetur, is & in vniuersum omnis rei definitionem tollit, quoniam definitio ex ijs quæ per se adsunt, consistit. quanquam illud (Et vere hominem esse aut animal esse quod quid erat esse non esse.) pro hoc dictum esse accipi potest, hominem esse aut animal esse, non esse quod quid erat esse cuiuspiam, id est, neque in substantia, neque in quid est prædicari, ut quod quid erat esse, dictum sit pro quid est.

Si enim est quippiam cui esse hominis competit, ei non competit non hominis esse, aut non esse hominis, & tamen hæc negationes sunt huius. Vnum enim erat id quod significabat, atque hoc substantia cuiuspiam erat. Substantiam vero significare, nil aliud est quam esse ipsius nihil aliud esse. Quod si esse hominis ipsi competit, non ad ipsum ut non hominis esse, aut non esse hominis accommodabitur. aliud enim quippiam erit. quare dicant ipsi necesse est nullius rei talem orationem esse, sed per accidens vniuersa competere. hoc enim ipso substantia atque accidens seiuncta esse videntur. Albedo enim homini propterea accidit, quod albus quidem est, sed non est id quod est albedo.

Genus rei
aut quidi-
tas ipsi nõ
adesse non
potest.

Accidētū
prædicatio.

Si enim est quidpiam cui esse hominis competit.) His verbis docet, si cunctis in rebus contradic- 37
tio vera sit, fieri ut esse hominis nihil sit, & omnino ut nihil in substantia ut genus vel species de aliquo dicatur. Si enim ponatur de aliquo in substantia prædicari, fieri non potest, ut negatio de illo vera esse dicatur. Si qua enim res ita est homo, ut homo in quid est de ipsa dicatur, hæc non potest non esse homo, & pari ratione nihil potest non esse id quod de ipso in definitione & substantia dicitur. Nam si quid est hominis genus, aut denique cuiuspiam quidditas, hoc non potest ipsi non adesse. se. quod enim vere est homo, hoc non potest simul non esse homo, aut esse non homo. At si non res, ne negationes quidem quæ hoc significant, ipsum videlicet non esse hominem. harum enim aliqua est negatio propositionis dicentis aliquid esse hominem. Adiecit autem, (Vnum enim erat id quod significabat, atque hoc substantia cuiuspiam erat.) admonens nos eorum quæ sunt demonstrata, si significat, atque hoc substantia cuiuspiam erat.) significare. quare qui hoc hominem esse ait, is vnum quiddam significat, idque ipsius est substantia, id est, de ipso in substantia prædicatur, nec fieri potest, ut ipsi non adsit, cum in ipso sit. (Quod si esse hominis ipsi competit) id est, si subiectum est quod vere est homo, hoc est si homo in quid, & in substantia de ipso dicitur, profecto ipsi congruere non poterit non esse hominem, vel esse non hominem. aliud enim fuerit, si hæc de ipso vere dicantur, & non hoc de quo homo in quid prædicatur, ac proinde contradictio non erit in eodem permanente, quoniam de ijs quæ in substantia de aliquo dicuntur, nunquam negationes vere possunt prædicari. Si enim quod est in rei substantia, ipsi non adest, utique iam ne superest quidem ipsa res. Fieri enim non potest, ut aliquid saluum sit, atque supersit, cuius sit deleta substantia: quoniam in accidentibus tantum vsu venit, ut saluo subiecto ipsa adesse possint & abesse, scilicet quia esse subiecti non consistit in ipsis. Sed potest aliter in hunc modum explicari illud, (quod si esse hominis ipsi competit, simulque non hominis esse, aut non esse hominis) neque enim refert utro modo dicatur, (aliud quidpiam erit) id est, iam non vna, sed plures & diuersæ fuerint species seu formæ. si quis enim cuncta sic quibusdam adesse dicat, ut eadem nihilominus non adesse possint, is omnem rei formam & substantialem rationem definitionemque sustulerit, sed omnia prædicata per accidens de quoquã, ac ut accidentia prædicabit. Accidens enim aliud in alio inest, ut album in homine. quo fit, ut homine saluo ipsum tamen abesse queat. ac species seu forma cuiusque substantiaque non sic de ipso prædicatur, quasi in ente a se diuerso sit, sed tanquam in eo insit quod est idem atque ipsa, & in hac ipsa esse obtinet. Cæterum non hominis esse, vel non esse hominis paulo communius accepit, ut negationem ipsius hominis esse. Nam utrumvis negatio illius esse dicatur, idem incommodum sequetur. utrolibet enim ipsorum tollitur esse & substantia. quanquam incommodum manifestius apparet, si esse non hominem dicatur, quod affirmatio ex transpositione videtur esse: quoniam qui hoc dicit, retinens subiectum, non dicit ipsum esse, id esse quod est: quod placeret ijs qui contradictionem de eodem veram esse tueri volunt. at nisi id sit, in quo eius esse consistit, ne esse quidem omnino poterit.

Si per accidens autem vniuersa dicantur, non erit primum ipsum vniuersale. Quod si accidens de subiecto aliquo prædicationem semper significat, in infinitum abeat necesse est. at fieri non potest. non enim duobus plura neuntur. Accidens enim non accidenti est accidens, nisi quia eidem accidunt ambo. Dico autem hoc pacto, album est musicum, & hoc est album, propterea quod ambo homini acciderunt. At Socrates non est ex eo musicus, quia utrunque alii cuiuspiam accidit. Cum igitur quædam hoc, quædam illo modo accidentia dicantur, quæ sic dicuntur, ut album

accidit Socrati, ea vt infinita sint versus supra, minime fieri potest, veluti vt Socrati albo quippiam aliud accidat. non enim ex vniuersis vnum quid fit, at neque albo quippiam aliud accidit, veluti musicum. neq; enim hoc illi magis quam illud huic accidit. Et insuper diximus distinguendo, alia hoc accidere modo, alia vt musicum Socrati accidit. Quæ vero hoc pacto accidunt, non accidenti accidunt, sed quæ illo modo. Quare non per accidens vniuersa dicuntur. ergo quippiam & vt significans substantiã erit. quod si ita sit, demonstratum est fieri non posse, vt simul contradictoria prædicentur.

38 Si per accidens autem vniuersa dicantur, non erit primum ipsum vniuersale. Postquam docuit formam ac definitionem, & omnino per se de aliquo prædicari, eorum sententia tolli qui esse & non esse idem esse dicunt, ac proinde contradictionis veritatem tuerentur, dum omnia prædicata subiectorum accidentia faciunt, aliud incommodum exponit quod inde sequitur, si quis omne ens accidens esse dicat. hoc enim effici ait, vt nullum sit primum vniuersale: quibus verbis significat primum genus non futurum, id est, non futuram substantiam, quod genus ex omnibus primum habetur. omnia namq; genera vniuersalia sunt, ipsorum autem substantia primum genus est. tolletur autem hoc genus, quoniam substantia nulli accidit, nec de aliquo quasi accidens prædicatur, sed de quocunq; prædicatur, vniuoce ac in substantia dicitur. Si enim persistente substantia, necesse est huiusmodi prædicationem esse, nimirum hac prædicatione sublata, ipsa quoque substantia tolletur, qua prædicatione deleta, genus substantiæ de rebus perire certum est. pereunte vero de rebus substantiæ genere, indiuia substantia superesse qui potest: cum abolito vniuersali eius genere, ne ipsa quidem superfit. quod fiet, vt de substantia nihil prædicetur, sed in omni prædicatione etiam subiectum accidens habeatur. quod si subiectum non est substantia, sed accidens, alterum alterius subiectum in infinitum accipietur, cum accidens semper prædicationem de aliquo subiecto significet, id est, esse in alio, & aliquod habere subiectum, nec posse vel ipsum esse subiectum, vel esse absq; subiecto. Nam si in hac propositione, Socrates est albus, sit Socrates accidens, subiectum aliud desiderabitur, & hoc rursus aliud requirit, idq; sine vlllo fine: quod fieri non posse docet. quanquam pro illo, (non erit primum ipsum vniuersale) scribi potest. (Non erit primum id de quo) id est, primum & subiectum de quo dicuntur accidentia, tolletur. Nam qui huiusmodi prædicationem tollunt, id tollunt cui esse in eo tantum consistit, quod ita prædicetur. huiusmodi enim est substantia, qua sublata, vltimum subiectum tollitur, cum entia cuncta sint accidentia: & ad hunc modum prædicationes absque fine progredientur. Causam vero cur nullum sit futurum primum subiectum, si omnia sint accidentia, ad hunc modum exponit, (Si accidens, inquit, de subiecto aliquo prædicationem semper significat.) Si enim omne accidens habet aliquod subiectum in quo est, & de quo prædicatur, & nullum accidens est subiectum, profecto ne substantia quidem fuerit, si omnia sunt accidentia, nec est vllum subiectum extremum, de quo cætera dicantur, ipsum vero de nullo, profecto ne accidens quidem vllum fuerit. Nam sublata substantia, accidens esse minime potest. cæterum non hoc incommodo istorum sententiam oppugnat, sed inde sequi ait, vt prædicationes in infinitum procedant, vt semper quod sumitur quasi alterius subiectum, de alio rursus ipsum prædicetur, propterea quod ipsum perinde atq; ipso prius accidens sit, non substantia. quod est impossibile, quoniam fieri nullo modo potest, vt accidens accidenti accidat. quod si ita est, qui fieri possit, vt infinitæ fiant accidentis prædicationes: neq; enim ex pluribus simul positis accidentibus vnum quiddam efficitur. Nam in propositionibus quæ per accidens dicuntur, duo tantum accidentia comprehenduntur, non quod vnū alteri accidat, sed quoniam vtrunq; eidem accidit. hoc enim significat propositio quæ ait album musicum, vel musicum album. nec enim refert vtro modo dicatur. Inuertit autem ipsa, vt innueret neutrum alteri subijci, sed ambo eidem accidere significari. Sed duarum propositionum per accidens, quæ accidens accidenti appositum habet, quæq; proprie per accidens consistit, ea huiusmodi est, vt voce tenus accidens alterum alteri subijciatur, fiatq; duorum accidentium prædicatio, nec proprie vna sit huiusmodi propositio. altera vero in qua accidens de substantia dicitur, aliter sese habet. hæc enim propositio, Socrates est musicus, non est talis, qualis illa, musicum est album. Nam qui Socrates est musicus, dicit, non hoc ait, ceu ambo Socrates & musicus vni tertio accidant vt homini. Nam omnino in ea propositione non sunt duo accidentia. Sed sumpto vtroque prædicandi per accidens modo, neutro prædicationem in infinitum procedere posse commemorat, & primum in propositione in qua substantia subijcitur accidenti. Neq; enim solum accidentia nequeunt in infinitum congeri, sed omnino ne duo quidem accipi possunt. Si enim huic propositioni, Socrates est musicus, album, aliudve accidens addatur, non amplius erit vnum quod dicitur, neq; vna propositio. Sed neq; si accidens accidenti supponatur, accidentia in infinitum congerere licebit, quoniam omnino proprie accidens de accidenti non prædicatur, quia non magis hoc illius est, quam huius illud. atq; demonstratum est, in huiusmodi propositione haud plura quam bina accidentia coniungi. quod si duplex est per accidens prædicandi modus, & neutro prædicationes accidentium in infinitum progredi valent, nec possunt coniungi, nimirum accidentibus prædicatio non suppetet in infinitum, ac proinde non omnia per accidens dicentur. Si enim necesse est aliud de alio in infinitum prædicatum effici accipique, si solæ fuerint prædicationes ex acci-

Omnia genera vniuersalia sunt, substantia autem primum.

Ex pluribus accidentibus simul positis vnū aliquid non efficitur.

dent, erunt autem solæ, nisi quidquam in substantia prædicetur, sic enim substantia tollitur, hoc vero effici non potest, satis intelligitur non ea tantum esse prædicata, quæ ut accidentia prædicantur. Quod vero ait, (veluti ut Socrati albo quidpiam aliud accidat.) pertinet ad ostendendum supposito subiecto cum accidenti, non posse rursus accidens alterum prædicari. Cuius eam reddidit causam, quod non ex omnibus, id est ex Socrate & duobus accidentibus quidquam efficitur. Illo vero, (At neque albo quidpiam illud accidit) ostenditur non posse accidentium prædicationes in infinitum augescere, propterea quod accidens aliud de alio dicatur, cuius causæ manifesto ab ipso redduntur, & supra sunt a nobis explicatæ. Sed fortasse dictio (Si per accidens autem vniuersa dicantur, non erit primum vniuersale) melius exponeretur ad hunc modum. Si omnia, inquit, per accidens dicantur, nihil erit primum vniuersale, id est, nulla erit prima & vniuersalis prædicatio, hoc est, nulla erit propositio quæ medio vacet. Nam propositionum in quibus aliquid in substantia de subiecto prædicatur, ea prima est, quæ medio caret. vniuersalia enim appellauit, quæ per se, & in substantia de aliquo prædicantur. Ex nihil igitur in substantia de quopiam prædicari, sequitur omnem prædicationem per accidens fieri. Ex non esse autem quidquam propositionem sine medio, efficitur, ut alio ante aliud sumpto, prædicationes in infinitum progrediantur. Nam in posterioribus resolutorijs demonstratū est, nisi propositio sine medio sit, in infinitum processum ire prædicationes. quod certe fieri nequit in prædicationibus accidentis, quoniam omnino accidens accidenti accidere non potest. Ac mihi quidem huiusmodi expositio dictis magis congruere videtur, ut ratio in summa ad hunc modum sese habeat. Si contradictio simul in eodem vera sit, nihil quasi existens in substantia, de subiecto dicetur, sed omnia per accidens prædicabuntur, neque sine medio, sed prædicationes accidentium procedent in infinitum, propterea quod omnino accidenti nihil accidit. nullum enim accidens syllogistice concludi potest per medium terminum qui sit accidens, nisi accidens quod in conclusione demonstratur, sit ex ijs quæ per se adsunt accidenti quod sumptum est pro medio termino, ad hunc modum, Socrates deambulat, omne autem deambulans mouetur. Nam moueri in substantia inest deambulanti. non est igitur de eodem contradictio.

Accidens
accidenti
accidere non
potest.

Præterea si contradictoria omnia simul de eodem sint vera, patet vnum omnia fore. idem enim triremis, & paries erit, ac homo, si de quolibet aut affirmare aut negare contingit, quemadmodum ii qui Protagoræ sequuntur sententiam, fateantur necesse est. nam si cuiquam homo triremis non esse videtur, patet triremem non esse. quare & est, si sint contradictoria vera: atque fit, ut res vniuersæ sint simul, id inquam quod Anaxagoras assererat, atque adeo ut nihil sit vere vnum.

Protagoræ
opinio.

Anaxago-
ræ opinio.

Præterea si contradictoria omnia simul de eodem sint vera.) Argumentatione probabili vitur. 39
fieri enim ait, si quis contradictiones simul veras esse dicat, ut omnia vnumquodque sint. Nam si omnes contradictiones in eodem veræ sint, omnia erunt eadem inter se, & omnia vnum. Sed non posse omnes contradictiones in eodem esse veras, postea planum faciet: nunc quomodo inde sequitur omnia esse vnum, ostendit. Nam si verum est in homine ipsum equum non esse, nec parietem, nec lapidem, nec triremem, nec cætera quæ non est, simulque contradictiones veræ sunt, nempe simul homo equus erit, & lapis, & paries, & triremis, & omnia quæ non est, si modo concedatur, de quo pars vna contradictionis dicitur, posse alteram prædicari. Illud autem, (quemadmodum ii qui Protagoræ sequuntur sententiam, fateantur necesse est.) idcirco dixit, quoniam sententia Protagoræ, cui omne visum verum esse placebat, necessario efficitur, ut contradictio simul in eodem vera sit, cum quibusdam opposita de eodem apparent visa. quæ si vera sint, efficitur per ipsum, ut contradictio simul vera sit, ut ipse paulo post ostendit. Illo vero, (Nam si cuiquam homo triremis non esse videtur, patet triremem non esse.) omnis contradictio in omni re vera per istos esse declaratur. Sed vtrum illud, (videtur) dixit insectans etiamnum Protagoræ sententiam: is enim omnem opinionem omneque visum verum esse dicebat. an hoc non dicit contra Protagoræ sententiam: nam quod dicit, non sequitur ex Protagoræ dictis. nec illud (videtur) aliorum pertinet, quam ut ostendatur, veram fieri negationem. quo demonstrato, reliquum ut inde consequens adiungit, sumitque, in quo videlicet negatio vera est, in eo affirmationem eiusdem veram esse concludi, de quo simul contradictio vera est. Nam quod non est triremis, idem triremis etiam erit, si quidem contradictio vera est. Ita vnumquodque entium efficitur omnia. sic enim, ait, efficitur quod Anaxagoras putabat, ut sint res omnes simul, nihilque pure vnum sit, & ea res quæ dicitur esse, cum omnia sint in omnibus. Qui autem ita præcipiunt, ijs omnia eadem inter sese esse dicere consentaneum est.

Ipsam igitur indefinitum dicere isti videntur, & putantes id quod est dicere, de eo quod haud est, dicunt. Est enim ipsum indefinitum id quod est ens potentia, & non actu.

Ipsam igitur indefinitum dicere isti videntur, & putantes id quod est dicere, de eo quod non est dicunt.) Postquam dixit ex sententia eorum qui contradictionis veritatem tuentur, consequi ut ens quodque res vniuersæ sit, hos ipsos videri ait de materia verba facere. Materia enim indefinita est, propterea quod 40

potentia omnia est, actu vero nihil. neq; enim potest omnia esse actu. Ita dum volunt de ente dicere, de non ente præcipiunt. Est enim non ens, quod est potentia, actu vero non. Neq; enim si quid potentia est homo, protinus homo est, nec equus, nec quidquam aliud. Materia vero ad hunc modum sese habet. est enim potentia quidquid ex ipsa effici potest. at non statim actu omnia esse potest. Cæterum de Anaxagoræ opinione supra differuit, cum dicere omnia in omnibus mixta esse affirmaret hominis esse somniantis materiam actu esse omnia entia.

Non ens quid est. Materia quid.

At vero de quolibet ipsis affirmatio aut negatio est dicenda. est enim absurdum si sua quidem cuiq; negatio competet, diuersi vero, quod quidem sibi non accommodatur, non competet. Dico autem hoc pacto, si verum est, hominem non esse hominem dicere, patet verum etiam esse, si triremis non esse dicatur. Si igitur affirmatio competit, necesse est negationem quoque competere. si vero affirmatio non competit, negatio opposita quam sua competit magis. Quod si illa etiam cõpetit, & triremis profecto competit. at si hæc competit, & affirmatio continuo competit.

41 At vero de quolibet ipsis affirmatio aut negatio est dicenda.) Postquam consequens esse docuit, contradictionem simul veram esse dicenti, vt cuius negatio in aliquo vera est, eiusdem affirmatio sit vera: nunc eisdem consentaneum esse ait, omnem cõtradictionem de re omni prædicari fateri. quod ostendit, quoniam istis dicere licebat, in quo pars vna contradictionis vera esset, in eo alteram quoque veram esse, in quibusdam vero posse neutram esse veram. Omnis igitur contradictionis alteram solam partem veram esse, hos vt fateantur, ad hunc modum cogit, Absurdum videlicet dictum & alienum esse sumit, ipsiusmet rei negationem quæ negat id quod est de re ipsa, veram esse, propterea quod affirmatio vera sit, aliarum vero rerum quæ ab illa sunt alienæ, negationes non item veras esse. Negatio enim alterius rei de aliquo verior est, quam de seipsa. Nam si in homine verum est ipsum non esse hominem, longe cautius illud verum fuerit ipsum non esse equum, non parietem, non triremem, & cætera quæ ab homine diuersa sunt. Quod si negationes in ipso veræ sunt, haud dubie affirmationes quoque veræ fuerint: quo fiet, vt idem omnia sit. Nam si quis affirmationes ipsorum veras esse opposuerit, nihilominus negationes veras esse sequetur, aut vicissim affirmationes, si negationes esse veras obiecerit, ac proinde contradictionis in eisdem veritas constabit.

Negatio alterius rei de aliquo verior est, quàm de seipsa.

Hæc igitur eueniunt hisce qui hanc sententiam dicunt, & nõ necesse esse affirmare, aut negare. nam si verum est esse hominem, & nõ hominem, patet neq; hominem, neq; non hominem esse. duarum enim illarum duæ sunt istæ negationes. Quod si illa est vna ex vtriusq; composita, & hæc vna erit opposita.

42 Hæc igitur eueniunt hisce qui hanc sententiam dicunt, & non necesse esse affirmare aut negare.) Postquam superiore argumentatione, vt omnia vnum essent, consequens esse demonstrauit, aliud incommodum apponit, quod ex istorum opinione sequitur, qui de eodem simul esse & non esse prædicant, ac proinde contradictionis veritatem tuentur. Fieri enim ait, vt neq; affirmatio, neq; opposita eidem negatio vera sit. Nam si omnis contradictio in singulis, vt isti aiunt, vera est, utiq; verum fuerit eundem hominem esse, & non hominem esse. idcirco enim negatio de eo vera est, de quo affirmatio, quoniam in ipso affirmatio ex transpositione vera est. In eo enim quod est nõ homo, vera est negatio illa, non est homo, quoniam vera est hæc propositio, est non homo. Nam in rebus existentibus vtrunq; pariter verum est. Simulq; dictum ipsorum erat non magis homo quam non homo, & similiter in omnibus non hominem vt hominis negationem sumebant. Cæterum hæc argumentatio ostendere mihi videtur non esse contradictiones, quas ipsi vt contradictiones veras esse dicebant, sed potius affirmationes, quarum affirmationum negationes si veras esse, vt istis placet, accipiatur, iam tollitur illa vera esse, contra istorum sententiam, quæ velut inter se opposita in eodem vera esse dicebant, quoniã si est homo, & est non homo, nõ sequitur contradictionem esse veram, sed neq; affirmationem neq; negationem veram esse, & vtriusq; naturam aboleri. Nam si hæc vera sunt, & in quibus affirmationes veræ sunt, in eisdem contradictiones sunt veræ, profecto negationes quoque harum rursus veræ simul fuerint, quibus ipsæ tollentur affirmationes. negatio enim hæc, nõ est homo, affirmatio nem est homo tollit, illa vero nõ est non homo, hanc quæ quodammodo affirmatio est. esset enim ex transpositione, est non homo. si ergo opposita simul in eodem vera sunt, vt illa, est homo, & est nõ homo, utiq; in eodem vtriusq; opposita, & quibus ipsa tolluntur, id est negationes hæc, nõ est homo, & non est non homo, in eodem veritatem obtinebunt. Si ergo illa vt duo dicta sunt, hæc quoque quæ illorum sunt negationes, vt duo vtriusq; prædicata erunt accipienda. Si vero quasi ex ambobus illis vnum consistat, hæc quoque vnius locum obtinere debent. quod si hæc vera sunt, & his tum affirmatio, tum etiam sumpta negatio tollitur, utiq; dictum verum est, non vtrunq; sed neutram contradictionis partem esse veram. Quamquam non homo significare potest non affirmationem ex transpositione, sed negationem non est homo, cuius negatio erit hæc, non non est homo, vt sit intelles

ētus huiusmodi. Si est homo, & non est homo, simul vera sunt, opposita quoque vtriusque horum de eodem simul vera fuerint. vtrunque autem illis oppositorum, id tollit cui est oppositum. verum igitur fuerit neutrum, neque contradictionem, neque partem contradictionis in eodem esse veram.

Præterea aut circa vniuersa res ita se habet, & est album atque non album, & ens & non ens, & circa cæteras affirmationes, negationesve similiter, aut non circa omnes res se habet simili modo, sed circa quasdam fit ita, circa quasdam non fit: atque si non circa omnes fit ita, illæ erunt firmæ nimirum ac definitæ. Sin circa omnes fit ita, rursus aut de quibus est affirmandum, est etiam & negandum: & de quibus est negandum, est etiam affirmandum: aut de quibus quidem est affirmandum, est etiam & negandum: de quibus autem est negandum, non de vniuersis est affirmandum: & si res se habet hoc pacto, erit aliquid certe non ens, atque hæc opinio erit firma.

Confutat eorū errorem qui cunctis in rebus affirmatiōnē & negatiōnē verā esse tradūt.

Præterea aut circa vniuersa res ita se habet, & est album & non album, & ens & non ens.) Hæc ratio ex partitione procedit, sumptisque omnibus quæ fieri possunt partitionibus, consequens esse demonstrat, ut aliqua definita circumscriptaque habeantur, contra eorum errorem qui cunctis in rebus nihil magis affirmationem, quam negationem veram esse tradebant. docet autem incommoda quædam manifesto consequi. Ait enim, vel cunctis in rebus isti nihil magis affirmationem, quam negationem veram esse aiunt, vel in aliquibus: quod probabilius dici videretur. Manifesto enim arguendo docuit, in substantia propriaque specie, & in ijs quæ in quid est prædicantur, absurdum esse dictu quidquam non esse id in quo eius esse consistit, & per quod ens quodque est id quod est. hinc enim fit, ut isti omnia prædicata accidentia esse fateri conuincantur. Præterea ut consentaneum partitioni ponit, cunctis in rebus de quibus affirmatio & negatio pariter habetur, vnde cunctis in rebus incommo- dum sequi, ut contradictio vera sit. At si non cunctis in rebus contradictio est, sed in quibusdam affirmatio tantum, aliqua determinata & certa erunt, & falso traditur cunctis in rebus non magis sic esse, quam non sic. in his enim falso diceretur. Sin autem cunctis in rebus de quibus est affirmatio vera, negatio quoque veritatem obtinet, sed non item de quibus negatio, de his etiam affirmatio, nec licet retroagere, profecto aliquid ex ijs quæ non sunt, non esse definietur, & erit haud dubie non ens, nec erit verum dictu non magis esse ens, quam non ens. siquidem de ipso negatio vera est, affirmatio non item. Nam quemadmodum si sola affirmatio vera sit, aliqua certa erunt & in confesso vera, sic etiam si negatio rursus sola in quibuspiam veritatem habeat.

Quod si non esse, sit quid firmum notumve, notior opposita nimirum affirmatio erit. Sin vero similiter fit, & de quibus est negandum, de iis est affirmandum, necesse est aut diuidentem dicere verum, veluti si album esse, & rursus non album esse dicat, aut non ita, sed componentem. At si non fit ut diuidens verum dicat, neque dicit hæc, neque est quicquam omnino, ea vero quæ non sunt, qui fieri potest, ut aut loquantur, aut intelligant quicquam? Vniuersa etiam erunt vnum, ut & antea diximus, atque idem & homo, & triremis, ac deus erit, & quæ hisce contradictorie aduersantur. Nam si similiter de vno quoque vere dicuntur, nihil erit prorsus quo aliud ab alio differret. si enim erit quippiam, illud verum sane ac proprium erit. Similiter etiam si fit ut diuidens vere dicat, id quod dictum est, euenire videtur.

Affirmatio negatione notior.

Quod si non esse sit quid firmum notumque.) Sensus est, Si non esse & negatio constans quiddam & notum definitumque est, profecto dictio negationi opposita, id est affirmatio, notior fuerit. Cæterum non determinate, & quæ in confesso negatio est, oppositam affirmationem notio- rem esse ait, sed in vniuersum in contradictione magis comprehendit affirmationem, quia in vniuersum notius est esse, quam non esse. Est autem notior affirmatio negatione, quia prior. ut enim dictum est in libro de enunciatione, negatione prior est affirmatio. Ad hæc ens non ente notius habetur, quoniam in quo negatio vera est, idcirco est vera, quia notum est ipsum aliud esse, non autem hoc. ideo enim affirmatio eadem huius negationis non est vera. itaque aliqua fuerit in hoc affirmatio nota & vera. quod si cunctis in rebus pariter contradictio vera est, & quæcunque negantur, eadem affirmare licet, necesse est retroagere. vel enim negationes affirmationesque inter se disiunctæ, & dum separatim prædicantur, pariter veræ sunt, vel separatim prædicando & inter se discretæ non sunt veræ, compositæ autem simul affirmatio & negatio veræ sunt. hoc enim sentiebat ille qui rogatus, num Socrates esset homo, respondit, est & non homo, ceu totum simul verum sit, priuatim vero vtrunque falsum. At si neque affirmatio, neque negatio priuatim enunciata vera est, certe qui hæc profert, verum haudquam dicit. hic est enim sensus illorum verborum, (Neque dixit hæc.) quod si hæc proferes verum non dicit, ne hæc quidem certe sunt. idcirco enim verum non dicit, quia ipsa non sunt: ac proinde nihil omnino fuerit, si cunctis in rebus neque affirmatio cuiuspiam

vera est, neque negatio veritatem habet. Porro si nihil est, ne homo quidem fuerit. sin autem homo non est, nemo nec loqui nec dicere quidquam poterit. Sublatis enim efficiētibus, effectus quoque peribunt. tollentur autem efficientes, cum affirmationes quibus esse dicuntur, veræ non sint. Ad hæc ut efficientium affirmationes veræ non sunt, sic ne operum quidem aut actionum, verbi gratia ambulandi & loquendi. quo fiet, ut hæc omnino tollantur. Quid quod ne ipsum quidem verum fuerit, cunctis in rebus contradictionem esse veram? Nam & hoc affirmatio quædam est, & negatio quoque ipsius habetur. Quin etiam vniuersa erunt vnum ex eorum sententia qui omnem contradictionem in singulis compositam veram esse tradebant. Hinc enim sequitur, omnia entia vnum esse. Nam si omnis contradictio in re quaque simul dicta vera est, omnia eadem inter se sunt, ut supra dixit, ut omnia scilicet eadem ijs adsunt, de quibus omnibus contradictio pariter vera est. Quid autem dictu absurdius esse potest, quam hominem esse deum, triremem, lapidem, & non hominem, non deum, non triremem, non lapidem? Ex hac item sententia sequitur istos aliquid statuisse ac definisse. Dicere namque separatim neque affirmationem, neque negationem esse veram, sed ambas simul veras esse, hominis est aliquid certi statuentis. (Si autem similiter de vnoquoque) coniunctio (autem) pro enim dicta est. Nam quod sequitur, hoc est, si enim de singulis omnis contradictio vera est, nullo discrimine aliud ab alio discrepabit, cum nihil habeat peculiare. Res enim proprietate quadam discrepant inter se, quæ habeant: & quo aliud ab alio differt, hoc erit in re quaque verum & peculiare, nec ipsius negatio veritatem sortietur. At si quis tum affirmationem, tum etiam negationem diuisim ac separatim veram esse dicat, nihilo minus fiet, ut omnia eadem inter se sint, & minime discrepantia.

Et insuper ut omnes vere dicant, ac omnes falso, & seipsum quisque falsum dicere fateatur. Patet etiam insuper nulla de re prorsus ad hunc hominem esse considerationem. nihil enim omnino dicit. nam neque ita, neque non ita dicit, sed & sic & non sic, & rursus hæc ambo negat, neque sic, neque non sic dicendo. etenim si ita non dicit, erit quippiam continuo definitum.

45 Et insuper ut omnes vere dicant.) Alia item incommoda recenset, quæ sententiam eorum consequuntur, qui propositiones separatim singulis in rebus veras esse tradunt. Sequitur enim omnes quicumque loquuntur, vera dicere. Siquidem omnes, tum qui aliquid de eodem affirmant, tum qui negant, vera dicunt. quin eadem ratione mentiri omnes videri possunt. Affirmationibus enim negationes tolluntur, & vicissim negationibus affirmationes abolentur. Si ergo affirmantes vera dicunt, qui negant, necessario mentiuntur: rursusque si vera dicunt negantes, utique affirmantes mendacij conuincuntur. quo fiet, ut omnes & vera & falsa loquantur. Præterea si qui omnes mentiri ait, is verum dicit, propterea quod contradictionis utraque pars vera est, affirmatio qua omnes mentiri dicuntur, vera fuerit. omnes igitur mentiuntur, & idem se mentiri confitentur. Si enim de quo affirmatio vera est, de eodem etiam negationem veram esse dixeris, fateri etiam conuinceris veram esse negationem hanc, non simul contradictio est vera, quæ opponitur illi affirmationi, simul contradictio vera est. At dum confiteris negationem illam veram esse, qua tollitur affirmatio quæ posueras, contradictionem scilicet simul esse veram, te ipsum mentiri confiteris. (Patet etiam insuper, inquit, nulla de re prorsus ad hunc hominem esse considerationem) id est disputationem, & inquisitionem. (Nihil enim dicit) Cum eo autem qui nihil dicit, nec disputare, neque de re quapiam inquirere licet. Nam qui hoc dicit, is quin nihil dicat, dubitari non potest. quicumque enim aliquid dicit, & significat, definitum aliquid, ut dictum est, significat. quare qui non determinatum significat, is omnino nihil dicit: qui autem contradictionem in re omni simul veram esse tradit, is nihil determinatum significat. qui ergo dicit in singulis rebus contradictionem simul esse veram, is nihil dicit. in huius enim demonstrationem ait, (Nam neque ita se res habere, neque non ita dicit.) At necesse est, ut sic vel non sic se habeant. Sed postquam dixit, qui tradunt contradictionem simul esse veram, hos dicere rem quancunque sic se habere, & non sic se habere, illud infert, (Et rursus hæc ambo negat.) ut magis appareat, qui hoc dicit, eum nihil omnino dicere. Ex istorum namque dictis sequitur rem neque sic, neque non sic sese habere. Nisi enim hoc dicerent, iam aliquid certi statuerent, nec contradictionis veritatem in cunctis rebus tuerentur, & nihilo magis hoc quam oppositum. Nam hoc sic & non sic, opponitur illi, neque sic, neque non sic. quare si hoc negauerint, affirmationem illam, qua rem quancunque sic & non sic habere dicitur, per se veram esse concedent, & negationem eius falsam esse confitebuntur, ac proinde aliquid dicent determinate, & circumscriptionem concedent.

Qui contradictionem simul veram dicit, is nihil omnino dicit.

Præterea si cum affirmatio vera est, negatio falsa sit, & si cum hæc est vera, falsa sit affirmatio, non fit ut idem vere simul affirmetur atque negetur, sed hoc fortasse dicent id esse, quod ab initio proponebatur.

46 Præterea si cum affirmatio vera est, negatio falsa sit.) Argumentatio qua utitur, naturalis est, & vera, sed ut in eos assumitur, qui positionem illam tuerentur, principium petere videtur. id enim ut

confessum assumit, de quo illi quaestionem afferunt. Quamquam si vim argumentationis quaerimus, supra eandem usurpavit, dum omnes mentiri demonstraret. Est igitur sensus: Si cum vera est affirmatio, negatio falsa est, altera enim per alteram deletur, utique fieri non potest, ut tum affirmatio, tum negatio de eodem simul vera sit. hoc autem quasi ex se noto & manifesto usus est in libro de enunciatione, dum de contradictione in futurum disputaret, his maxime verbis, Principio enim cum affirmatio falsa est, negatio non est vera. & cum haec est falsa, affirmatio non est vera: quae ita intulit, quasi haec in confesso absurda dicta sint atque aliena. Sed haec effatus, ipse quoque nobis significat, qui sumit affirmationem & negationem, sic se habere inter ipsas, ut altera alterius veritate tollatur, hunc principium sumere videri. Argumentatione itaque usus est, quae maxime naturalis & manifestissima esset, at non celavit nos eadem principium peti videri, dum his & illis sententiae turpitudinem ostendit, eandemque cum rebus in confesso veris pugnare.

Præterea videtur ne ipsis is quidem qui rem aut aliquo modo sese habere, aut non habere putat, dicere falsum, is autem qui ambo putat, dicere verum? Nam si verum dicit, quid aliud erit quod dicitur, quam eorum quae sunt, talem esse naturam? sin vero non dicit verum, sed isce potius qui illo modo existimat, res iam sese habent aliquo modo, atque hoc verum utique erit, & non simul etiam haud verum. Quod si omnes similiter falsa veraque dicunt, neque loqui profecto, neque dicere tali homini quicquam licet. nam haec simul, & non haec dicit. Si vero nihil prorsus existimat, sed putat similiter, atque non putat, quænam inter hunc & plantam differentia fuerit? Vnde & maxime patet, neminem hoc pacto dispositum esse aut cæterorum hominum, aut eorum qui hæc sententiam dicunt. Cur enim Athenas proficiscitur, sed non quiescit, putans se proficisci oportere? Aut cur in diluculo non continuo in puteum, aut in præcipitium proficiscitur? sed cauere videtur, uti non similiter putans non bonum ac bonum esse in illa sese proiicere. Patet ergo alterum melius, alterum non melius esse existimare. Quod si hæc ita sint, hoc quidem hominem, hoc autem non hominem, & hoc dulce, illud non dulce existimare necesse est. Non enim æque quispiam quaerit atque existimat, cum melius arbitratur esse bibere aquam, aut videre hominem, deinde quaerit ipsa, & tamen oportebat, si idem esset & homo, similiter & non homo, & itidem aqua, atque non aqua, sed uti diximus, nemo est prorsus, qui non ab hisce cauere, ab hisce non cauere videatur. Quare omnes, ut videtur, etsi non circa omnia, circa tamen melius & deterius simpliciter sese habere existimant.

De quo nihil prædicari potest, id ne existit quidem.

Præterea videtur ne ipsis is quidem qui rem aut aliquo modo sese habere, aut non habere putat, dicere falsum, is autem qui ambo putat, dicere verum? Sensus est: Vtrum qui rem sic se habere reputat, ut affirmatio dicit, quique non se habere ut negatio ait, arbitratur, is istis decipi videtur? prorsus ut utraque tum affirmatio tum negatio separatim falsa sit. qui autem rem simul & sic habere ut affirmatio ait, & non sicut dicit negatio, censet, hic verum dicere, an etiam qui hoc censet, is quoque sua opinione falli? Si enim sic istis videtur, aliquid videntur determinare. Sin autem non solum qui utraque separatim, sed etiam qui ambo simul putat, in errore istis versari videtur, quæ tandem istorum esse potest sententia? an cum de natura differunt, talem esse rerum naturam aiunt, qualis est, ut Heracliti sectatores dicere consueverunt? Nam si horum nihil verum est, ne dicere quidem poterunt quæ sit natura rerum, & quæ opinio vera de ipsis haberi possit: quoniam nulla res omnino erit. Nam de quo nihil vere prædicari potest, id ne existit quidem omnino. At si ambo simul dicens verum dicit, qui vero utrunque separatim, decipitur, aliquid iam fuerit in re quaque constituti, ac definiti. hoc enim in re quaque determinatum erit, hoc est verum, hoc est falsum. Nam qui hoc est verum, hoc est falsum dicit, is aliqua definit, atque constituit. quod si hoc incommodum euitantes, neutrum vera dicere contenderint, nec qui putat utrunque oppositorum separatim, nec qui ambo simul de eodem esse vera, cæterum verius existimare, qui ambo simul, quam qui utrunque separatim putat, rursus aliquid certi ac definiti constituent. Qui enim hoc quod illud verius esse dicit, is discrimen quoddam in rebus esse, & ipsas sic quodammodo sese habere definit, confiteturque. Nam hoc concedit, qui aliud alio verius esse dicit. Negatio igitur huius non item vera est, quæ non magis hoc, quam illud verum esse ait. Nam rursus ratio in id reuertitur, quod initio dictum est. Hic est enim sensus illorum verborum, (quod si omnes similiter falsa veraque dicunt.) Nam hoc consequitur, si contradictio cunctis in rebus asseratur, tum quia isti dicunt, quidquid dixeris, te non magis verum, quam non verum dicere, nec magis falli quam non falli: tum quia contrariorum altero alterum intercipitur, ipsi tamen utrunque verum esse contendunt. Illud porro, (Si vero nihil prorsus existimat) huiusmodi est. At si nihil existimet, sed perinde putet, & non putet, scilicet nisi hi vera dicunt, illi falsa, vel hi magis vera, illi mi-

nus, sed pariter omnes non vera dicunt, & vera dicunt. nam & hæc cōtradiçtio est, & hoc est quod dixit, hoc dicenti non licere quidquam significare. nam quæ dicit, eadem simul non dicit per positionem. si ergo ut dicit, ita existimat, nullumq; entium aliquo modo se habere putat, sed similiter putat, & non putat, existimat, & non existimat de singulis, nimirum talis homo nihil ab stirpe discrepabit, cum facultate animæ existimante carere videatur. Cæterum ut redargutio apertius procedat, & incommodum sit manifestius, a contradictionibus ad opiniones oppositas sermonem trāsfert. Complura enim dicere nobis licet, quæ tamen existimare nequimus, ut ipse testatus est, dum hanc positionem refellere aggredieretur. Sed postquam fieri non posse docuit, ut qui homo sit, huiusmodi habeat opiniones, hoc enim plantæ potius est, quàm hominis, aut ratione præditi animalis, haud dubie nullum ex hominibus, ne ex ijs quidem qui talia dicunt, ad hunc modum affectum esse ait, sed in rebus verbotenus ab istis procedi. Nam si quis fuerit ad hunc modum animatus, & talem de rebus habuerit opinionem, fiet ut huiusmodi homo nihil agat, sed vitam more stirpium ducat. Cur enim deambulandum potius ei sit, qui deambulatione opus esse putat, quàm non deambulandum, si de re quæq; opiniones ei pares sunt, & perinde putat opus esse, atq; non putat esse opus, vel putat non opus esse? Age vero cur is alia declinat, alia vicissim appetit? aut cur se in puteum non deijcit, in barathrūve præcipitat, si neq; hunc puteum, neq; illud barathrum magis esse putat, quàm non puteum, aut non barathrum? rursumq; non deijci bonum esse, deijci vero malum, & illud melius esse, hoc peius? quæ opinione tollitur illud, rem nihilo magis sic, quàm non sic se habere. quod si in petendis & fugiendis ita se gerunt, ut suis actionibus terminatas opiniones habere cōvincantur, profecto eadem in cæteris fateatur necesse est, & hoc hominem esse putent, illud ab homine diuersum, & non hominem, & aliud dulce, aliud non dulce. haud enim in hisce rebus ex æquo sese habere notantur, nisi forte dum sibi expedire putant cum homine congregari, aut aquam bibere, ceu homo non magis homo sit, quàm non homo, & aqua non magis aqua, quàm non aqua, ad aliud quidquam verbi causa ad lapidem se conferunt. Ergo sitientes aquam petunt: hominem, si hominis colloquio est opus: nec in cunctis pariter rebus ea quærunt cum homine opus est, aut aqua. Sed hoc est verum & indubitatum, hominem quæque cauere quædam, alia secus. quis enim non præcipitiū, quis non puteum, & id genus cætera quæ nocitura sunt, non euitat? cum dissimilia non euitentur. (Quare omnes, ut videtur, etsi non circa omnia, circa tamen melius & deterius simpliciter sese habere existimant.) Omnes homines, eos etiã qui cunctis in rebus nihilo magis & contradictionis veritatem asserunt, simpliciter sese habere ait in opinionibus, si non circa omnia, at circa meliora & peiora, vtilia & inutilia, & omnino circa agenda. Simpliciter autem, id est non ambo contraria non expedire putant, sed alterum simpliciter, & determinate, nec pariter idem expedire, & non expedire, sed alterum solum, hoc est simpliciter: vel expedire quod eligunt, putant, vel non expedire quod fugiunt. Conuerso igitur sermone ad res, atque opiniones quæ de ipsis habentur, manifestis argumentis aduersarios cōvincit, ut si non cunctis in rebus, at in petendis & fugiendis aliquid certi & constituti haberi necessario consueantur, qui si nihil constituerent, nec alteri parti consentirent, nihil omnino in huiusmodi rebus agerent.

Complura nobis dicere licet, quæ tamen non existimamus.

Omnes homines circa melius ac deterius simpliciter se habere existimant.

Quod si non scientes, sed opinantes, multo magis adhibenda est diligentia veritati, perinde atq; ægrotanti magis quàm sano valitudini cura est adhibenda. Qui nanq; opinatur, si ad scientem comparetur, non sane profecto ad veritatem ipsam disponitur. Præterea etsi quammaxime ita sese habent, & non ita cuncta, in natura tamen eorum quæ sunt, gradus inest, & magis ac minus talia ipsa dicuntur. Non enim dualitatem simpliciter trinitatemve parem numerum esse dixerimus: neq; horum vterq; falsum æque dicit, quorum alter quinque, alter mille ipsa quatuor dicit atq; existimat esse. Quod si non æque falsum dicunt, patet alterum minus dicere falsum, quare magis ipse verum quàm alter dicit. At si id quod est, magis propinquius est, erit profecto aliquod verum cui propinquius id, quod magis dicitur verum. Quod etsi non est, attamen quippiam iam firmiter atque verius est, & ita a sententia illa mira, & prohibente definire aliquid mente, erimus liberati.

48 Quod si non scientes, sed opinantes.) Quod si habere se assensum quendam & opinionem his de rebus profiteantur, ut qui dicunt se viso, cum verum non sit, assentire, quoniam tale videtur, opinionem nanq; debilem & infirmam esse, nec quæ scientiam ingenerare queat, non istis rerum naturam accusandam esse ait, sed tanto magis enitendum ut delitescentem veritatem eruant, & scientiã indispiscantur. Vbi enim assensus debilis est, ibi firmus & cum scientia effici potest. At qui alia alijs petenda magis agendaq; semel existimat, is differentiam in rebus esse, & hanc deprehendi sciri que posse concedit, quo minus autem deprehensio constans firmaq; sit, per eum stat qui non dat operam ut scientiæ iudicium consequatur, quo tanquam mensura vel regula vtens, naturam rerum, ipsarumq; primum discrimen cognoscat. Nam ut ægrotanti non res ipsæ sunt accusandæ, ceu nihil salubritatis habeant, sed curandum ut medicamentis salubribus adhibitis conualescat, sic valenti

Magis &
min⁹ in re-
rum natu-
ra esse.

Stoici aliū
alio magis
mētiri ne-
gant.

bus, qui debilem cognitionem habent, danda opera est, ut cum scientia rerum notitiam nāciscātur. Si enim ad scientem spectes, ægrotum dices opinantem ad veritatem cognoscendam. Nam qui specie rei sequutos se muneribus fungi causantur, horum mendacium satis eo conuincitur, quod specie rei obiecta, tamen sequenda ne res sit, an secus, consultant etiamnum. (Præterea, inquit, & si quæ maxime ita sese habeant.) Quauis, inquit, aliquis istis concedat, omnia & sic & non sic habere, tamen fateantur necesse est, non omnia pariter & ex æquo sic & non sic habere, sed in rerum natura esse magis & minus, quod licet ex ipsorum actionibus sit indubitatum, confirmat tamen per quædam quæ manifesta sunt. Nam licet concedatur, duo paria esse numero, & non paria, id est imparia, non tamen ex æquo ipsis par competit & impar, nec duo perinde paria sunt atque tria, sed tria magis sunt imparia, duo vero magis paria. neque enim ait, similiter mentitur, qui quatuor quinque dicit esse, atque is qui mille, sed qui mille dicit, magis: qui vero quinque, minus. quibus verbis vna opinio minus quam altera falsa esse confirmatur. quod si altera est magis falsa, nimirum quæ minus est falsa, propior erit vero. quod si magis verum est propius vero, ipsum quoque certe fuerit, verum dico, id est ipsum verum cui propinquum est, quod magis est verum. Nam quod est cuiuspiam propinquum, id haud dubie quoniam tale est, propinquum esse dicitur, quod etsi cognosci nequeat, intelligere tamen aliud alio verius esse, aut vicissim minus verum, hominis est aliquid comprehendentis, quique mente quiddam definit, non eius qui cunctis in rebus nihilo magis hoc quam illud dicit, nec vllum in rebus delectum facit. Nam etsi nihil verum sit, nec id ab istis concedatur, illud tamen verum confessumque fuerit, aliquid in rebus magis esse verum. Positum est enim aliquid magis aliud esse quam aliud, atque item minus. Ac proinde haud verum fuerit cunctis in rebus nihil hoc magis & c. Merum autem appellat sermonem, quia non habet admistum ipsum magis, sed cunctis in rebus similitudinem ex æquo nititur asserere: quod ipse exposuit dicens, (Et prohibente definire aliquid mente.) Nam qui alium alio magis mētiri negant, qua in opinione fuerunt Stoici, hi quidem in magno errore & cum sensibus pugnantem versantur. praua enim mendaciaque iudicia nec paria sunt, nec a simili habitu proficiscuntur. Ut enim qui aspectabilia magna vehementiaque non videt, huic cum eo qui parua & minus visibilia non cernit, hoc est commune, ut videndi facultas haud recte in utroque valeat, infirmior est tamen, quæ ne magna quidem conspiciere potest, quam quæ cum magna cernat, in minutis paruisque deficit, sic in sententia & opinione rem sese habere putare conuenit. Haud enim pares animæ sunt habitus, quibus multum erratur, ijs quibus parum.

Ab eadem autem opinione proficiscitur & Protagoræ ipsius sententia, atque ambas ipsas similiter aut veras, aut non veras esse necesse est. Nam si cuncta quæ videntur atque apparent, sint vera, necesse est vniuersa simul vera falsaque esse. Complures enim contraria opinantur, & eos qui eadem secum non opinantur, falsa putare dicunt. quare sit & non sit idem necesse est. atque si hoc ita sit, necesse est ea quæ videntur, omnia esse vera. qui namque vera & falsa dicunt, ac opinantur, opposita opinantur. Quod si ea quæ sunt ita se habent, omnes profecto vera dicunt ac opinantur. Patet igitur has utrasque sententias ab eadem mente pendere. Non est autem idem disputationis modus ad omnes. Quidam enim persuasionem indigent, quidam vi. Qui namque dubitando sic existimant, eorum ignoratio sanari facile potest. non enim orationi, sed menti ipsorum est occurrendum. Qui vero disputationis gratia ita dicunt, eorum est curatio, redargutio orationis, quæ in voce nominibusque consistit. in iis autem qui dubitant, ex sensibilibus rebus hæc opinio est orta, simul inquam contradictoria contrariaque inesse, cum ex eodem contraria fieri viderent. Quod si impossibile est id fieri quod non est, res antea profecto erat utrunque, quemadmodum & Anaxagoras inquit quodlibet in quouis esse mixtum, atque Democritus. Etenim iste vacuum atque plenum in quauis esse parte censebat, & tamen horum alterum ens, alterum haud ens esse dicebat. Ad eos igitur qui ex his ita existimant, partim recte dicere, partim ignorare ipsos dicemus. id enim quod est, dupliciter dicitur. quare fieri quippiam ex eo quod haud est, partim potest, partim non potest, & simul idem ens & non ens esse potest, non tamen eodem modo. etenim potentia quidem fit, ut idem sit contraria simul, actu autem minime fieri potest, & insuper eos admonebimus, & aliam in ratione rerum substantiam esse existimare, cui neque motio neque corruptio penitus, neque generatio competit.

Ab eadem autem opinione proficiscitur & Protagoræ ipsius sententia, atque ambas ipsas similiter aut veras aut non veras esse necesse est. (Orationem Protagoræ nihil ab eorum sermone differre ait, qui simul idem & esse & non esse dicebant, ac proinde contradictionem in singulis rebus veram

simul esse statuebant. Protagoras enim huiusmodi esse vnumquodque dicebat, quale videretur esse, & omne visum verum esse affirmabat, ut sit necesse utranque sententiam veram esse, aut utranque falsam. quod autem nihil inter has sententias differat, & altera consequatur alteram, ad hunc modum ostendit. Si enim vera sunt quaecumque omni opinionum, omni imaginum videntur, ut Protagore placet, necesse est contradictionem simul esse veram. Hoc enim significatur verbis illis, (necesse est vniuersa simul vera falsaque esse.) quoniam eisdem de rebus contraria homines opinantur. quae si vera sint, fiet ut simul sit contradictio vera. Fieri autem ut cuncta vera sint, si omne visum est verum, satis inde intelligi potest, quod qui putant aliquid esse, perinde atque ij qui idem non esse opinantur, per istos vera censent. At si habentes eisdem de rebus opiniones oppositas, simul vera dicunt, erunt utique omnia simul vera. Ex opinantibus enim quidam rem sic habere, alij non sic eandem habere opinantur, & sic quoque efficitur contradictio simul vera. Sed postquam necesse esse dixit, ut omnia vera essent, quoniam adiunxit & falsa, docet quomodo falsa quoque simul sint, cum ait. (Complures enim contraria inter se opinantur, & eos qui eadem secum non opinantur, falsa putare dicunt.) Si enim vera dicunt qui falsos eos putant qui opposita ipsis opinantur, profecto illi falsi sunt: quo fiet, ut omnes mentiantur, si cuique de re quapiam opinantium, qui opposita de eadem opinetur, existit, qui que decipi eum putat, qui ab ipso diuersam opinionem habet: ut sit necesse contradictionem simul esse veram, si qui opposita inter ipsos opinantur, vera dicunt. quod si sic habet, & entium quodque est, & non est. id est si contradictio in singulis rebus est vera, sequitur rursus vera esse quaecumque videntur, & omne visum esse verum, ut Protagorae placebat. Si quis autem contradictionem in singulis rebus veram esse dicat, consequens esse docet, ut visum omne sit verum. ad hunc modum, verum dicere, & falsum dicere, in ijs est qui opposita inter se opinantur, & dicunt. Nam illud demum est falsum dicere, affirmatione existente vera de aliquo, putare quempiam negationem de eodem veram esse, & vicissim affirmationem in veritate negationis. Eo enim quod quidam opposita de eodem opinantur, si cunctis in rebus esset contradictio vera, hoc ipsum tolleretur, quosdam scilicet verum dicere, alios falsum. Nam si omnis contradictio simul vera est, utique nulla opinio fuerit falsa. Si enim contradictio quaeque simul vera est, efficitur, ut oppositae de eodem opiniones simul verae sint. Porro si oppositae de eodem opiniones simul verae sunt, omnis opinio vera est quae de hoc habetur, quae res sic se habet, aut quae non sic se habet. Sed postquam eadem dicere docuit, qui cuiusque visi veritatem asserunt, & qui omnis contradictionis veritatem tuentur, ac ipsorum dicta vicissim ex alteris altera consequi, & ab eodem sensu proficisci demonstrauit, impugnaturus iterum propositam opinionem, ac ipsius assertores, non eisdem rationibus in omnes qui talia dicunt, utendum esse ait, quippe inter quos non nihil inter sit. alij namque ut loquuntur, sic rem sese habere persuasum habent, & ambigendo in hanc de cunctis rebus opinionem processere, ut dedocedi sint, & in rectam viam per doctrinam reducendi, ut ipse ait. horum siquidem ignorantia facilis est sanatu, nec adhibita in disputatione vi per certamen & redargutionem conuincenda. Ut enim ait, non ut sermo refellatur istorum, est occurrendum praeeptioni, sed ut sententiae detegatur error, quo allucinati a veritate in hanc professionem deflexere, ad sanitatem protinus redituri, si veritas ipsis fuerit monstrata. Alios autem disputationis gratia ad hunc modum praecipere ait, non quae res sic se habere persuasum habeant, quibus stat positionem pertinaciter tueri, & omnibus modis tergiuersari: in quos sermonis redargutione, quae in voce nominibusque consistit, adhibendam esse ait, quippe cum non perinde sentiant, atque loquuntur. horum igitur curatio solum est vocis redargutio, id est isti sola vocis redargutione indigent, quoniam horum dicta nominibus & oratione voceque tenus procedunt. Deinde qui res sic se habere putant, nec dicta pertinaciter tuentur, ij vnde in hanc opinionem sententiamque processerint, docet. quos idcirco dubitantes appellat, quoniam ratione quae probabilis videri poterat, in hanc persuasionem quaestionemque ducti sunt: quapropter eosdem sanationi opportunos esse dixerat. Eorum igitur qui contradictionem simul esse veram dicunt, & omnem opinionem veram esse statuunt, qui propter indutam sibi persuasionem sic edisserunt, hos a sensibilibus errorem traxisse docet: primumque commemorat, quid eos transuersos egerit qui contradictionem singulis in rebus veram esse dicebant. Nam cum ex eodem, inquit, opposita fieri cererent, praesumpta illa persuasionem, ex non ente nihil omnino effici posse (haec enim omnium qui de natura disputarunt, communis sententia fuit) ambo contraria rem esse putabant. Neque enim posse contraria ex re quapiam effici, nisi prius in ea fuissent. qua ratione ductus Anaxagoras, omnia cum omnibus temperata esse tradidit, scilicet, quia cuncta ex cunctis fieri cernebat. & item Democritus, qui inane & plenum sola dicebat esse. Nam ponebat, inquit, corpora indiuidua & vacuum, eaque in singulis sensibilibus partibus pariter haberi: quorum de cisione, generationem ex rebus videlicet praesistentibus fieri tradebat. Caeterum plenum ens, inane vero non ens a Democrito appellari solitum commemorat, forsitan ut eius sententiae turpitudinem quampiam ostendat. Nam cum statueret vacuum esse non ens, & ex non ente nihil fieri putaret, tamen ex vacuo cuncta fieri dicebat, non minus quam ex pleno, cum inane vocaret non ens. Nam generationem ex non ente fieri dabat, quod ut effugeret, inane dicebat generationem fieri. Caeterum cur dicit, Democrito qui plenum ens esse dicit, inane vero non ens, & omnia ex quibus generatio fit, in omnibus pariter esse, consentaneum esse dicere contradictionem cunctis in rebus esse veram, esse scilicet, & non esse: cum hoc contradictio non sit. nam vnaquaeque res secundum aliud eorum quae ipsi

Protagorae opinio, vnumquodque tale esse, quale videtur.

Erratum, in rectam viam reductio duplex.

Anaxagoras. Democritus.

Ens dupli-
citer dicitur,
& perinde
non ens.

Idē esse po-
test, & nō
esse.

Esse entia
ingenita &
immorta-
lia.

insunt, est ens, scilicet secundum plenum: secundum aliud non ens, utiq; secundū inane. An nomini-
bus illis ens & non ens significabat hæc quæ pariter in omnibus mista sunt, opposita esse & contra-
ria? In eos igitur, inquit, qui ob hæc contradictionem in omni re simul esse veram putarunt, nō con-
certando & redarguendo, sed dissuadēdo differemus. quodāmodo enim vera dicūt, & recte sentiūt,
alias quædam ignorant. Ens enim dupliciter dicitur, & perinde nō ens, quoniam ens partim est po-
tentia, partim actu. Similiter non ens quoddam nihil omnino est, aliud est quidem potentia, sed
quoniam nondum est actu, ideo dicitur non ens. quod enim potentia est ens, id quoniam in con-
finitio eius est quod actu est, & omnino non entis est, quodāmodo ens est, quodāmodo nō ens,
& ex sic non ente generatio fit, non tamen ex proprie & simpliciter non ente. Nec, quod isti aiūt,
quidquam prohibet aliquid esse, & idem non esse. At non secundum idem fieri potest, ut idem sit, &
non sit, sed secundum diuersa, ut alia ratione sit, alia non sit. quod enim est potentia, est illud quidē,
sed potentia non est autem, quia non est actu. quare in ipso non est cōtradiçtio. Haud enim est ab-
surdum dictū, idem contraria esse potentia. actu vero fieri non potest, & esse aliquid, & idem non es-
se, opposita sunt. quamobrem hæc simul esse actu nequeunt, quoniam eadē materia res opposita est:
quæ quidem actu esse non potest, eadem tamen ex parte seruat utrunq; tunc etiam cum alterū est
actu, quia potentia est opposita. Neq; enim cum actu existit, iam potentiā amittit. Et insuper, inquit,
eos admonebimus, ne ea tantum esse putent, quæ oriuntur & occidunt, sed esse etiam alia entia in-
genita & immortalia, & motus immunita, quibus nunquam adsunt opposita. Siquidem ne mutan-
tur quidem omnino, nec ex ipsis quidquam efficitur, quales sunt diuinæ substantiæ.

Opinio autem nonnullorum de veritate ea quæ in apparentibus rebus consistit, ex
sensibilibus orta esse videtur. Verum enim non multitudine neque paucitate discerni
oportere cēsent. idem enim aliis dulce, aliis amarū gustantibus esse videtur. Quare si o-
mnes ægrotarent, aut omnes essent insani, duo vero aut tres valetudinē aut mentē ha-
berent, hi quidem ægrotare viderentur, cæteri vero non viderentur.

Nō multi-
tudine aut
paucitate
opinātium
veritas est
censenda.

Opinio autem nonnullorum de veritate ea quæ in apparentibus rebus consistit, ex sensibilibus so-
orta esse videtur.) Quæ admodum inter opinantes idem esse & non esse, id est contradictionem si-
mul esse veram, benignioribus, quiq; veritatem inquirentes ambigentescq; in hanc sententiam dela-
psi sunt, erroris causa a sensibilibus, quæ oriuntur & occidunt, profecta est, quippe cum viderent ex
eodem opposita generari: sic, inquit, veritas circa apparentia, id est ut omne visum verum esse dice-
rent, qui hoc inquirentes & dubitantes statuerunt, deceptionis causam ex sensibilibus habuit. Nec
enim verum discerni oportere putabant multitudine & paucitate eorum qui sic opinarentur: ut id
verum esset, quod pluribus videtur: id rursus falsum, quod paucioribus. Nam si plures ægrotarent,
pauciores vero recte valerent, & quod pluribus amarum videretur, idem dulce recte valentibus, nō
utiq; quod ægrotantibus videtur, quia plures sunt, verum esse diceremus, ceu pauci ægrotarent, mul-
ti autem firma essent valetudine, & paucos ægrotare, multos autem recte valere. (Quare si omnes
ægrotarent, aut omnes essent insani.) Quoniam qui putant multitudine & paucitate verum diu-
dicari, ij quod multis videtur, verum esse dicunt, hi nanq; sunt recte valentes, & habentes secundum
naturam, probabiliter conuertit illud. Si enim multi recte valent, & sese habent secundum naturam,
si vsu venerit, ut plurimi ægrotēt, pauci recte valeant, ægrotantes erunt valētes, & valentes ægrotā-
tes. quod si est absurdum, non multitudine & paucitate visorum veritas est diiudicanda.

Præterea compluribus cæterorum animalium sanis contraria de eisdem apparent,
& etiam nobis, & insuper cuiq; ad seipsum non eadem semper sensu videntur. Quæ nā
igitur istorum vera sint, aut falsa, incertum est sane. non enim hæc magis vera quam
hæc sunt, sed æque. Quapropter Democritus ait, aut nihil esse verum, aut id nobis non
esse manifestum. Omnino autem quoniam prudentiam sensum esse, hunc autem altera-
tionem esse putarunt, ideo id quod sensu videtur, necessario verum inquiunt esse. Ex
his enim & Empedocles & Democritus, ac cæterorum, ut simpliciter dicam, quisque ta-
libus opinionibus obnoxii sane fuere. Empedocles enim habitu mutato prudentiam
dicit mutari, cum inquit:

Ad præsens hominum crescit sapientia semper,

& alio rursus in loco dicit:

Ut vario semper mutatur corpore quisq;

Sic sapere est illi mutato, ac mente moueri.

& Parmenides eodē etiā modo dicit.

Nanq; ut quisq; suam retinet per membra reflexa

Temperiem, sic mente valet mortalis vbique.

Idem & hoc potest eiusdem,

Plurimaq; id cunctis mens est mortalibus æque.

Anaxagoræ etiam & sententia talis a quodam familiarium recensetur. Talia ipsis ea

quæ sunt, erunt, qualia ipsi illa existimabunt. Aiunt autem & Homerum videri hanc opinionem habere, quòd Hectorem fecit iacere alia sapientem, ut ex ictu fuit mēte dimotus, propterea quòd sapiunt quidem & ii qui mente sunt dimoti, sed non eadem. Patet igitur si vtraque prudentia sit, & ea quæ sunt, ita simul, & non ita sese habere. At enim id quod inde emergit, absurdissimum esse constat. nam si qui maxime id verum quod perspicere potest, viderunt, sunt autem ii qui maxime quærūt hoc ipsum ac amant) ii tales opiniones habeant, & hæc de veritate dicant, ac asserant, quo pacto non abiecto animo fuerint ii qui philosophari aggrediuntur. Quærere nanq; veritatē perinde erit, atque si volentia quispiam persequatur. Causa vero opinionis hæc fuit. Nam de hisce quidem quæ sunt, veritatem considerabant: ea vero quæ sunt, res tantum ipsas sensibiles esse putarunt. In his autem abunde indefiniti natura, & eius quod est, hoc pacto, quæ admodum diximus, inest. Quare verisimiliter quidem, nō autem vera dicunt. Sic enim magis dicere decet, quàm ut Epicharmus in Xenophanem dixit. Præterea omnē quidem hanc naturam motum subire: de eo vero quod mutatur, nihil vere dici videntes, circa id quod omni ex parte mutatur, nihil vere dici posse arbitrabantur. Ex hac enim existimatione, summa illa opinio pullulavit, quam Heracliti sequaces atq; Cratylus habebat, qui quidem postremo nihil dicere oportere arbitrabatur, sed digitum duntaxat mouebat, atq; Heraclitum increpabat, propterea quòd dixit fieri non posse, ut bis eundem fluuium quisquam ingrediatur. ipse nanq; neq; semel arbitrabatur. Nos autem & ad hanc rationem dicemus, id quod mutatur, cum mutatur, esse non putare, aliquam ipsius rationem habere, quāquam controuersiam habet. Id enim quod abiicit, habet aliquid eius quod abiicit: & eius quod fit, aliquid iam esse necesse est. Omninoq; si corrumpitur, erit quippiam ens: & si fit, sit id ex quo fit, & a quo generatur, necesse est, atq; hoc non in infinitum proficiatur. Sed his omissis, illa dicamus, nō idem esse in quantitate atq; qualitate mutari. Ratione igitur quantitatis non maneat, sed ratione formæ nos vniuersa cognoscimus. Præterea increpandi sunt ii qui ita de rebus existimarunt, propterea quòd cum pauciores numero sensibilibus rerum ita sese habere viderent, de toto cælo similem sententiam attulere. Locus enim sensibilibus rerum qui est circa nos, corruptionem solus generationemque subit, sed iste nulla fere pars ipsius vniuersi esse videtur. Quare iustius hæc ob illa tali sententia liberaissent, quàm ob hæc in illa sententiam contemnentem tulissent.

51 Propterea compluribus cæterorum animalium sanis contraria de eisdem apparent.) Quædam enim his dulcia & cibo apta videntur, quæ alijs sunt amara, nec ad vescendum idonea, ut oliuæ ramus exemplo esse potest, qui animalibus ipsum depascētibus dulcis est, idem nobis hominibus amarus. Sed ne nobis quidem eadem semper videntur, sed diuersis temporibus diuersa, prorsus ut quædam nam vera dicere oporteat, incertum sit, haud enim hæc magis quàm illa vera sunt. quamobrem, inquit, Democritus dicebat, notatis huiusmodi discriminibus, vel nihil verum esse, vel si quid esset, nobis certe id non esse cognitum, neq; exploratum, propterea quòd similiter sese habeant in opposita, qui de ipsis opinantur. (Et omnino quia prudentia sensus esse putatur.) At, inquit, quoniam eadem neque omnibus, neq; eisdem semper similiter videntur, sed alia alijs, & eisdem diuersa diuersis temporibus, quod cuiq; videretur, id illi verum esse putabant, propterea quòd prudentiā, qua veritas diiudicatur, hoc esse rebantur, quod sensum. sensum porro esse alterationem. huius enim comprehensionem fieri hominibus a sensibilibus alteratis. Ut enim sensus pateretur, sic se habere dicebant sensibilia a quibus ipse disponderetur, ac perinde, necessario verum esse statuebant, quod cuiq; videtur per sensum. Nam verum esse, quod prudentiæ videretur. prudentiam autem id esse quod videretur sensui. Porro istos sensum prudentiam esse putasse, ac tradidisse, docet cum ait Empedoclem & Democritum, & quicumq; alij hoc ipsum tradidere, idcirco in hanc sententiam venisse, quia putabant prudentia fungi hoc esse, quod sentire. prudentiam autem veritatis esse cognitricem, quos in hac sententia fuisse demonstrat, Empedoclem ex ipsius dictis. sic enim ait. (Ad præsens enim consilium augeat scit hominibus.) id est secundum id quod adest, apparetq; efficitur hominibus prudentia, veritatisq; comprehensio. Consilium nanq; prudentia est. hoc enim proprium est sensus. Carminis autem intellectum ipse exposuit, cum diceret. (Empedocles enim habitu mutato, prudentiam mutari dicit.) quod idem carmine illo statim subiuncto significat. (Ut vario semper mutatur corpore quisq; sic sapere est illi mutato, ac mente moueri.) Cuius vel hic est sensus, ut homines alterantur, quod efficitur

Nō semper eadē nobis videntur. Democritus. Prudentia.

Cōsiliū.

a sensibilibus, sic item sapiunt & opinantur. vel hic pro habitu quem obtinent, quo habitu fit ut sic aut sic sentiant, de re ipsa opinantur. In hac quoque opinione Parmenidem fuisse, ipsius verbis ostendit, qui sic ait. (Nam ut quisque suam retinet per membra reflexa Temperiem, sic mente valet mortalis ubique.) id est, qualis est cuiusque corporis temperatura & habitus, talis in eo sequitur prudentia, perinde quasi prudentia, quo temperamentum corporis ducit, consequatur, & alterationis quae a sensibilibus efficitur, affecta comestque sit: quod ipsum ait ab eodem Parmenide significari, cum iterum dicit, (quod natura sapit membrorum.) & cum rursus ait, (omnino & cunctis) quod enim est amplius, id intellectus esse dicitur, cui sapere ipsum & opinari ex corporis temperamento pendeat, & secundum id fiat quod in corporis dispositione amplius est, & exuperat. Cuius opinionis Anaxagoram quoque fuisse ex quadam eius sententia etiam tunc extante intelligi ait, qua suis familiaribus discipulisque breuiter quid de re hac sentiret, exposuit. Dicere enim, talia cuique erunt, qualia existimabit, hominis est qui omnem opinionem veram esse statuit, & res tales esse, quales esse videantur. Quin etiam Homerum huic opinioni astipulari ait, ceu opinari hoc esse quod sentire putauerit, & omnem opinionem veram esse. Nam qui Hectorem semotum mente ex accepto vulnere aliud sapere ait, is sapere ipsum dicit, sed alia sapere, quasi nihilominus prudentia sit eius qui est mentis emotae. quod si etiam insani sapiunt, sapere autem est verum cognoscere, etiam insani verum cognoscent. ita cum sani quoque prudentiam habeant, verumque cognoscant, efficitur, ut res simul sic & non sic se habeant. Quibus disputatis, & veterum opinionibus expositis de rerum iudicio, & comprehensione veritatis, ex hac inquit magnorum virorum controuersia difficillimum quiddam & alienum sequi. Si enim qui omnium maxime verum perspicere possunt (hi autem sunt, qui maxime in eius inquisitione sunt versati, & hunc suae vitae scopon ac finem proposuere) ij tales de rebus opiniones habuerunt, & talia de veritate eiusque cognitione tradidere, quomodo non eis concideret deficientque animus, qui nouitij ad philosophandum accedunt? Negotium enim simile suscipere videntur, ut si quis volatilia pedibus consequi conaretur. Nam ut volatilia nemo pedes consequatur, hoc est enim impossibilia conari, sic qui philosophiae operam nauare volunt, rem quandam impossibilem & inaccessam aggredi videntur, si cum philosophia rerum cognitionem, & veritatis in ipsis delitescens notitiam polliceatur, ipsa rerum cognitio veritatisque notitia tam incerta est, ac tot difficultatibus plena, ut qui diutissime in ea versati sunt, infinita discordia declarant. His explicatis, ubi nos negotij suscepti difficultatis admonuit, caput & fontem detegere conatur, unde eorum error manauerit, qui sapere hoc esse rebantur, quod sentire, & omnem opinionem omneque visum verum esse putabant: in qua opinione fuit Protagoras, docetque in hanc sententiam Empedoclem & Parmenidem Democritumque ac Anaxagoram iuisse, quibus id erat institutum, ut rerum veritatem perspicerent, sed sensibilia tantum esse putabant, in quibus plurima est indefiniti natura, id est materiae. Materiam namque appellat indefinitum. (& eius quod est, hoc pacto, quemadmodum diximus.) id est potentia, quod quidem quodammodo est, quodammodo non est. Est enim in confinio proprie, entis, id est entis actu, & prorsus non entis. (Quare verisimilia quidem dicunt) Qui enim de huiusmodi entibus verba faciunt, merito talia esse dicunt, ut ipsorum quidditas definitione nihil determinate dicatur esse. non autem de entibus vera dicunt. neque enim cuncta entia talia sunt, nec sensibilia quidem quae per omnia fluunt, continenterque mutantur, sed in ipsis forma manet, quiescitque, fluente subiecta materia. Sic enim, inquit, de ipsis dicere magis decet, probabilia scilicet ab istis, non vera dici (quae ut Epicharmus in Xenophanem dixit.) scilicet quia Epicharmus poeta comicus maledictis & calumnijs Xenophanem incescit, dum ipsum quaedam ignorasset, scormate perstringens refelleret. Hanc igitur naturam sensibilem & materiale in causa fuisse ait, ut quidam verum consequi non licere traderent, ipsorumque sententiam interijcit, in eamque argumentatur. Nam cum huiusmodi naturam moueri, & secundum materiam continenter mutari animaduertent, nec de re semper variante & caduca quidquam posse vere affirmari, cum mutatur, putarent, propterea quod decidit, nec in eadem natura perstat, nihil censebant vere de re huiusmodi dici posse, quae semper mutaretur, nec maneret unquam. sensibilia autem & materialia, quae sola esse putabant, huiusmodi esse, quippe quae continenter fluunt, nec eadem unquam persistant. Ex hac enim de rebus sententia, Heracliti manauit opinio, atque item eius auditoris Cratyli, qui hoc addidit illius sententiae, fluxum & mutationem sempiternam esse & irrequietam, prorsus ut praecipitorem ferre nequiuert, dicentem fieri non posse, ut quisquam bis eundem fluuium ingrederetur, nam res omnes assimilabat flumini. se enim retulit non modo bis, sed ne semel quidem quenquam flumen idem ingredi posse putare. hic autem ne loquendum quidem esse putabat. prius enim subiectam naturam, de qua sermo suscipitur, alterari mutarique, quae oratio de ipsa prolata fuerit, prorsus ut rei nunquam oratio consentire valeat. Ita rem digito demonstrare satius esse censebat, quam lapidem, vel lignum, aurumve, aut quidquam aliud appellare. Haec enim propter alterationem, mutationemque substantiae nunquam permanere. At quod digito monstratur, quidquid illud sit, ita demonstrari. In eos igitur, inquit, qui ob has causas verum cognosci non posse tradebant, ita differemus, recte eos quodammodo atque vere existimare putantes, quod mutatur, cum mutatur, non esse, quatenus mutatur. neque enim id est quod erat, nec hoc rursus in quod transit. quanquam hoc ambiguitatem quandam habet. (Id enim quod abijcit, habet aliquid eius quod abijcitur.) alioquin iam ipsum abieisset, non abijceret etiamnum. quare necesse perinde est, ut eius quod efficitur, aliquid sit. Alio-

Parmenidis error, qualis cuiusque est temperatura, talis & prudentia.

Sapere ac sentire, idem esse opinantium error unde manarit.

Epicharmus.

Heraclitus.

quin quod efficitur, nondum esset id quod fieri dicitur. Nam etsi nondum est id quod efficitur, tamen aliquid est iam ipsum propter quod hoc fieri dicitur, & non aliud: prorsus ut quod efficitur, aliquid sit. (Omninoque si corrumpitur, erit quidpiam ens.) Nam si interitus mutatio est entis in non ens, profecto quod interit, necdum interiuit, hoc ut aliquid sit necesse est, quia si non esset, non interiret. Et proinde si quidquid efficitur, id ex quo fit, & a quo generatur, esse necesse est. quidquid enim fit, ex aliquo subiecto fit, cum non fiat ex nihilo, item ab aliquo. Neque absque causa hæc fieri dicenda sunt. alias enim non efficeretur quidquam, atque hoc ne in infinitum proficiscatur, nec rursus generetur tum id ex quo res efficitur, tum id a quo: ac proinde ut hæc quidem esse dicatur. nihil enim omnino efficeretur, si generatio absque principio in infinitum procederet, ut in primo minore demonstratum est. quod enim subiecto caret, id effici non potest. non habetur autem subiectum, cum aliquid efficitur subiectum. efficitur autem adhuc omne, cum subiecti generatio in infinitum progredi intelligitur. Nam si quod generatur, subiecto aliquo indiget ex quo generetur, subiectum autem non est, sed gignitur etiamnum, profecto ne id quidem effici potest, quod ut fieret, subiectum illud desiderabat. Subiectum enim ens quiddam est. quãquam re illud quidem generari potest, cum ut fiat, subiectum desideret: illud autem subiectum nondum sit, cum generetur adhuc. quo fit, ut nihil generetur, nisi sit. fluxus enim & mutatio eius est, quod mutatur. Eadem est ratio generantis, & efficientis. si enim oportet, ut quod generatur, ab aliquo generetur, hoc autem non est, sed generatur etiamnum, ne id quidem generatur, quod aliquid iam existens desiderat, a quo generetur. Si enim generatur, nondum igitur est. Ad quem modum sine fine procedendo, nihil omnino generabitur. Sed postquam demonstravit necesse esse, ut aliquid iam sit, siue intereat quidquam, siue generetur, quod neque simul cum illis intereat, nec simul oriatur, quamobrem etiam qui continentem mutationem & fluxum interitumque causantur, aliqua entia relinquere coguntur, si velint suam tueri sententiam, sic ait, (Sed his omissis, illa dicamus.) quod facit, quia dixerat, id quod mutatur, cum mutatur, esse non putare, non esse a ratione alienum. Instituerat autem, qui hanc sententiam prædictis causis sequuntur, hos non vi adhibita, sed persuadendo ad sanitatem veramque sententiam reducere. quare omissis fortioribus & magis implicitis rationibus, quas prius attigerat, in eas transit, quæ probabiles magis sunt, & persuadendi vim habent, atque docendi. Illis igitur omissis, in ipsos dicendum est, non idem esse in quantitate atque qualitate mutari. quo in loco mutationem secundum quale, vocat mutationem per formam, qua generatio & interitus efficitur. Itaque non sunt eadem hæc mutationes, etiam si mutationem secundum quantum continentem rebus adesse detur, propterea quod augescere & immiui notantur, & accessiones decessionesque recipere. Cæterum res quæque id esse, quod est, non ex quantitate, sed ex forma dignoscitur, quæ forma tam diu persistit, donec res subiecta extat, non intercepta. Mutationem vero formæ non esse continuam, satis in libris de generatione & interitu demonstravit, ubi de alimento disputavit. hanc enim subiectum esse & alibi docuit. Manet enim forma Socratis, quandiu Socrates tutus ab interitu manet. itaque dum puer est, dum augetur, decrevit, senescit secundum naturam, perinde Socrates est. Eadem est ratio lapidis, auri, lignique, & cæterorum cuiusque. Quare si ob continentem fluxum negant rem vel esse, vel cognosci posse, profecto qua fluxus non est continuus, hæc res & esse & cognosci posse eisdem fateri conuenit. Præterea obiurgandos esse ait, qui res in continenti & fluxu & mutatione versari putabāt, cum hoc in paucis sensibilibus animaduuerteret. Huiusmodi enim fluxus in ijs tantum versatur sensibilibus, quæ nobis vicina oriuntur & occidunt, quæ vniuersi quota pars esse intelliguntur? Itaque paucorum argumento, de cunctis rebus ipsosque cælo, omni que diuino & sempiterno corpore statuebant, cum contra fatius esset a pluribus & maioribus in pauciora transferre sententiam, quam ex tam paucis, de tam magnis, tantoque potioribus iudicium ferre. Ita licet sola sensibilia entia esse putentur, non tamen eorum sententia probabitur, qui quo minus quidquam sit, continentem fluxum causantur.

Res quæque id esse quod est, non ex quantitate, sed ex forma dignoscitur.

Præterea patet & in hos ipsos ea nos dicere posse, quæ olim sunt dicta. Ostendendum est enim ipsis, atque persuadendum, naturam quandam immobilem esse: quanquam hisce qui simul esse atque non esse dicunt, euenire videtur, ut quiescere magis quam moueri omnia dicant. Non est enim omnino quicquam in quod quippiam mutaretur, quippe cum vniuersa omnibus insint.

52 Præterea patet & in hos ipsos ea nos dicere posse, quæ olim dicta sunt.) Cum in eos differeret, qui quod omnia ex omnibus fieri cernerent, in omnibus omnia esse rebantur, hoc adiecit. Nolumus, inquit, eos ignorare in rebus aliam esse substantiam ab omni motu, interitu, & generatione prorsus immunem, quas ob res contradictionem in singulis rebus veram fieri dicebant. Hoc igitur idem in hos dicendum esse ait, ostendendumque ipsis persuadendumque naturam quandam immobilem prorsus & immutabilem in rebus esse. Eorum enim quæ mouendo mutandoque variant, nihil esset omnino, nisi immota quædam & incorporea natura, motus cæterorum esset causa. Hæc effatus, statim docet, qui omnia esse & non esse dicunt (hi autem sunt, qui contradictionem pariter in singulis rebus veram esse tradunt) ex eorum dictis potius effici, ut omnia quiescant, quam ut mutantur & moueantur. Si enim quæ mutantur, hæc in ea quæ ipsa non sunt, mutantur, nimirum qui

vnumquodque omnia esse aiunt, nec extra id esse quidquam, his consentaneum est, vt omnia quiescere dicant. in singulis autem entibus omnia sunt per eos, qui singulis in rebus omnem contradictionem simul esse veram tradunt. Nam si omne ens pariter est, & non est, & omnia in omnibus sunt, nec res iam est, iam non est, nec modo est magis, modo est minus, aut non est, quiescet omnis res, cum in nihil commutetur, propterea quod eadem existendi & non existendi similitudo manet, & quia omnia quæ in se vnumquodque habent, nihil habent præterea in quod mutantur. Hæc in eos effatus, qui omnia semper continenterque moueri, ac proinde nullius rei certam cognitionem continere posse arbitrabantur, cum obiter eorum sententiæ, qui contradictionis veritatem in omni re asserbant, consentaneum esse docuisset, vt omnia quiescere confiterentur, protinus in eos edisserit, qui omne visum statuunt esse verum.

De veritate vero differamus oportet, ostendendo non omne verum esse id quod apparet. Nam primo quidem sensus proprii obiecti non est falsus, at imaginatio non est idem quod sensus.

De veritate vero differamus oportet ostendendo non omne verum esse id quod apparet. Nam primo quidem sensus proprii obiecti non est falsus.) Disputat in eos qui omnis visi veritatem asserunt. hoc enim his ipsius verbis significatur. Principio enim ait, non si sensus in proprijs sensibilibus non fallitur, protinus ne phantasia quidem seu imaginatio. disputat autem tum ex sua sententiâ, tum ex istorum opinione, quibus aliter videbatur, ac ideo imaginationem veram esse confirmant. Quod autem dicit, est huiusmodi, Sensus non est in cunctis sensibilibus verus, sed in suis tantum. In suis enim proprijsque non fallitur. Quamobrem etiam si imaginatio hoc esset quod sensus, non tamen omnis imaginatio vera esset, sed quæ de proprijs peculiaribusque cuiusque sensus haberetur. Deinde imaginatio non est idem atque sensus, vt intelligatur, non si verus sit sensus, statim imaginatio nem veram fore. Est enim sensus, præsentium sensibilem, quæque extra sensoria sunt, apprehensio seu cognitio. Imaginatio vero motus sensus in actu, quem motum ab imaginibus proficiscentem, impressis a sensibilibus varie effici vfu venit, vt in libro de anima demonstratur, & in eo qui de memoria inscriptus est, atque in eo qui de somnio. quod discrimen vel inde patere potest, quod imaginari in potestate nostra situm est, sentire non item: & quia tunc etiam cum non sentimus, vt inter dormiendum, imaginamur. at fieri non potest, vt non sentientes, sentiamus. Item sensus, vt dixi, presentium est rerum, imaginatio vero etiam absentium.

Deinde dignum est admiratione, si hoc dubitent, vtrum tantæ sint magnitudines, talesque colores, quantæ ac quales hisce qui sunt remoti, an tantæ qualesve hisce qui sunt propinqui, videntur, & vtrum tales sint quales sanis, an tales quales ægrotantibus ipsis apparent, & vtrum ea sint grauiora quæ imbecillis, an ea quæ robustis videntur, & etiã vtrum ea sint vera, quæ dormientibus, an ea quæ vigilantibus ipsis apparent. nam non ita ipsos putare patet. Nemo nanque si sit in Africa, deinde noctu se esse Athenis existimauerit, ad Lyciũ proficiscitur. præterea medici opinio, vt inquit etiã Plato, atque ignorantis hominis de futuro sano, aut non futuro, non æque profecto est certa.

Deinde dignum est admiratione, si hoc dubitent, vtrum tantæ sint magnitudines, talesque colores.) Per hæc & quæ sequuntur ducens ad manifesta refellit propositam istorum opinionem, quos perperam sentire manifestarum rerum argumentis conuincit. Nemo enim dubitare valeat magnitudines quantæ sint, num quantæ procul aspicientibus videntur, an quantæ intuentibus e propinquo. neque de coloribus dubium esse potest cuiquam: vt per hanc dubitationem accipiat, non esse probabilius, vt vera sint quæ intuentibus e vicino loco videntur, quàm ea quæ a remoto aspicientibus, ac inde constituat verum esse quod cuique videtur. Nec illud quisquam dubitaret, vtrum quæ recte valentibus, an quæ ægrotantibus videntur, veriora sint, exempli gratia, ictericis, aut mente captis. Nec ex grauibus num ea grauiora sint, quæ tenui valetudine, an quæ firma vtentibus grauiora videntur. Nec vtrum quæ vigilantibus, an quæ dormientibus apparent, veriora sint. Cunctis enim notissimum est, quæ aspicientibus e propinquo videntur, magis esse talia: & quæ recte valentibus, ac robustis, vigilantibusque. quod si ita est, non omne visum verum fuerit. neque enim qui ex his iudicium ferunt, multitudine iudicant, vt paulo ante meminuit. quasi ipsi qui omne visum verum esse statuunt, omne visum dicant, quod ei videtur qui secundum naturam sese habet, qualis est qui e propinquo loco ac mediocri interuallo vnde res videri aptæ sunt, intuetur, qualis recte valens, qualis robustus, qualis denique vigilans ad res diiudicandas. Nam ne ipsi quidem huius opinionis auctores de his rebus secum taciti ambigunt, an possint aliter sese habere. Quibus satis est argumenti, quod iidem suis actionibus non passim in alterutram, sed in alteram modo partem funguntur. Nemo enim istorum, si dum est in Africa, Athenis commorari se in somnijs viderit, experrectus deinde, Atheniense Odium petit (est autem Odium pars quædam theatri, quæ nunc thymele, id est scena nuncupatur) sed quod in somnijs viderit, vanum: quod in vigilia, verum

ὠδῆιον.
θυμέλη.

esse statuit. Præterea istos nihil pro fanis dixisse, omne visum verum esse tradentes, ex ijs arguit, quæ de futuro existimantur, videnturque, quibus Plato quoque in Protagora hanc sententiam refellit. Nam si omnis opinio vera esset, nihilo verior esset opinio medici de futura ægrotantis valetudine, quam eius qui medicinæ nullam habeat cognitionem, aut hæc quam illa. At nunc medici opinio potior habetur. Si enim alter ægrotantem morbo explicandum esse prædixerit, præiudicaveritque, alter eundem mortem obiturum, tempore exitus instante, non artis experti fides habetur, sed medico, cuius prædictio re quoque comprobatur. Item si medicus quempiam ægrotaturum præopinatur, artis vero ignarus non ægrotaturum, aut contra, scientia medici potior ad veritatem habetur, quamobrem ipsi quoque indocti suas de futuris opiniones non esse veras confitentur, quod si ita est, non omne visum est verum.

Præterea de propinquo quiuis ac alieno obiecto sensus, aut remoto propinquoque, sibi non æque est certus, sed de colore quidem certus est visus, non gustus. de sapore autem gustus, non visus. quorum nunquam in eodem tempore quisquam simul idem sic sese habere, & non sic sese habere dicit.

55 Præterea de propinquo quiuis ac alieno obiecto sensus, aut remoto propinquoque sibi non æque est certus. Quod dixerat sensum in proprijs tantum sensibilibus esse veracem, non autem in omnibus, id hoc in loco demonstrat. sumpserat enim prius, etiam si sensus esset verax, non tamen protinus fore omnino visa veracia, cum sensus non idem sit, atque imaginatio. Nunc sensum non pariter in cunctis, ut dixerat, veracem esse confirmat. neque enim perinde se habent in aliena atque in propria, sed gustatus erga gustabilia, id est erga sapes verax est, quos visus non attingit. visus erga colores, qui nihil ad gustatum pertinent. quo fit, ut si qua res pallida intuentibus dulcis esse videatur, huiusmodi visui fidem habendam non putemus. nec talem visum seu imaginationem veracem esse credamus, sed hoc iudicium, dulcis ne an secus sit, a gustatu petendum esse. Aliena porro quodammodo unicuique sensui vocari possunt sensibilia communia, in quibus plurimum errari solet, sed neque sensus in propria obiecta perinde se habent e propinquo, atque e remoto, ut supra commemoravit. Tunc enim visus de colore vera renunciat, cum a mediocri spectat interuallo, non cum procul aspiciat. Eadem est ratio auditus in sonitum, odoratus in odorem. Haud enim de sensibilibus proprijs, ut cunque habeant, & ubicunque sint, sensus diiudicant. (Aut propinqui & sui,) id est & sui cum prope adest, & cum longius recessit. hoc enim est in dictione subaudiendum. Quorum nunquam eodem in tempore quisquam simul idem sic se habere, & non sic se habere dicit. Hæc, & quæ sequuntur, in Democritum & Heraclitum dicere videtur, qui eadem simul & esse & non esse dicebant: ac idcirco contradictionis veritatem assererent. Vtrosque igitur per sensus & sensibilia refellit, tum qui omne visum esse verum aiebant, tum etiam qui cunctis in rebus contradictionis veritatem tuebantur, quos suis armis oppugnat, falsitatisque conuincit. Qui enim omne visum idcirco verum esse staretuebant, quod omnes sensus veros esse rebantur, eos redarguit, non omnem sensum esse veracem demonstrans. Neque enim solum de alienis sensibilibus non omnis sensus est verax, sed ne de proprijs quidem, nisi a mediocri interuallo sentiantur: nec ægrotantium sensus verax est. Qui vero propter continentem fluxum, & quoniam ex eisdem opposita efficiuntur, quodque sensus veraces non sunt, ut qui subinde aliter aliterque a sensibilibus mutantur, afficianturque, cognitionem tollunt, & contradictionem veram esse aiunt, horum sententiam refellit, docens sensus in quibusdam esse veraces, in quibus fieri non possit ut contradictio simul vera esse dicatur. Nullus enim sensus eodem tempore eandem rem talem esse & non esse renunciat. Exempli gratia, idem esse album, & nigrum: vel idem dulce, & amarum. quare si quo sensus ducunt, sequamur oportet, nunquam simul erunt opposita, nec contradictio erit simul vera. Quæ ratio in eos quoque conuenire potest, qui visa idcirco vera esse dicunt, quod sensus veraces sint. Si enim sensibus fidem habere oportet, nullus sensus, quæ sentit, sic habere, & non sic se habere renunciat. quamobrem si sensus ad hunc modum sese habent, sic quoque visa se habebunt, ac proinde non erit verum dictum, opposita simul esse vera.

Sensus, non perinde se habet in aliena sensibilia, atque propria.

Sensuum deceptio & iudicium.

Quin etiam neque diuerso in tempore ambigit de affectu, sed de eo circa quod accidit ipse affectus. Dico autem hoc pacto, idem vinum aut ipsum mutatum, aut instrumento mutato, interdum dulce, interdum non dulce esse videbitur, sed dulce est tale semper cum est, & nunquam mutatur, sed semper de eo verum dicit ipse gustatus, atque affectus qui a dulci proficiscitur, ut necessario talis, & tamen hoc ipsum omnes hæc sententiæ tollunt. Quæadmodum enim & substantiæ esse nullius, sic & nihil necessario esse dicunt. necessarium enim, ut aliter sese habeat, fieri minime potest. Quare si quippiam necessario sit, id non sane ita, & non ita sese habebit. Atque omnino si sensibilia solum sint, nihil erit profecto, si animati non sint. sensus enim non erit. fortasse igitur verum est

neque sensibilia, neque sensus perceptiones esse. hoc est enim sentientis affectus. At impossibile est & sine sensu ea subiecta non esse, quæ faciunt sensum. Non enim ipse sensus est sui, sed est & aliquid aliud præter sensum, quod quidem antecedere sensum necesse est. id enim quod mouet, prius est eo natura quod mouetur: neque id minus est & si hæc ipsa mutuo referuntur.

Quin etiam neq; diuerso tempore ambigit de affectu.) Ostenderit nullum sensum eodem tempore opposita in eodem iudicare. Nunc docet, ne diuersis quidem temporibus sensum in iudicando de affectione quæ ipsi fit, neq; a se, neq; ab alio eiusdem generis sensu discrepare. Neq; enim dulce sapere, nunc tale, nunc dissimile a gustatu iudicatur, sed semper & cunctis gustatibus simile videtur, discretium videlicet, & lene non iam discretium, iam concretium, sed cunctis simile. Eadem est ratio cæterarum affectionum quæ sensibus fiunt cõprehendendis sensibilibus. Semper enim & cunctis inter sese congruunt, sed de subiecto sensibili ambigunt aliquando sensus, a quo ipsis ingeneratur affectio. Nam idem vinum eidem gustatui partim dulce, partim non dulce videri potest, vel quòd ipsum mutetur, vel quòd degustans lingua tales quosdam sapes adhaerentes habeat. Ac perinde album, & idem nõ abum, item suaue olens, & idem graue olens eidem sensui videri potest, nunquam tamen suaui ipse odor, vel affectio quæ efficitur in ipso, aliud ipsi videtur, cum sit aliud, sed quidquid id sit a quo proficiscitur, affectio ipsa similis semper sensui videtur. Omnino enim necesse est, vt affectio quæ a dulci vel suaue olente debet proficisci, talis sit, & sensus vnã talem rationem obtineat. Sed postquam docuit semper omnesque sensus in affectionum iudicio consentire, ac necesse esse, vt vnaquæque affectio quæ ipsis ingeneratur, similis semper eademque sit, hoc tolli refelliq; confirmat eorum opinionem, qui omnia esse & non esse dicebant, (Quemadmodum dicunt substantiam esse nullius) id est, nihil in substantia prædicari, sed omnia prædicata esse accidentia, propterea quòd non magis ipsum sit, quàm non sit. Id autem quod substantia non esse dicitur, id isti de nullo dicunt, quia rem quanque non magis hoc esse aiunt, quàm oppositum. Vt igitur entium auferunt substantiam, sic tollunt e rerum natura quidquam necessario esse. Idcirco enim substantiam alicuius esse, & quidquam in substantia de aliquo prædicari negant, quia quod sic de aliquo dicitur, hoc necessario ei adest de quo prædicatur. Nam quod necessario est, id nequit & sic, & non sic habere, quod isti statuebant. Si ergo sensus in affectibus consentiunt, & affectio dulce sapienti necessario talis est, & sic afficit, non sic afficere nequibit: ac proinde falsum est rem non magis sic, quàm non sic habere. (Atque omnino si sensibilia solum sint, nihil erit profecto, si animantia non sint.) Sensus est, si quod sensui videtur, id verum est omnino, etiam hoc tunc temporis efficitur. neq; enim sensus per istos sunt rerum antecedentiũ, vt quibus placeat sensum esse in sensibiliũ actione consistere. Si ergo per istos nihil est præterquam sensibilia, vtique si fuerit sublatus sensus, nihil omnino superfuerit. tollitur autem sensus, si animalia fuerint sublata, vtpote in quibus sensus habeatur. Animantia enim dixit pro animalibus. Postquam vero hoc ex istorum opinione sequi docuit, protinus addit, verum esse, sensationes actionesq; sensuum non fore, si fuerint sublati sensus, at non ite subiecta non fore, in quibus sensuum actiones efficiuntur. Falsum est enim dictu, sublatis sensibus, subiecta tolli a quibus affectiones sensibus ingignuntur. Si enim sensus non sui sensus perceptio est, sed externæ semper cuiuspiam rei, certe quod sensationem & sensus affectionem efficit, id vt prius sit quàm sensus percipiens ipsum, necesse est. Nam etsi mouens & motum inuicem inter se referantur, & item agens & patiens, & quatenus talia sunt, simul existant, natura tamen mouens efficiensque prius est quàm motum & patiens. Sensibilia igitur sensum præcedunt, & possent esse licet non sentirentur, & sic non essent sensibilia: vt intelligatur entium esse non in eo positum esse, quòd sensibilia sint. Atque hæc quidem in Protagoræ sententiam dicta esse videri possunt, qui dum sensibilia sola esse putaret, in habitudine quadam sensus ad externa sensibilia generari tradebat: quare quale cuique videretur, tale illi esse sensibile. si ergo sensibilia eiusdem naturæ sunt, ac idem est sensibilia ipsa esse, & esse, cum vt sensibilia sint, in sensus perceptione sit positum, satis intelligitur, si sensus nullus sit, nullum protinus fore sensibile. Tollitur autem sensus, si fuerint animalia sublata, scilicet, quia sensus in animalibus habetur. Hoc igitur non recte ab istis concludi ostendit, propterea quòd licet actio quæ per sensum efficitur, & actu sensibile tollatur sublato sensu, non statim tamen subiecta pereunt, & quæ sensui fiunt sensibilia, & quæ sensationem efficiunt. Ipsorum igitur non efficiuntur sensus. At vt sensus munere suo fungi possit, aliqua subiecta præexistant oportet, quibus non est hæc causa vt subiecta sint, sed per se entia, & subiecta sunt. quo sit manifestum, etiam si nullus foret sensus, nulla esset imaginatio, tunc tamen sensibilia in aliqua natura esse posse. Non igitur quidquid videtur, verum est. Quod vero ait, (Aliter si sensibile solum sit) pro hoc dictum esse accipi potest, præsertim si sensibile ens est in sui sensus perceptione tantum.

Sunt autem quidam qui dubitant, & eorum qui persuasi sunt, & eorum etiam qui solum has sententias dicunt. Quæritant enim, quisnam sit ille qui sanum hominẽ discer-

Sens in affectionu iudicio consentire.

Sensibilia sensum præcedunt. Protagoræ opinio de sensu & sensibili.

nit, & eū omnino qui circa singula recte iudicat, atque discernit. Tales vero dubitationes similes huic sunt dubitationi, dormimus ne nunc, an vigilamus? Idem autem omnes huiuscemodi dubitationes possunt. omnium enim hi rationem esse censent. Etenim principium quærunt, atque hoc per demonstrationem accipere. Non esse nanque persuasos in ipsis actionibus patet, sed, uti diximus, hic est ipsorum error. Rationem enim eorum quærunt, quorum nulla est ratio. principii enim demonstrationis non est demonstratio. Atque his quidem facile id ita esse persuaderi poterit. non est enim difficile ut accipiatur.

57 Sunt autem quidam & eorum qui persuasi sunt, & eorum qui solum has sententias dicunt. Dixerat assertores sententiæ quæ hoc in loco refutatur, partim ambigentes de sensibilibus, dum res sic se habere putarent, in eam opinionem venisse, quos admonitione probabili facile sanari posse dixit, & in quos hæcenus disputavit, dubia discutiendo, quibus in hunc errorem inciderant, partim non propter indutā de rebus persuasionē, sed pertinacia quadā hanc opinionem tueri: nūc ab vtrisque ambigi, quæriturque ait, quisnam sit, cuius iudicio de veritate standum sit, & quem sequi conueniat, qui nouerit quis sanus, quis non sanus in his rebus persistat. Ad summam, cuiusnam visis seu imaginationibus, sententijs, iudicijs fidem habere oporteat? denique quis prudens sit? Quod idcirco dubium est, quia omnes aduersus omnes dicunt, & sibi quisque sapere videtur, & recte iudicare, nec ipsi qui hoc dicit, exploratum est num visis recte valētium standum sit. Neque enim quia ægrotautes pauciores sunt, idcirco eis non est habenda fides. Fieri enim potest, ut plures efficiantur, & alioquin non multitudine & paucitate eorum quibus visa videntur, verum definire conuenit, nisi forte vulgi opinionem iudicio artificum de proprijs artibus iudicantium præponendam idcirco putamus, quod hi pauciores sint. Sed tales, inquit, dubitationes similes sunt, ut si quis ambigat, dormiamus ne nunc, an vigilemus. Nemo enim in re tam manifesta rationem quæreret, quæ indicium facile præbeat, quo possit hoc diiudicari, propterea quod quæcunque vigilantes efficitur, dormientes quoque faciamus, adeo ut somnia etiam in somnijs interpretemur. Nam cunctas huiusmodi quæstiones idem pollere ait, & ex eodem capite proficisci, ex hoc videlicet, quod omnium rerum rationem quampiam & causam principiumque quærunt, & principium indemonstrabile nullum esse putant, nec quidquam esse aiunt, quod per se & ex se fidem faciat, manifestumque sit. hos enim qui talia dicunt, non ex animi sententia loqui, ex ipsorum actionibus intelligi potest, qui medico in rebus ad sanitatem pertinentibus credunt, artificij in arte sua, & singulis in rebus perito magis quam imperito, item in sensibilibus recte valenti sensui, & in suis cuique. Non igitur quæstio istis ex dispositione aliqua & opinione manat, nec aliūde, quam quod rationem demonstrationemque quærunt eorum, quorum neque ratio habetur, nec demonstratio: quandoquidem demonstrationis principium, haudquaquam potest demonstrari: cum ea significet, quorum cognitio manifestior est nobis a natura tributa, quam ut eorum demonstrationem desideremus. hæc autem sunt sensus & sententiæ dictæ, ac naturales & communes opiniones. Sed quia in eos disputauerat, qui ex animi sententia talia tradebant, adiicit. (Atque hi quidem facile id ita esse persuaderi possunt.) Qui enim ob conceptam persuasionem ita dicunt, his non est factu difficile persuadere esse principia quædam indemonstrabilia, & ex se proprioque sensu & cæteris indubitatis rebus manifesta. Nā qui dubij, quis rectus sit veritatis iudex, & cuius standum sit iudicio, in hanc sententiam deflexere, hos ab errore huius opinionis explicare non erit magni negotij, ne omnium rerum demonstrationem quæri oportere putent, cum sint aliqua quæ demonstrari recusant, eademque per se manifesta, nouerintque demonstrationis quædam esse principia, ac proinde doctis in re quæque fidem esse habendam, & ipsorum iudicijs standum.

Nō multitudine & paucitate sic aut sic sententiū verū definire cōuenit.

Demonstrationis principium demonstrari nō potest.

Qui vero in ratione vim solum quærunt, impossibile quærunt. Etenim continuo simul ipsi contraria dicunt, deinde sibi deductionem censent ad contraria fieri oportere. At si non omnia sint ad aliquid, sed aliqua etiam per se ipsa sint, non omne sane quod apparet, fuerit verum. id enim quod apparet, alicui est apparens. Quare qui dicit omnia quæ videntur, atque apparent, vera esse, is omnia quæ sunt, ad aliquid facit. Quapropter & cauendum est hisce qui vim in ratione quærunt, & ob hoc subeunt disputationem. non enim eos dicere oportet, id quod videtur, esse verum, sed addant oportet, cui videtur, & cū videtur, & quo videtur, & quo quidē modo. Quod si disputent quidem, non autem hoc pacto subeant disputationem, eueniet ipsis, ut cito contraria dicant. fieri nanque potest, ut idem visu quidem mel esse, gustatu autem nō esse mel videatur: & vtrisque oculis, si sint dissimiles, non idem appareat.

Qui vero in ratione vim solum quaerunt, impossibile quaerunt. Nam cum ipsi contraria dicant, protinus contraria dicere censent.) Hæc in eos dicuntur, qui non persuasi & ambigentes in hanc positionem, sed disputandi contraque dicendi gratia venire, nec dissuasionem desiderant. Omnino enim non talia ob indutam persuasionem dicunt, sed ut conuincantur, & oratione redarguantur, expectant. Hos igitur impossibile quaerere ait, qui enim ut redarguantur petunt, ut in contradictionem adigantur, postulant: redargutio enim est contradictionis conclusio. At isti hoc ipsum initio statuunt, opposita simul consistere, & contradictionem simul esse veram, quo qui redarguitur, ab aduersario adduci debet. hoc est enim opposita & contraria dicere. At hoc ipsum isti protinus a principio verum esse statuunt. quare in quamcunque contradictionem hos cogere visus fueris, eam esse positionem suam, ac id sibi placere respondebunt. Nihil tamen secius in ipsos disputare tentat. Et argumentatione utitur huiusmodi, sumit, si omne visum verum sit, consequens esse, ut omnia entia sint ad aliquid, & coniunctum conuerti. Si enim per istos sit verum hoc, si omne visum est verum, omnia entia sunt ad aliquid, reliquum coniunctum erit verum, cui hoc conuertitur. hoc autem ostendit etiam paulo ante, cum diceret fore ut omnia entia e medio tollantur per eos qui omne visum verum esse aiunt, si sensus fuerit sublatus. quod enim videtur, alicui videtur, & est ad aliquid. Qui ergo dicit omne visum esse verum, & hoc tantum verum esse statuit, præter visum nihil aliud esse putans, hic omnia entia facit ad aliquid. In hoc enim quod videatur, cunctis entibus efficitur esse, hoc autem est ad aliquid. quod enim videtur, alicui videtur. Est, que illud, (omne quod videtur, est verum) par huic, (solum est verum.) Ita qui omnia visa dicit esse vera, is cuncta entia statuit esse ad aliquid. quia enim qui omnia visa esse vera dicit, is solum visum verum esse ait, quod autem non est verum, id ne ens quidem est, efficitur, ut sola visa sint entia. Si ergo huius, omne visum esse verum, consequens est, omnia entia esse ad aliquid, profecto nisi omnia fuerint ad aliquid, ne fuerit quidem omne visum verum. oppositum nanque antecedentis conuertitur, & consequens est oppositi consequentis. Sed quia cum dixisset, & per confirmationem sumpsisset illud copulatum, nisi omnia entia sint ad aliquid, ne omne quidem visum esse verum, sequi sumpsit, omnia entia esse ad aliquid. hoc confirmat, & sic se habere docet, simulque pertinacium positionem determinans, corrigensque, addit ea quæ hos dicere oportet, ne facile conuincantur. Neque enim simpliciter, inquit, hi dicere debent omne visum esse verum. Neque enim quod cuiusque videtur, id cuius verum esse dicere volunt. Sic enim nihil magis omnia vera fuerint, quam falsa, propterea quod omnes putant eos decipi, qui sibi contraria opinantur, sed oportet ut illi, (omne visum est verum) adiciant hoc, (ei cui videtur, & quando videtur, & quatenus, & quomodo.) his enim prætermis, sermo eorum facilis est ad redarguendum. Nam si omne visum simpliciter sit verum, & non ei cui videtur, eadem erunt vera & falsa simpliciter. Sententia enim qua propria tollitur opinio, & falsa esse dicitur, nihil minus quam ipsa simpliciter erit vera. Nam quælibet opinio per sibi oppositam tollitur, si hæc vera sit perinde atque illa, ut certe est, quæ admodum dixi, putantibus omnibus falli cæteros qui opposita ipsis existimant. Itaque dicentes omne visum esse verum, dicere item debent omne visum perinde simul esse falsum. Addendum est igitur, (cui videtur) & non simpliciter dicendum, omne visum esse verum. Sed ne hoc quidem adijcere satis est, ne istorum oratio a se ipsa labefactetur. Nisi enim addatur, (quando videtur) sed simpliciter dicatur, quod videtur, verum esse ei cui videtur, cum eadem res eidem homini nunc talis, alias diuersa esse videatur, fiet ut eidem opposita vera sint. eiusdem enim est utrunque visum. Adiectio igitur illa, (quando videtur) desideratur. Neque enim iam, quæ prius videbantur, eisdem vera fuerint, cum ipsi amplius non talia esse videntur: quoniam quæ prius vera esse opinabantur, de ijs postea, quasi tunc decepti fuerint, existimant, & sic rursus eadem non magis vera efficiuntur, quam falsa. Sed parum est (quando videtur) adiecisse, nisi etiam addatur (secundum eundem sensum) Nam eidem in eodem tempore de eodem diuersum ac oppositum visum effici potest, si bis per visum dulcis esse videatur, eadem per gustatum amara. Sic enim rursus eidem eadem vera simul & falsa videntur. quod incommodum sequeretur, nisi (per eundem sensum) addatur. Nam visum secundum utrunque sensum verum esset: quod significauit, cum dixit, (quo videtur) non tamen simpliciter verum & falsum, sed quia fieri potest, ut quidquam idem diuersum simul ac dissimile secundum eundem sensum videatur, exempli gratia, ut secundum visum idem album videatur, & non album: si forte aspiciens oculo altero ægrotet, altero recte valeat. idcirco additio illa, (ut videtur) desideratur, utpote qua dempta idem aliquando verum simul & falsum quo eidem videri queat. quod enim recte valenti sensui verum, idem ægrotanti falsum esse videtur. fit, ut addendum sit, (& ut videtur) quod significat secundum eandem partem. Ita nisi his adiunctis disputandi negotium isti inceperint, qui sibi conuinci sermone non posse videntur, facile redarguentur, & pugnantia cogentur dicere. Nam idem eidem simul esset verum & falsum, ens atque non ens, vnum & multa, quod est absurdum dictu, nisi hæc omnia adiciantur. Neque enim simul eidem vera sunt, quæ inter se discrepantia discrepantibus ac diuersis videntur: vel eidem, sed alio tempore: vel si eodem, non tamen secundum idem. Esse autem horum adiectionem necessariam, ne facile isti redarguantur, & pugnantia cogantur dicere, qui statuentes omne visum esse verum, simul concederent vnumquodque visum non magis verum esse,

Omne visum esse verum, quomodo limitandum.

quàm falsum, tollitur eorum positio, ipse per ea quæ adiungit, demonstrat, quæ quidem ipsum (vt videtur) significant. Quamquam (quo) & (vt) in eodem intellectu accipi possunt, ac vt idem significatio. At horum appositio, & his adhibita diligentia declarat quod impudens sit istorum sententia, quæ non reputat incommodum idem eidem eodem tempore & dulce & amarum vere esse dicere, propterea quod alij sensui amarum, alij dulce videtur. Item album & fulcum, si alter oculorum recte valeat, alter ægrotet. erunt enim ipsis dissimilia, quæ diligentia docet quomodo simul omnia entia ad aliquid efficiantur.

Nam ad eos qui propter causas olim dictas, id quod videtur, inquiunt esse verum, atque ob id ipsum omnia similiter vera falsaque esse dicunt, facilis est obiectio. fieri namque potest, vt neque omnibus eadem, neque sibi semper eadem, sed semper contraria eodem in tempore videantur. nam idem tactu quidem cum digitus superponitur, digito duo, visu autem vnum esse videtur, at non eodem sensu, atque per idem, & eodem modo, temporeque eodem. Quare hoc erit verum, sed fortasse propter hoc necesse est hisce dicere, qui non ob dubitationem, sed disputationis gratia dicunt non esse hoc verum, sed huic verum. Atque vt antea dictum est, necesse est ad aliquid omnia facere, & ad opinionem, & sensum. Quare neque fuit quicquam, neque etiam erit, si nullus antea fuit opinatus. Quod si fuit vel erit, patet non omnia ad opinionem referri.

59 Nam ad eos qui propter causas olim dictas, id quod videtur, inquiunt esse verum, atque ob id ipsum omnia similiter vera falsaque esse dicunt. Subaudi, facilis est occurfus. Nam hoc in dictione desideratur. De ijs loquitur qui ambigentes in hunc errorem delapsi sunt, quos modestiores esse, & admonitione tantum & doctrina, non etiam redargutione indigere dixerat. Sensus igitur erit. Nam ijs qui causis supra commemoratis omne visum verum esse aiunt, facile occurri potest. Ex dictis nanque ipsorum efficitur, vt omnia pariter vera sint, atque falsa: cuius eam causam subiungit, (quia non omnibus eadem videntur) quamobrem qui omne visum verum esse constituebant, ijs addendum esse censebat (cui videtur.) Sed neque eidem eadem semper de eodem. quare rursus addendum esse & quando, & quomodo, & vt videtur. Sed vt ostenderet quomodo aliqua eodem tempore opposita esse videantur, adiungit. (Nam idem tactu duo esse videtur) Ex eo enim quod non eadem cunctis videntur, nec eisdem semper eadem, nec eorum quæ similiter videntur, hæc magis vera, illa falsa magis esse putantur, sequitur omnia pariter visa vera esse, atque falsa: cum eadem talia & non talia videantur. Cum igitur dixisset demonstrassetque, qui simpliciter omne visum verum esse aiunt, ijs dicere consentaneum esse, omnia pariter vera falsaque esse, causam eius reddidit. neque enim, inquit, eadem cunctis videntur, sed quæ his vera, eadem illis falsa esse videntur, neque eisdem semper eadem, sed plerunque etiam in eodem tempore contraria, quod argumento tactus visusque declarat. Nam quod visus vnum esse imaginatur, hoc tactui videtur esse multa per diuersos digitos alteri alterum impositos. quotquot enim digiti rem ad hunc modum impositi contigerint, tot res esse videtur id quod attingitur: quod tamen visui vnum esse existimatur. Atque adeo corpus vnum continuum particulari digitorum impositione multa esse videri potest, si corpus partim molle sit, partim durum & densum, & partim asperum, partim lene, & a quoquam non intuenti, qui digitos huc atque illuc transferat, contingatur, quamquam digitorum impositionem, ipsorum complexum intelligere possumus. Digiti enim cohærentes inter se, visui vnus esse videntur: ijdem per mutuum contactum plures esse deprehenduntur. quod ipsum vel apertius gustatus & visus exemplo confirmare licet, si quod enim visui coloris ratione mel esse videtur, id gustatui bilis esse comprobetur, propterea quod talem habeat saporem, vt ipse commemorauit. Quibus incommodis explicatis, determinationes adiungit, de quibus paulo ante mentionem fecit, quas opponendas esse ait sententiarum eorum qui omne visum verum esse tradunt, si velint sermonis redargutionem effugere, quippe quibus adiectis prædicta incommoda caueantur. hoc enim innuit cum ait. (At non eodem sensu, atque per idem, & eodem modo, temporeque eodem) Si enim visum cum his determinationibus verum esse dicatur, haud amplius consequens erit, omne visum verum esse pariter atque falsum. Nam ijs quæ diximus adiunctis, omne visum verum esse demonstrari poterit. Hæc effatus addit: (Sed fortasse propter hoc necesse est hisce dicere, qui non ob dubitationem.) Est autem sensus, quos inquisitio veri in hanc deduxit sententiam, hos incommoda consequi, probare in promptu est, quibus valeant ab opinione desistere. cæteris autem qui pertinaciter repugnant, ijs ob hoc necessarium est, vt suis dictis determinationes quas diximus, adijciant, si velint redargutionem euadere. Idcirco enim sententiam tuentur, non quod ita sibi persuaserint. nemini enim hoc persuasum esse potest. Ergo qui talia dicunt, ijs, vt supra diximus, consentaneum est, vt non simpliciter dicant, omne visum esse verum, sed huic, id est cuique suum. Sic autem dicentibus illis quod conuenit, vt supra dictum est, vt omnia faciant ad aliquid. Hoc enim sequitur, si quis rerum substantiam ad sententiam opinantis, sententisque sensum referat, & visum cuique verum

Determinationum necessitas in rebus antiquis.

Res nō idcirco fiunt, q̄ aliquis eas fore existimauerit.

esse dicat. At si omnium rerum substantia est ad aliquid, ipsarumque existentia opiniones imaginationes & sensus affectatur, profecto nihil erit cuiquam, quod esse aliquis non opinatur, nec quidquam fuerit, de quo praeexistimauerit nemo. Nam qui esse in videndo & opinando ponunt, ij fieri quoque statuunt in opinando. At si fieri, certe & factum esse, ita non opinanti effici quidquam, nihil efficitur. Ad summā nihil efficietur, vt non idē existimetur fieri: & hactenus res quæque fuerit, quatenus existimabitur: quippe cum opinio & imaginatio efficiant ea quæ videntur & existimantur, cum prius non essent. Huc cum istos coegit, & eisdem necesse esse docuit, vt omnia ad aliquid esse dicerent, hoc mouere nititur, & rationis assumptionem confirmare, dum non omnia entia ad aliquid esse demonstrat, dicens: si quid factum est, & erit nulla opinione antecedente, non omnia sunt ad aliquid, neque visum cuiq; verum est. quo cum orationem deduxisset, cætera contulit, propterea quod in promptu est demonstrare, res non idcirco vel fieri vel factas esse, quod aliquis de ipsis praeexistimauerit. constat enim pleraque insperato præterq; opinionem fieri. Nam quid dictu absurdius esse potest, quàm neque bellum, neque alluuiationem, nec denique terræmotum fore, nisi quispiam hæc futura esse prius existimasset? alioquin oporteret hæc ijs solis fieri, qui hæc futura præcepissent, eadem non fieri ijs qui non futura esse putassent. At non ita sese res habet, nec bellum ijs tantum fit, qui fore ipsum fuerant opinati. nec refert quis id opinatus fuerit, ipse ne, an alius quispiam. Quod si aliqua etiam nemine opinante fiunt, non igitur entia omnia ad aliquid efficiuntur. quod si non omnia sunt ad aliquid, consequens est vt ne omne quidem visum sit verum. Esse autem entium, non esse in eo positum, quod videantur, in promptu est intelligere vel ex hoc, quia quæ sunt ad aliquid, simul sunt natura: substantia tamen, & existentia rerum existimatarum non aboleatur simul cum existimante.

Præterea si vnum ad vnum, aut ad definitum refertur, & si idem est & dimidiū & æquale, sed non æquale ad duplum, neque dimidium ad æquale refertur. si idem sit homo, atque id quo de habetur opinio, id quod opinatur, non erit homo, sed id quo de habetur opinio. Quod si vnumquodque erit ad id quod opinatur, id sane quod opinatur, specie fuerit infinita. Esse igitur hanc opinionem firmissimam omnium, nō esse inquam simul veras enunciationes oppositas, & quid hisce accidit, qui ita dicunt, & cur ita dicunt, satis a nobis est dictum.

Ad aliquid dictorū ratio.

● Præterea si vnum ad vnum, aut ad definitum refertur, etsi idem est & dimidium & æquale, sed non æquale ad duplum. Demonstrato, qui omne visum verum esse aiunt, hos omnia efficere ad aliquid, disputans de ijs quæ ad aliquid dicuntur, incommodum quiddam docet ex opinione sequi. Sed accipit prius statuitque quomodo dicimus, & quomodo sunt quæ ad aliquid dicuntur. nisi enim ad hunc modum sese res omnes habuerint, in promptu erit demonstrare non omnia ad aliquid esse. Eorum igitur quæ ad aliquid dicuntur, vnumquodque dicitur ad vnum; vel si idem ad plura, ad singula tamen non incerta, sed definita dicitur. Siquid enim complures habitudines obtineat, & ob id ad plura dicatur, id certe secundum singulas habitudines ad quiddam vel specie vel genere determinatum dicitur. Ergo si idem æquale sit, & duplum, & dimidium, dicitur id quidem ad plura, ad æquale scilicet, ad dimidium, & ad duplum, sigillatim tamen ad determinatum. Etenim æquale ad nihil aliud dicitur, quàm ad æquale: neque duplum ad aliud quàm ad dimidium: neq; dimidium ad aliud quàm ad duplum. Sed neq; visibile ad aliud nisi ad visum. Ita licet idem ad plura referatur, per singula tamen semper ad quidpiam definitum refertur. Sed vbi dixit relatiuum ad vnum dici, vel si ad plura, certe per singulas habitudines ad aliquid definitum referri, antequam incommodum inferat quod ex eo sequitur, quod vnumquodq; per singulas habitudines ad vnum refertur, aliud absurdum quod eandem consequitur opinionem, demonstrat. Nam cum existimatum & existimans, alterum dicatur ad alterum, si esse cuiq; rei in eo positum est, quod existimetur, & existimare diuersum est atq; oppositum existimari, nimirum existimans non erit homo, si homo & hominis esse est existimatum, cum esse habeat in existimando. existimans enim diuersum est ab existimato. Qui enim cuncta ad aliquid esse negant, & quandam subiectam substantiam relinquunt, cui ad aliquid referri accidat, ijs in promptu est huiusmodi argumentationem soluere. Dicerent enim, existimans quatenus existimat, diuersum esse ab existimato quatenus existimatur. Nam existimare diuersum est ab existimari. Quidquid autem est vnumquodque eorum quæ existimant, & eorum quæ existimantur: cui accidit vel existimare, vel existimari, hoc nihil prohibet hæc eadem esse. Neque enim homo quatenus homo ad aliquid dicitur, sed qua est existimans & existimatum. ita nihil prohibet quempiam seipsum existimare. nam eidem qui substantia homo est, multa simul accidunt. Fieri ergo potest, vt alia ratione existimans, alia sit existimatum. at subiecto quidquid hæc accidentia sortitur, idē est. qui autē ad aliquid omnia esse cōminiscuntur, ijs talia respondere nō est integrum, per quos nulla substantia est, cui existimari, quod est ad aliquid, accidat, sed cuiusq; rei esse in eo positum est, quod existimetur. Si ergo tunc demum est homo, cum existimatur, & idē est ipsi hominē esse & existimatum esse, homo enim idcirco est, quia esse existimat, in cogitari est ei esse, & cogitatum esse,

profecto, vt existimari diuersum est ab existimare, & fieri nō potest, vt existimet, quatenus existimatur, sic quod existimatur, aliud est ab existimare, quoniā hoc est existimari, quod esse. homo igitur diuersum erit ab existimante, cū id quod existimatur, homo sit, idq; non ex accidenti, quoniam hominem esse, a cogitatū esse non est diuersum. qua igitur hoc ipsi est esse aliquid, hac cogitans ab ipso diuersum est. Per quod igitur ipsi suppetit aliquid esse, hoc secundum hoc est ab ipso diuersum. existimans igitur hominem, tunc non erit homo. Neq; enim vt in æquali eadem est in vtroq; relatiuum ratio, quatenus equalia sunt, sic item in opinante, & in eo de quo habetur opinio, quoniam existimans & existimatum non sic dicuntur ad aliquid, alioquin omne existimans hoc esset quod existimatum, quemadmodum æquale æquali est æquale, & simile simili simile. Existimare igitur & existimari non sunt ex eis relatiuis quæ per æqualitatem referuntur, ex ijs quæ secundum iudicans & iudicatum, cuiusmodi sunt scientia & sensus, in quibus omnibus iudicantia diuersa sunt a iudicatis. Alterum enim ab altero diuersum est, quatenus est tale, & diuersæ ipsorum rationes sunt. Quā obrem in æqualibus si vnum est æquale, alterum quoq; æquale est, & eandem obtinet rationem: at non sic in sensu & sensibili sese res habet, non magis quā in duplo. Neq; enim si vnum relatiuorū est duplum, alterum quoq; duplum est, sed potius dimidium: nec eadem est dupli atq; dimidij ratio. Sic igitur in opinante, si alterum est opinans seu existimans, alterum non existimans erit, sed existimatum, atq; ab illo ratione diuersum. Si ergo existimatum habet hominis rationem, quatenus existimatur, nimirum existimans quod non habet rationem hominis, non erit homo. Quāquam hæc argumentatio potest ad id applicari, quod relatiua vnum ad vnum ac determinatum referuntur. Si enim relatiuum quodq; ad vnū dicitur, existimare ad vnum existimari referetur. quare si cuiq; rei hoc est esse quod existimari, existimans vt ad existimatum dicitur, sic dicetur ad id quod est existimatum. nam idem est ei esse, & existimatum esse. existimatum autem idem est atque existimari, ac vicissim existimans & existimare. sic enim vnum erit ad vnum. quod si verum est, quemadmodum existimare diuersum est ab existimari, sic vicissim existimans ab existimato. quare si homo est existimatum, homo non fuerit existimans: & sic ab existimato quolibet diuersum erit existimans, ab homine cum hominē existimat, a cane cum canem. quod si vnūquodq; ad existimans refertur, vtiq; ad insipita specie existimans referetur. at positum erat relatiua singula ad vnum referri, eorum positio, ipse per ea quæ adiungit, demonstrat, quæ quidem ipsum, vt dicitur, aut si vnum ad plura, certe ad determinata, quod quidem tollunt qui omnia ad aliquid esse tradunt. Existimans enim, quod vnum est & idem, ad infinita dicitur, nisi aliqua sit subiecta natura, cui accidat existimari, quæ substantia & specie differat. alia est enim species equi, alia canis, alia cæterorum opinabilium cuiusque, habeat tamen vnum idemq; accidens quod opinabilis sit, ac de ipsa haberi possit opinio. Singulis tamen esse hoc est quod existimari, & in hoc ipsorum & generatio & substantia consistit, neque alia est equi quiditas quā existimari, quia in hoc positum est ipsius esse. Eandem cæterarum omnium rerum rationem intelligere licet. Neq; enim refert canem dicas, an opinabile. res autem infinita specie sunt. opinabilia igitur & existimata infinita specie fuerint, quatenus sunt opinabilia: quo fit, vt opinans ad infinita specie referatur, si opinata ad opinantia referuntur, cum infinita specie sint quæ ab vno eodemq; existimantur, quorum esse in eo positum est, quod existimantur. At hoc incōmodum est, & dictu perabsurdum. Ad refellendum autem illud omnia esse aliquid, firma ratio est illa quæ docet multa fieri nemine vel esse vel fore præopinato. Et rursus alia quæ ait, quæcunq; aliquis opinatur esse aut fore &c. Multa enim eorum quæ fiunt, fiunt non cogitata, quæ inopinata dicuntur, vt inuentio thesauri. Multa rursus cogitata nō fiunt, vt in bellis & certaminibus vincere & vinci, & alia propemodum infinita. Illa item quæ ait, si cuiusq; rei esse in existimando consistit, sublato existimante nihil omnino erit. Ac proinde si perierit animal, nihil fuerit aliud, sed pereunte qui existimat, simul rerum existimatarum essentia peribit, vt supra diximus: quinetiam viuentem, sed non existimantem, nihil erit reliquum. Atq; adeo idem ipse qui existimat, cum existimat, non erit ens, nisi ab alio existimetur: ita fiet, vt quisquam nullus sit, & simul existimet. Præterea si opinio mutetur, res quoq; de quibus habetur, mutabuntur, nisi si quis seipsum existimet vt existimantem. Ad hæc si quæpiam hic esse opinetur, ille non esse, simul erit, & non erit: idēq; multa fuerit, si ab his multa esse fuerit existimatus. Et si quidem numero in diuersis locis esse opinentur, idem simul erit in diuersis locis: deniq; idem res oppositę fuerit, vt si quod quiescere quidam putat, hoc alius moueri opinetur, & alia innumera incommoda ex hac opinione sequi reperias. Esse igitur hanc opinionem firmissimā omnium, non esse inquam simul veras enunciationes oppositas, hoc est quod sibi demonstrandum proposuerat, sententiam illam, contradictiones non esse simul veras, notissimā & manifestissimam esse: quod multis rationibus conclusit, & incōmoda inde consequentia declarauit, & qua ratione ducti qui sic & putabant & statuebant, venerint in hanc sententiam, scilicet, quoniam ex eodem opposita fieri cernebant, & quoniam quæ eadem esse putantur, non omnibus eadem esse videntur.

Inopinata.

Contradictionem simul esse verā statuentiū error, vnde.

Cum autem fieri nequeat, vt contradictoria simul de eodem sint vera, perspicuum est neq; fieri posse, quo contraria simul eidem insint. Est enim alterum contrariorū nō minus priuatio, substantiæ vero priuatio, negatio est ab aliquo genere definito. Si igitur

tur impossibile est vere simul affirmare, atq; negare, fieri quoq; non potest, vt contraria simul insint, nisi aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidem aliqua ex parte, alterum vero simpliciter insit.

Contraria eidē adesse nō posse.

Priuatō quid.

Priuatōnis a negatione discrimen.

Cum autem fieri nequeat, vt contradictoria de eodem simul sint vera.) Postquam sententiam illam, non posse contradictionem simul esse veram, manifestissimam esse docuit, hinc sequi ait, vt ne contraria quidem eidem adesse queant: & quomodo sequatur, docet. (Est enim alterum contrariorum non minus priuatio.) id est, oppositorū alterum non minus est priuatio, quā oppositio. Vtitur autem hac argumentatione potissimum in libris de ortu & interitu. Vel (non minus priuatio) dixit significans, contrariorum alterum altero nihilominus esse priuationem. Illic enim dixit quod in contrariorum ordine deterius sit, id esse priuationem, cum præstantius proprie species seu forma esse intelligatur, vt nigrum priuatio est albi, turpe honesti, dulce amari: vtrunq; tamen alterius priuationem esse. Et quidem opposita a priuationibus proprie intellectis hoc differunt, inquit, quod in his alterum tantum est alterius priuatio, in oppositis autem vtrunq; alterius. Sed postquam assumpsit contrariorum alterum alterius esse priuationem, addit, (Substantiæ vero priuatio) id est, priuatio alicuius ac determinati entis. quod exponens adiunxit) priuatio autem negatio est de aliquo genere definito.) Sic enim dicta superioribus coniunguntur. Discrimen autem quo negatio priuatiua a simplici negatione discrepat, declarauit addēs, (ab aliquo determinato genere) quod ipsum significauit dicens, (substantiæ vero priuatio.) Aut certe, (substantiæ vero priuatio) æquiualeat huic. Priuatio vero, priuatio est substantiæ & alicuius entis. priuatum enim ens quiddam est, quod aliquo priuatum fuit, neque negationem æmulatur, quæ de aptis deq; ineptis illud recipere vere dicitur. hæc enim negatio, nō videt, non solum de cæco vere dicitur, sed etiam de pariete qui minime visus est capax, quia negatio de incertis dicitur, cæcitas non item, sed de ijs tantū quæ visu priuata sunt. Similis est ratio contrarij, siquidem natura eadem capax est contrariorum. Nam hoc, inquit, priuatio discrepat a negatione, quod negatio dicitur de ijs quæ sunt, & de ijs quæ non sunt: priuatio vero de quadā subiecta natura, quæ quidem formæ & habitus est capax. Simulq; explicat quid sit, & quid valeat priuatio, dicens esse negationem de aliquo definito, quod iam supra de priuatione dixerat. Si ergo contrariorum alterum alterius est priuatio, estq; priuatio negatio quædam, nulla autem negatio cū affirmatione opposita vera esse reperitur, vtiq; opposita simul consistere nequibunt. quæ ratio ad hunc modum explicari potest, Vnum contrariū alterius contrarij priuatio est, priuatio autem negatio est eius cuius est priuatio, alterum igitur contrariorum negatio est eius cuius est contrarium. Porro si negatio nequit simul esse vera cum affirmatione, ne contraria quidem simul esse possunt. quod si contraria nequeunt de eodem simul vere prædicari, addantur autem cæteræ determinationes quæ in oppositis supponuntur, nec poterunt certe simul consistere. Possunt tamen ambo contraria ex parte simul consistere, vel alterum ex parte, alterum simpliciter. Ambo ex parte, si quid opposita diuersis partibus obtineat. Alterum vero ex parte, alterum simpliciter, vt iactura mercium in mare, de qua est apud Aristotelem in Ethicis, quæ simpliciter & per se cōsiderata est inuoluntaria, tunc autē cum merces iactantur, voluntaria. Et Aethiopem quem simpliciter & in vniuersum nigrum esse conspiciamus, ex parte tamen, hoc est dentibus album esse notamus, & illud ego falsum dico, cum simpliciter falsum sit, ex parte tamen est verum, vt alio in loco demonstratur.

At vero neq; fit vt inter contradictoria quidquam cadat, sed aut affirmetur vnum de vno quoduis aut negetur necesse est. Patebit autem id ita esse, si primo quidnam sit verum, & quid falsum, diffinierimus. Nam dicere quidem id quod est, non esse, aut id quod non est, esse, est falsum. dicere vero id quod est, esse, & id quod non est, non esse, est verum. Quare & qui dicit illud medium esse, aut non esse, verum aut falsum dicet, sed neq; id quod est, neq; id quod non est, esse aut non esse dicit.

Contradictionis nō esse mediū.

At vero neq; fit, vt inter contradictoria quidquam cadat.) Postquam docuit fieri non posse, vt cōtraria simul consistant, deinde multis rationibus probat nullum esse medium contradictionis, quo simul confirmatur, neq; cōtradictionem simul esse falsam: quo fit vt contradictio in re quæq; verum a falso discernat. Nam si neq; simul esse vera potest, vt demonstratum est, neq; simul falsa, hoc enim appellari potest medium contradictionis, reliquum est vt in omni re altera pars contradictionis vera sit, altera falsa. demonstratur igitur nullum esse medium contradictionis, sed oportet vnā sumere cōtradictionem. quod ita demum fiet, si vnum de vno affirmabitur, negabiturq; alioquin non erit eadem contradictio, sed complures affirmationes, negationesq;. Sed de his latius in libro de enūciatione, & in libro de affirmatione disputatum est. Quamobrem ipse addidit, (vnum de vno) Sed ad demonstrandum nullum esse medium contradictionis, tali primum vtitur argumētatione. Definit quid sit verum, & quid falsum, & assumit verum esse, dicere id esse quod est, & quod non est, non esse. falsum autē dicere quod est, non esse, aut quod non est, esse. ex quibus aliæ sunt affirmationes, aliæ negationes. Qui ergo medium hoc dicit esse aut non esse, si omnino aliquid est, per hæc enim vera

ba, (quare & qui dicit hoc esse aut non esse) de medio loquutus est, haud dubie verum dicit, aut mē-
tietur. quicunq; enim de aliquo verba faciens, illud esse aut non esse ait, verum dicit, vel mētur. hoc
autem in hoc impossibile est. qui enim quod est, vel quod non est, vel esse vel non esse dicunt, ij vera
dicunt, id est, qui affirmationem aut negationem dicunt. at non est horum alterum medium cōtra-
dictionis. quod dicit, huiusmodi est. ij vero dicunt & mentiuntur, qui ens & nō ens esse vel non esse
dicunt, vt definitum est. qui autem medium contradictionis esse vel nō esse dicit, is neq; ens esse vel
non esse dicit, neq; non ens, propterea quod medium entis & non entis, neq; ens sit, neque non ens.
quamobrem neq; verum dicit, neq; falsum, qui de ipso esse vel non esse prædicabit. Similis est ratio
si quis neque esse, neq; non esse, sed aliud quidpiam de ipso prædicauerit. Nā qui de ipso aliud præ-
dicabit, neque verum dicit, neque falsum, cum oporteat vt ipsum sit, aut non sit, vt is verum dicat,
aut falsum, qui aliquid de eo prædicauerit. at entis & non entis contradictionisque medium neque
est ens, neque non ens.

Præterea medium cōtradictionis aut vt est fuscum inter nigrum & album erit, aut
vt id quod neutrum est inter hominē atq; equum. Si igitur hoc pacto medium esse di-
catur, nō erit in illud sane mutatio. ex nō bono enim in bonum, aut ex hoc in nō bonū
fieri mutatio solet. nunc autem fieri semper videtur. non est enim mutatio nisi ad op-
posita, mediaque. Sin vero sit medium altero modo, erit aliqua sane in album mutatio
generatiove non ex, non albo, nunc vero non cernitur.

- 63 Præterea medium contradictionis aut est vt fuscum inter nigrum & album.) Argumentatio est
huiusmodi. qui medium aliquod contradictionis haberi dicit, is vel medium quiddam esse ait vt fu-
scum aliufve medius color medium est inter album & nigrum, quæ cōtraria sunt. deniq; vt medium
eorum quæ inter se opponuntur, vel quemadmodum medium quorumlibet id esse dici solet, quod
neutrum eorum est: vt si quis inter equum & hominem medium esse dicat, neq; hominē esse, neq;
equum. At si quis ita medium contradictionis haberi dicat, vt quorumcunque medium appellari so-
let, quod neutrum est, profecto non erit mediū quod proprie intelligatur. neq; enim ex huiusmodi
medio trāsitus ad extrema fieri potest, at ex medijs semper fit mutatio in ea quorū media sunt. quo-
rum autem huiusmodi mediū esset, ea nō essent opposita inter sese, nec alterū in alterū mutaretur, si
quælibet esse dicatur. neq; enim quodlibet mutatur in quodlibet. Per cōtradictionē autē mutatio
semper fieri notamus. ex bono enim in non bonum fit mutatio, ac vicissim ex non bono in bonum,
cui par ratio cæteris in rebus intelligi debet. Si omnis igitur mutatio est in opposita aut media, hu-
iusmodi autem medio sumpto mutatio neq; in medium est, neq; a medio, sed neq; eius extrema in-
ter se definiuntur, utiq; illa neq; inter se opposita sunt, neq; contradictionem faciunt, neq; medium
est quod inter ipsa vt medium sumitur. (Ex non bono enim in bonum, aut ex hoc in non bonū fieri
mutatio solet) Si medium, inquit, contradictionis tale sit, quale inter quæcunq; accipi solet, cum id
medium esse dicimus, quod neutrum ipsorum est, non fiet in ipsa mutatio neque ab affirmatione,
neq; a negatione. boni enim mutatio in non bonum efficitur, non boni, cum secundum hoc mutatur
in bonum. At quorum aliquod habetur medium, in ijs semper extrema & opposita in mediū trās-
ire notamus. Superest igitur, vt contradictionis medium si quod est, sit quasi cōtrariorum medium,
vt fuscum inter album & nigrum, quod proprie medium est. quamobrem sic dixit, (Sed si est me-
dium.) id est, si proprie est ipsorum medium, & ad hunc modum sese habet contradictio, vt contra-
ria sit, & medium habeat: quod significatur per illud, (& ita cōtradictio) nam (sese habet) in dictio-
ne desideratur, nisi velis ad hūc modum exponere, (& ita contradictio) id est, & hoc est esse contra-
dictionis. eueniet, inquit, vt generatio, mutatioq; in album fiat ex minime non albo, sed non ex al-
bo. Idq; quoniam mutatio in extrema per medium efficitur. quod igitur ex medio albi & non albi
mutatur in album, id ex minime non albo in album mutatur, & sic album fiet ex eo quod nō est nō
album. Vera est enim de medio vtriusq; extremi negatio. Nam fuscum neq; album est, neq; nigrū.
Sic ergo albi & non albi medium aliquod habetur, nimirum id vere dicitur minime non albū, quo-
niam non album negatio esset, & oppositum. Ita si ex hoc in album efficitur mutatio, ex minime nō
albo fiet. ex huiusmodi enim medijs in extrema mutatio fit. At minime non album album est, ni-
hil autem in id mutatur quod est. Mutatio enim in album ex non albo fit, non ex minime non al-
bo. non igitur contradictionis medium aliquod esse potest.

Quorū ali
quod est
mediū, in
ijs extrema
& opposi-
ta i mediū
transeunt.

Præterea omne quod sub mentem cadit, ac intellectum, mēs aut negat aut affirmat.
hoc autem ex diffinitione patet, quando verum vel falsum dicit. Cum enim hoc quidē
pacto componit negans aut affirmans, verum dicit: cum autem hoc pacto, falsum.

- 64 Præterea omne quod sub mentem cadit, ac intellectum, mens aut negat aut affirmat.) Vt totum
intellectum complectamur, argumentatio ad hunc modum sese habet. Si de quocunq; ente, siue sub
intellectum cadat, siue sub mentem, mens quidquam statuit, verum dicit, aut falsum, affirmans de

ipso aut negans. nam in affirmando & negando verum vel falsum dicere consistit, ut veri ac falsi definitionibus est demonstratum, profecto de quo mens statuere siue enūciare non potest, & affirmādo aut negando verum dicere aut falsum, id minime in rebus est: de eo autem quod contradictionis medium esse dicitur, mens non potest enunciare, & affirmando aut negando verum dicere aut falsum. nullum est igitur medium contradictionis. Ipse tamen paucissimis verbis argumentationē perstrinxit. neque enim totam conclusionem explicauit, quæ huiusmodi est. Si de omni re quæ sub intellectum & mentem cadit, mens enunciāns per affirmationem aut negationē verum vel falsum dicit, nullum est contradictionis medium. Sed antecedēs tantū posuit, & quod dici potest totius conclusionis præparatio, vsus definitione qua paulo ante verum & falsum definiuit. illorum autem verborū, (omne quod sub mentem cadit aut intellectum, mens aut negat, aut affirmat.) sensus est, de quocūque mens enunciāns, de eo affirmat aut negat. quidquid enim enunciāns dicit, verum dicit aut falsum, affirmando aut negādo, ut ex definitione verum dicendi ac falsum intelligere licet. Quod vero ait, (quod sub mentem cadit, ac intellectum) aut pro eodem vtrunq; dixit, aut certe quod sub mentem cadit, pro re agenda dixit, pro eoque quod mens ratiocinando, vel per inductionem ex pluribus assumit, exequiturq;. Quod vero sub intellectū, pro re quam contemplamur, vel simpliciter pro intelligentia, de vtriusq; enim habetur assensio, & affirmatio negatioq;. ceterum dictio admodum succincta & coacta est, quippe in qua antecedens tantum rationis, ut diximus, habetur.

Præterea vniuersis in contradictionibus illud esse oportet, nisi sermonis causa dicatur. Quare & neque verum, neque non verum quispiam dicet, præter etiam id quod est, & id quod non est, aliquid erit profecto, quare præter generationem etiam, corruptionēve mutatio quædam erit. Præterea in his etiam erit generibus, in quibus negatio contrarium affert, ut in numeris neque impar numerus, neque non impar, at impossibile est esse, ex diffinitione autem patet.

Præterea vniuersis in contradictionibus illud esse oportet, nisi sermonis causa dicatur.) Hæc quoque argumentatio perbreuis est, cuius tamen hic est intellectus, Si contradictionis aliquod medium habetur, non cuiuspiam contradictionis de re aliqua medium habebitur, alterius non item, sed omnis contradictionis medium erit, nisi hoc quod omnino falsum est, cuiuspiam libeat disputandi gratia pernaciter asserere. Cum igitur verum dicere, & non verū dicere, contradictio sit, huius quoque mediū habebitur. extremorum autem vera est negatio de medio. erit igitur aliqua propositio media inter propositionem veram, quæ ait Dion deambulāt, & falsam quæ dicit, Dion nō deambulāt, quæ neque vera sit, neque non vera, quod quidem est absurdum. (Præter etiam id quod est, & id quod non est, aliquid erit profecto.) Hæc item argumentatio paucis est conclusa, cuius hic est sensus, Si quod est contradictionis medium, aliquid erit medium inter ens & non ens. De quo dixit paulo ante huiusmodi fore, ut qui ipsum esse vel nō esse dixerit, verum vel falsum dicat, siue affirmet, siue neget. hoc autem fieri non posse, propterea quod huiusmodi medium neque ens est, neque non ens. verum autem & falsum horū affirmationibus & negationibus definiuntur. De hoc igitur medio nunc quoque verba facit, ac fore ait, si quid inter ens & non ens intercedat, ut aliqua mutatio media sit inter generationem & interitum. Si enim generatio est mutatio de non ente in ens, interitus autem de ente in non ens, mutatio in horum medium, neque generatio erit, neque interitus, secundū substantiam tamē. Nam neque in ens erit, neque in non ens, neque ex ente, neque ex nō ente. At generatio & interitus ex his & in hæc efficiuntur. Motus enim loci vel qualitatis vel quantitatis non est medium inter generationem & interitum. Nam quod aliquorū est medium, id proprie huiusmodi est, ut ex ipso in vtriusque oppositum mutatio fieri valeat, quod in nullo horum efficitur. Illi autem dictioni, (quare præter generationem etiam & corruptionem mutatio quædam erit, supplendum est, secundū substantiam quæ media sit inter ortum & interitū. (Præterea inquit in ijs erit generibus, in quibus negatio contrarium affert.) Sensus est, Si est aliquod medium contradictionis, in ijs quoque generibus ac subiectis medium erit contradictionis, in quibus negatio nihil aliud quam positionem contrarij significat. Negatio autem contrarium ponit in contrarijs, quæ medio carent, cum de hoc prædicatur quod ipsius est capax. Animal enim non ægrotans, ut recte valeat necesse est, & nō dormiens ut vigilet: quemadmodum numerus non par, ut sit impar oportet. Si ergo in his medium contradictionis habetur, fiet ut aliquod animal sit, quod neque recte valeat, neque non recte, id est, neque ægrotet, & aliquis numerus qui nec par sit, neque impar, id est non par, cum de medio vera sit extremorum negatio. At hoc fieri non potest, ut ex definitione licet intelligere. Nam quencunq; numerum sumptis, is par est, aut impar. Omnis enim numerus vel par est, vel impar, & numerus est, qui par aut impar est.

Præterea in infinitum fiet abitio, & non solum sesquialtera erunt ea quæ sunt, sed etiam plura. Rursus enim negare illud, & ad affirmationem & ad negationē licebit: atque istud aliquid erit. substantia enim ipsius alia quædam erit.

Medium
in reb⁹ qd
proprie di-
catur.

65

66 Præterea in infinitum fiet abitio, & non solum sesquialtera erunt ea quæ sunt, sed etiam plura.) Huiusmodi est argumentatio, Si quod est medium contradictionis, non solum res erunt in proportione sesquialtera, vt videtur, accedente ad affirmationem & negationem tertio ipso medio, sed in infinitum etiam progredientur. Erunt autem in proportione sesquialtera, quoniam præter id quod de re quæ ab affirmatione & negatione significatur, medium ipsum est tertium, de quo neq; affirmatio habetur, neq; negatio. Vt enim si quod medium esset inter recte valere & ægrotare, non hæc duo recte valere & ægrotare solum essent, sed cum his etiam tertium medium, tria vero duorum sesquialtera sunt, vt quæ ipsa tota contineant, & præterea medietatem: sic si quod affirmationis & negationis mediū sit, significata sermonis enunciantis erunt sesquialtera, quia non erunt duo, sed tria. Non solum autem inquit entia sesquialtera fore, vt apparet, sed etiam accretionem accessumq; rerum in infinitum progressurum, ob huiusmodi mediam naturā. Si qua enim media natura sit, quæ per negationem vtriusque significetur, haud dubie de hac licebit affirmare. nam de omnibus rebus affirmare & negare licet: vt in libro de enunciatione demonstratur. Porro si affirmare de hac natura licet, & negare, rursus affirmationis mediij huius & negationis medium quoddam erit, de quo negatio vtriusq; id est affirmationis & negationis erit vera, cum omnis contradictionis medium aliud quod habeatur, quod quidem medium rursus erit natura quædam, siquidem de ipso vera est vtriusq; illarum negatio. quod si huiusmodi est, de hoc rursus erit affirmatio & negatio, & medium aliud, de quo vera sit vtriusq; negatio, & hoc in infinitum. Quod vero ait: (Rursus enim negare illud, & ad affirmationem, & ad negationem licebit) perinde est ac si dixisset: Nam rursus aliquid reperietur, de quo negare licet affirmationem & negationem mediij prioris contradictionis. id est, Nam rursus medium aliquod erit contradictionis, quæ de medio dicitur. Neq; enim dubium est, quin rursus contradictionis huius aliud medium sit futurum: quod cum sit quoddam ens, de eo quoq; erit affirmatio & negatio, quarum medium aliam rursus naturam afferet. Aliud enim significatur a negatione vtriusq;, quàm ab affirmatione vel negatione. Hic est enim sensus illorum verborū, (substantia enim ipsius alia quædam erit) qua ratione res in infinitum progrediuntur.

Præterea si ad interrogationem factam, si album est, dixerit quispiam, non, nihil nisi ipsum esse negavit, & non esse negatio est, vt patet.

67 Præterea si ad interrogationem factam, si album est.) Sensus est, Si rogatus quispiam de re aliqua sit ne, an non, vel esse respondet, vel non esse, & qui esse dicit, affirmat, negans vero, & non esse dicens, nihil aliud negat quàm esse, profecto contradictionis nullū erit medium. Nam si de re quæ duo tantum responsa redduntur, quorum alterum est affirmatio, alterum negatio, affirmatio autem nihil aliud significat quàm esse, negatio quàm non esse, vtique nullum erit mediū contradictionis. Si enim esset, oporteret vt præter negationem non, alia tertia responsio haberetur ei qui non id esse, de quo quæritur, dicit, sed medium ponit, aut certe vt ipsum non negatiuum aliam habeat responsionem apud eum qui non hoc dicit, sed medium ponit, prorsus vt non solum neget id de quo quæritur, sed vnum quoddam aliud significet. At si neq; alia responsio est, neq; ipsum non negatiuum aliud significet quàm negationem eius de quo quæritur, hoc autem est negatio, superest, vt nullum sit mediū contradictionis. Nam si aliquod esset, esset item aliqua de ipso responsio. quanquàm ipse breuius argumentationem adhibuit. Si enim qui aliquo interrogante de re quapiam, num ea sit alba, cum albam esse negat, & dicit non, nihil aliud quàm ipsum esse album negat, id est, dicit ipsum non esse albū, quod quidem est negatio, nullum esse potest medium contradictionis, cum sit necesse, vt esse respondeat, aut non, ex quibus esse est affirmatio, non esse negatio. Tunc enim esset medium aliquod contradictionis, si non responsio, non modo negationem eius de quo quæritur, significaret, sed etiam aliud quiddam quod medium esset.

Orta est autem & hæc opinio perinde atq; opiniones cæteræ admirabiles. Quando enim rationes contentiosas soluere nequeunt, rationi concedentes, aiunt verum id esse quod est per rationem conclusum. Quidam igitur per hanc causam hæc dicunt, quidam propterea quod omnium quæritant rationem.

68 Orta est autē & hæc opinio.) Reddit causam qua isti ducti mediū contradictionis esse tradebant, quam ex eodē fonte manasse ait, ex quo quidam cæteras sententias effluxisse tradunt quæ fidem non capiunt. Aiunt enim quosdam, cum nequirent rationem sophisticam quæ de his inquirat, soluere, eisdem cedentes, rem sic se habere statuisse: vt iam quidam extiteret, qui alijs quibusdam rationibus videretur, admirabiles & absurdas positiones inducere. Ex quibus illud firmiter declaratur, quàm utilis sit ad philosophiam, Elenchorū, id est captionum fallaciarum cognitio, quippe quarum ignoratio nonnullos solet transuersos agere, & in magnos errores inducere. Zenonis namque rationes quas ille ad tollendū motum excogitauit, compluribus quos delitescens in ipsis falsitas latet, tenebras obfundentes, ambigere cogunt, num motus in rebus habeatur, res manifesta, & quæ cunctis in rebus versatur. In primo quoque libro Phisici auditus testatus est, quosdam rationi quæ ex bipartita diuisione nihil vnum

Mediū contradictionis ponētium error unde manarit.

Elenchorū cognitio ad philosophiā utilis.

esse concludunt, succumbentes, magnitudines qualdā indiuiduas esse statuisse, alios et quę præter ens nihil esse demonstrat, cedentes, non ens esse tradidisse. tale igitur quiddam ijs vsu venisse ait, qui contradictionis medium assererent: nam cum rationes commentitias, quibus hoc concludebatur, solvere nequirent, ipsis concessere. Ratio autem qua isti fuerunt circumuerti, huiusmodi est. Ex nihilo nihil fit, ex eodem autem contraria fieri cernuntur, contraria igitur actu existentia in illo sunt mista. quod autem ex aliquibus temperatum est, id non est simpliciter idem quod aliquod ex eis ex quibus temperatur, sed medium ipsorum, atque temperamentum, quod neque vere aqua est, nec vicissim non aqua. quam rationem Anaxagoras quoque sequutus est. Quę fallax proculdubio est & sophistica. Primum enim falsa est ipsius positio, id ex contrarijs mistum esse, ex quo contraria efficiuntur. Deinde ne illud quidem verum est, neutram contradictionis partem in misto esse veram, id est, neque affirmationem, neque negationem. verum est enim mistum neutrum eorum esse ex quibus temperatur. Mulsu enim neque mel est, neque aqua. Ea quoque ratio fallax est, quę sumit, neque est, neque non est, ab utraque parte diuersum esse, scilicet ab est, & a non est. quod autem neutrum est, medium eorum esse quorum neutrum est. quare si est aliquid, & idem non est, contradictio existit, aliquod erit medium contradictionis, cum omnis contradictio per esse & non esse existat. Si enim vox hæc, neque est neque non est, de aliquo prædicari ac vere dici posset, sic fortasse aliquod esse contradictionis medium concluderetur. Sin autem nihil huiusmodi est, ne illud quidem verum fuerit, aliquod esse contradictionis medium, cum nihil sit de quo negetur vtrunque. Quamquam ne in vniuersum quidem, si quid neutrum aliquorum est, protinus illorum est medium. Paries enim neque affirmatio est, neque negatio, at non statim paries medium est affirmationis & negationis. Nam quod est aliquorum medium, huiusmodi est, ut non solum extrema in alterum mutari valeant, sed etiam in medium, & medium vicissim in extremum vtrunque. Ex esse igitur nihil mutatur in neque esse, neque non esse. ac perinde nec ex non esse quidquam, in neque esse, neque non esse transit. Neque vicissim in illa mutatio fit ex neque esse, neque non esse. quod est ipsorum medium. nam omnino nihil est in neque esse, neque non esse. quidam igitur ob hanc causam sic statuebant, alij autem quoniam rerum omnium demonstrationes petebant. Nam cum hæc demonstrari nequeant, propterea quod principia sint & manifesta, statuunt opposita inter sese simul esse vera, & positionem tueri conantur, non quod rem sic habere persuasum habeant, ut proprijs actionibus addicuntur, sed ne a positione sua discedere videantur.

Principium autem ad hos omnes ex diffinitione sumendum est. fit autem diffinitio ex eo quia aliquid ipsos significare necesse est. Ratio enim cuius nomē est signum, diffinitio fit, atque Heracliti quidem sententia, omnia dicens esse atque non esse, vniuersa facere vera videtur. Anaxagoræ vero, esse aliquid in contradictione medium, asserens omnia facere falsa. cum enim mixtum ex bono ac malo constat, neque bonum est, neque non bonum. quare non fit, ut quicquam vere dicatur.

Principium autem ad hos omnes ex definitione sumendum est. Principium demonstrationis tum in eos qui victi rationibus commentitijs medium contradictionis esse statuunt, tum in eos qui petentes omnium rerum demonstrationes, idcirco talia dicunt, quia nec demonstrari potest, nullum esse medium contradictionis, neque contradictionem non esse simul falsam, in hos omnes igitur principium a definitionibus petendum esse ait. Vsurpat autem eandem rationem qua vsus est initio disputationis, qua eorum refutauit errorem, quibus placebat contradictionem simul esse veram. Si enim nomina quidquam significare dederint, quod ipsos concedere necesse est, si modo uti sermone voluerint, sumenda ratio est eius quod significatur per verum & falsum, quibus nominibus ipsi vtuntur: quę definitiones erunt altera veri, altera falsi. cum enim nomina hæc aliquid significare dant, per ea quę dicunt, definitionem esse concedunt. Si ergo verum significat, dicere quod est esse, & quod non est, non esse: falsum autem dicere quod est, non esse, vel quod non est esse, & præterea nihil aliud verum est aut falsum, horum autem quædam sunt affirmatio, quædam negatio: profecto præter affirmationem & negationem nihil erit verum. quod si præter hæc nihil sit verum, ne ipsorum quidem medium vllum habebitur. Nam illud præter hæc verum esset aut falsum. esset enim oratio enunciativa. Vel principium in hos omnes sumendum esse ait a definitione significandi. Concedentes enim aliquid se per nomina significare, haud dubie rationem aliquam esse concedunt eorum quę nominibus significantur. quod si verum est, non igitur eodem nomine oppositum quoque significatur, ac proinde non omnia in eodem vera sunt, nec dictum verum est, non hoc magis quam illud. Sed postquam principium in hos disputandi a definitione fore dixit, protinus commemorat quis veterum contradictionem veram esse tradidit, & quis medium esse contradictionis. Simulque docet illos vero ac falso nominibus fuisse vsos, a quorum definitionibus hoc in loco initium in istos differendi sumere censemus. Heraclitus ergo cum diceret omnem rem esse & non esse, & opposita simul consistere, contradictionem veram simul esse statuebat, & omnia dicebat esse vera. Anaxagoras vero esse medium quoddam contradictionis. Temperamentum enim si ex bono & malo temperetur, neque bonum esse, neque rursus non bonum. & pari ratione, neque malum, neque non malum, ex quo medium contradi-

Mistū neutrum est eorum ex quibus temperatur.

Heraclitus contradictionem veram esse tradidit.

Etionis esse concludebat, & omnia opposita esse falsa, id est, & affirmationem, & negationem. Ait enim cum bonum & malum mista fuerint, quod ex his temperatur, neque bonum esse, neque non bonum, item neque malum, neque non malum, sed esse tale temperamentum. Cum igitur omnia in omnibus mista esse putaret, omnes contradictiones in re quaque dicebat esse falsas.

Determinatis autem hisce, patet fieri non posse, ut ea quae dicuntur de omnibus, unico modo sese habeant, quemadmodum quidam inquirunt, partim nihil verum esse dicentes. Nihil enim, inquirunt, prohibet, ut ita sint omnia, ut diameter est commensurabilis costae. Partim omnia vera esse dicentes. fere enim sententiae ipsorum idem quod Heracliti sententia possunt. Qui namque dicit omnia vera, & omnia falsa esse, utraque harum orationum seorsum etiam dicit. Quare si illa esse non possunt, & haec etiam esse est impossibile. Praeterea sunt manifeste contradictoria, quae fieri non potest ut simul sint vera, aut simul sint omnia falsa, & tamen ex hisce quae dicta sunt, potius posse videbitur falsa utraque esse.

70 Determinatis autem hisce, patet fieri non posse, ut ea quae unico modo & de omnibus dicuntur, ita sese habeant. Postquam per Heraclitum contradictiones simul veras esse docuit, per Anaxagoram vero falsas, his constitutis patere ait ex ijs quae supra diximus, contradictiones neque simul esse veras, neque simul falsas, quoniam nullum est contradictionis medium. Ex his enim, ait, satis intelligitur, fieri non posse, ut sic se habeant quae unico modo dicuntur, quod exponens addidit, & quae de omnibus dicuntur. Nam quae de omnibus pariter dicuntur, ea unico modo dicuntur. quoniam autem hoc modo dicuntur, ipse per subiecta verba declaravit, dicens, (quemadmodum quidam inquirunt partim nihil verum esse dicentes) ut Anaxagoras. Dicere namque nihil in rebus esse verum, est unico modo de omnibus dicere. Ac perinde dicere omnia esse vera, ut placebat Heraclito, hoc quoque est vno modo de omnibus dicere. at neutrum horum esse verum perspicuum fit, cum demonstratur omnis contradictionis in re quaque alteram partem esse veram, alteram falsam. Nam si hoc ita est, fieri non potest ut nihil verum sit, nec rursus ut omnia. per eos enim qui nihil verum esse aiunt, nunquam neque affirmatio, neque opposita ei negatio in re quapiam est vera. per eos vero qui omnia vera esse statuunt, contradictio simul vera est. In eorum igitur mentione qui omnia falsa esse dicunt, ait, (Nihil enim inquirunt prohibet, ut ita sint omnia, ut diameter est commensurabilis costae.) id est, ut perinde omnia falsa sint, ut est falsum, lateri dimetientem esse commensurabilem. Sed postquam dixit vnam partem eorum quae vno modo dicuntur, dicere scilicet omnia esse falsa, alteram subiungit, dicens: (Partim omnia vera esse dicentes.) & protinus addit, (Fere enim sententiae ipsorum idem quod Heracliti sententia possunt.) Heracliti autem sententiam hanc esse ait, omnia vera esse, & omnia falsa. At dixerat paulo ante, sententiae Heracliti, qui omnia esse, & non esse dicebat, consentaneum esse dicere omnia esse vera. At hoc consentaneum est ei rursus dicenti esse & non esse contradictionem in re quaque simul esse veram, ut omnia dicat vera simul esse & falsa. Si enim vnumquodque opposita simul est, & est atque non est, haud dubie per hunc vera erit tum esse negatio, tum non esse affirmatio. Veruntamen utraque rursus erit falsa. Quatenus enim esse ipsum non est, affirmatio est falsa. Rursus quatenus non esse non est, negatio quoque falsa est. quo fit, ut per hunc omnia simul vera sint & falsa. Affirmationes enim verae negationes reddunt falsas, & vicissim negationes affirmationes ipsas. Sed hanc orationem quae ambo de omnibus praedicat, nihil fere ab illorum utrorumque sermone differre ait, qui alterutrum duntaxat dicunt, & docet quomodo perinde sit. Nam qui omnia vera & omnia falsa esse dicit, is priuatim quoque utrumque de omnibus praedicat, omnia scilicet esse vera, & rursus omnia falsa. quamobrem opiniones haec quae separatim utrumque dicunt, idem pollent atque ea quae ambo praedicat de omnibus. quod si eadem sunt, & utraque illarum est impossibilis, haec quoque erit impossibilis, quae ambo praedicat de omnibus. quod autem illarum utraque falsa sit, demonstratum est, propterea quod in re quaque omnis demonstrationis altera pars est vera, altera falsa. Potest tamen illud, (Quare si illa esse non possunt) dictum accipi de eo qui ambo dicit, & omnia vera, atque omnia falsa esse tradit. Pluribus enim verbis contradictionem hoc simul esse non posse confirmatum est. haec enim simul vera falsaque sunt. Nam quum dicit, (quare si illa esse non possunt) de supra commemoratis loquitur, qui omnem contradictionem veram esse, aut omnem falsam statuebant, quorum neutrum verum esse demonstratum est: quae si impossibilia sunt, ut demonstratur, ea quoque fuerint impossibilia, quae unico modo de omnibus rebus dicuntur, quod vera sint, vel quod falsa. Sed fortasse Heraclitum dixisse ait omnia esse vera, & omnia falsa, cum opposita simul existere dicat, & omnia vera & omnia falsa opposita sint. quibus demonstratis contradictiones quasdam tales esse, in confesso esse ait, ut nemo dubitare valeat, quin nequeant ambae partes esse vel verae vel falsae: quo demonstrari potest, non de cunctis rebus utrumque priuatim dici. Sunt autem huiusmodi contradictiones, dimetientem commensurabilem esse, aut non commensurabilem. Breuiter quarum altera pars est necessaria, altera impossibilis: qualia sunt quae in substantia & in quid est praedicantur. Postquam vero dixit in quibusdam contradictionibus du-

Anaxagoras nihil in rebus esse verum statuebat, Heraclitus autem contra, omnia esse vera.

bium esse non posse, quin affirmatio & negatio nequeant simul esse veræ, aut simul falsæ, adiungit, (Tamen ex hisce quæ dicta sunt, potius posse videbitur utraq; falsa esse.) hoc enim desideratur, de quibus rebus sermonem producens, disputat contra Heraclitum, & cæteros qui rerum continentem fluxum causantes, verum esse dicebant idem esse, & non esse. Nam istorum placitis magis esset consentaneum, omnes affirmationes negationesq; falsas esse dicere. Si enim fluxus continens est, & nihil consistit, nihil recte vereq; de quopiam prædicare licebit: ex quo sequitur omnia esse falsa. quidquid enim de eo constituas, quod continenter fluit, & in nihil determinatum mutatur, mēdacem te esse necesse est. Quamobrem Heraclitus, qui omnia vera esse dicebat, magis sibi constaret, si contra falsa omnia esse dixisset, cum omnia continenter fluere ac mutari sumeret: quod idem Anaxagoræ quoq; sententiæ consentaneum esse demonstrauerat, propterea quòd omnia per ipsum mista sint, quod autem est mistum, nec simpliciter est aliquod eorum ex quibus temperatur, neque simpliciter non est.

Verum ad vniuersos tales sermones postulare oportet, vt & superius diximus, non si aliquid sit, aut non sit, sed si aliquid ipsi significant. Quare ex definitione est disputandum, sumendo quidnam falsum, & quid verum significat.

Verum ad vniuersos tales sermones postulare oportet, vt supra diximus.) Docuit quorum dicitis consentaneum est omnem contradictionem esse veram, & quorum falsam, eosdemq; perperam verba hæc verum dicere, ac falsum dicere, vsurpare. Nunc sermonem repetit quo fuerat exorsus. Dixerat autem initium in istos disputandi esse a definitione faciendū, & hoc ipsum hoc in loco ait, & quomodo sit faciendum, docet. oportet enim, quod supra statuimus, ab istis exquirere, ac percontari, non vtrum quidquam esse & non esse dicant, & num fieri possit, vt de quo esse dicitur, de hoc nō esse dicatur (ad hunc enim modum quærentes principium petere viderētur) sed vtrum ijs quæ dicunt, significant quidquam. Nam si nihil significant, ne disputare quidem poterunt. Sin aliter, sumenda est ratio ac definitio cuiusq; eorum quæ verbis ipsorum significantur. quid igitur verum, quid item falsum ipsis qui eis vtuntur, significant, accipiendum est, & rationibus quæ per nomina significatur vtendum, quæ definitiones erunt, altera veri, altera falsi.

Quod si nihil aliud est verum, nisi affirmare hoc pacto, aut negare, & similiter falsum, fieri non potest, vt sint omnia falsa. necesse est enim contradictionis partem alteram veram esse.

Sed si nihil aliud verum dicere quàm negare falsum est.) Horum verborum quæ obscure dicta sunt, hic est sensus, Si verū nihil aliud est quàm dicere quod sic habet, sic habere, nec vicissim falsum quàm negare sic habere, quod sic habet, haud dubie alterum per verum significatur, alterum per falsum: nec fieri potest cum alij affirmant, alij de eodem negent, vt vel omnes falsum dicant, vel omnes verum. Si enim qui rem vt habet, sic habere dicunt, affirmantes verum dicunt, profecto qui idem negabunt, mentientur. Nam quid aliud mentiri significat, quàm de aliquo id negare quod ipsi ad est: at si negatio est vera, haud dubie affirmationem falsam esse necesse est. Si enim verum & falsum in nihilo alio consistit, quàm in eiusdem affirmatione & negatione, fieri non potest, vt omnia falsa sint, ac perinde nec vt vera. contradictio enim de eodem continet vtrunque. Postquam ergo dixit magis dictis consentaneum videri posse omnia falsa esse iuxta Heraclitum, qui cuncta moueri dicebat, quàm omnia vera, vt Anaxagoras & dicebat, & opinabatur, fieri non posse subiunxit vt omnia falsa sint, demonstrato quomodo se habeat contradictio, & vero ac falso definitis. Sed hic locus aliter in quibusdam exemplaribus scribitur, ad hunc modum, Quod si nihil aliud est verum quàm affirmare vel negare, nec item falsum. & tunc esset sensus, At si verum nihil aliud significat, quàm affirmare vel negare, & item falsum nihil significat aliud. sed breuiter loquutus est, quoniam supra dixerat verum esse dicere quod est esse, aut quod non est, non esse: quorum alterum est affirmatio, alterum negatio. Affirmatio scilicet de eo quod est, negatio de eo quod nō. falsum autem dicere quod est non esse, quod est negatio de hoc quod est: vel quod non est esse, quod est affirmatio de hoc quod non est. Quæ cum supra aperte dicta fuerint, hoc in loco inferenda sunt. Nam si verum nihil aliud est, quàm quod est esse dicere, & quod non est esse negare, falsum autem dicere quod est non esse, quod est negatio veræ affirmationis de hoc quod est, & rursus quod non est esse, quod est affirmatio veræ negationis de re quæ non est: haud dubie fieri non potest, vt vtrique verum dicant, & qui affirmationes, & qui negationes de eodem dicunt, aut contra vt vtrique mentiantur. De quo enim affirmatio vera est, de hoc negatio est falsa. Itaque necesse est, vt contradictionis altera pars vera, altera falsa esse dicatur, non autem omnia vera sint, aut omnia falsa. Sed & aliter verba illa explicari possunt, ad hunc modum, quod si non aliud est vera dicere, quàm dicere quòd negare est falsum, id est, si illud, veram esse affirmationem, nil aliud significat, quàm negationē esse falsam. Nam qui verum esse ait diem esse, is per affirmationem falsum esse ait diem non esse. quod si verum est, fieri nō potest, vt contradictio simul vera sit.

Mentiri
quid sit.

71

72

Præterea si omne aut affirmare aut negare necesse est, impossibile est falsa vtraque esse. altera nanque pars contradictionis est falsa. Accidit autem vniuersis hisce sententiis & id quod dicitur vulgo, ipsas inquam seipsas tollere. Qui nanque dicit omnia esse vera, & contrariam huic sententiam veram facit: quare suam non veram facit. contraria nanque sententia veram ipsam non esse dicit. Qui vero dicit omnia esse falsa, & suam etiam dicit.

- 73 Præterea si omne aut affirmare aut negare necesse est.) Ostendit paulo ante nullum esse contradictionis medium, sed de quocunq; affirmationem veram esse, aut negationem: quod si recte habet, & extra contradictionem nihil est, fieri non potest, vt pars vtraq; falsa sit. Tunc enim solum vtraq; falsa esse posset, si aliquod medium haberetur: nunc autem cum medium nullum sit, necesse est in re quaq; vt altera pars vera sit, altera falsa, non vtraq; vera, vel vtraq; falsa. Dixit autem rursus fieri non posse, vt omnia falsa sint, propterea quod dictis magis consentaneum esse prædixerat, vt omnia falsa esse dicerentur, tum eorum qui continentem fluxum causabantur, tum Anaxagoræ, cui placebat omnia mista esse in omnibus, & proinde nihil in rebus pure id esse quod cernitur. (Accidit autem vniuersis his sententijs quod vulgo dicitur) Quod vulgo dicitur ait, quoniam alij quoq; istis incommodum hoc vt manifestum obiecere, vt Plato manifestissime in Theæteto. Docet autem quomodo sermones isti seipsos conficiant. Nam sermo qui omnia vera esse dicit, seipsum tollere videtur, quia idem dicit sermonem sibi aduersantem dicentem, nihil esse verum, aut non omnia esse vera. quo tollitur opinio quæ omnia vera esse dicit. Fit enim per eum qui omnia vera esse statuit, vt illud quoque verum sit, non omnia esse vera. Pari ratione cui omnia falsa esse placet, is quoq; se ipsum velut interimit. Nam si omnia falsa sunt, hoc quoq; falsum est, omnia esse falsa. Illud igitur quo tollitur hoc, verum est, non scilicet omnia falsa esse.

Quod si ille quidem contrariam vt solam non veram, iste autem suam vt solam non falsam excipiat, accidit ipsos nihilominus orationes veras infinitas falsasque postulare. Quæ enim dicit veram orationem esse veram, est vera. hoc autem in infinitum proficiscetur.

- 74 Quod si ille quidem contrariam vt solam non veram, iste autem suam vt solam non falsam excipiat.) Si, inquit, isti, vt hoc incommodum euadant, quod ipsorum dicta consequitur, vt sua sententia sibi refragentur, exceperint, dixerintq; is quidem qui omnia vera esse dicit, omnia esse vera præter orationem quæ dicat non omnia esse vera, qua tollitur omnia vera esse: qui vero omnia falsa, præter hoc quod ab ipso dicitur. hoc enim solum verum esse: vtriq; vnam excipientes, orationes infinitas tales esse concedere conuincuntur. Neque enim ea oratio solum falsa erit, quæ non omnia vera esse dicit, vt dicenti omnia vera esse placet, sed & quæ verum esse ait, non omnia vera esse, quæ diuersa est ab ea quæ dicit non omnia esse vera: nec hæc tantum, sed ea quoq; quæ diceret, verum est dictu, veram esse orationem quæ ait verum esse, non omnia esse vera, falsa esset. quæ tamen ab illis est diuersa, & sic adiectione veri demonstrabitur per eum qui vnam tantum orationem falsam esse dicat, infinitas esse falsas. Compositio autem verorum in infinitum huiusmodi esse posset, falsa est hæc oratio: non omnis oratio est vera: quoniam vera est quæ verum esse ait omnia esse vera: & hæc, verum est, verum esse dictu, non omnia esse vera. Item hæc est falsa, verum est dictu, veracem esse qui ait, verum esse dictu, non omnia esse vera, & hoc in infinitum. Pari ratione infinitæ quoq; fuerint orationes veræ per eum qui omnes falsas esse dicit, ea excepta quæ dicit omnes esse falsas. Neq; enim solum per istos ea oratio erit vera quæ omnia falsa esse ait, sed etiam quæ dicit, verum est omnes esse falsas. Nam nisi hæc vera sit, ne illa quidem fuerit vera quæ hanc præcessit, quin etiam illa vera esset quæ dicit, vera est oratio dicens verum esse, omnia esse falsa. & hoc in infinitum. sed ipse hoc paucis significauit, dicens, (Quæ enim dicit veram orationem esse veram, est vera) & pari scilicet ratione falsa, quæ dicit falsam orationem esse veram. Alioquin hæc statuere commentitium esset.

Patet autem neq; eos qui omnia quiescere, neq; eos qui omnia moueri dicunt, dicere vera. Nam si cuncta quiescunt, semper eadem erunt vera & falsa. at hoc mutari videtur. Qui nanq; dicit, aliquando ipse non erat, & rursus non erit. Sin omnia mouentur, nihil erit verum, ergo omnia erunt falsa. at demonstratum est id impossibile esse.

- 75 Patet autem neq; eos qui omnia quiescere, neq; eos qui omnia moueri dicunt, dicere vera.) Hæc dictio in quibusdam exemplaribus non habetur, propterea quod ad Physicam pertinere videatur. Sed quoniam vsurpans ea quæ supra demonstrata sunt, de ipsis dicere videtur, non prorsus a proposito aliena esse videri potest. Si enim statuatur non omnia esse vera, neq; omnia falsa, consequens est, vt neque dicentes omnia quiescere vera dicant, nec qui omnia moueri aiunt. dicentibus enim omnia quiescere, consentaneum est, vt nihil mutari dicant, sed eadem semper vera falsaq; persistere. at non

semper affirmationem de aliquo veram, & negationem de eodem falsam esse notamus, vel ediuersimodum, sed mutari subinde, & de quo prius affirmatio fuit vera, de hoc rursus veram effici negationem, cum verum sit quod est, id esse dicere, & quod non est, non esse. Nam ipse qui omnia quiescere affirmat, prius non erat, & postea non erit: quod absque mutatione fieri nequit. Qui vero omnia continenter motu agitari tradunt, horum sententiae consequens est, nihil esse verum: cum nihil tam diu persistat, ut certum aliquid esse dici possit, sed absque intermissione mutetur. est autem verum, quod est, id esse dicere. Per hos igitur omnia falsa fuerint. hoc enim paulo ante consentaneum esse dixit ijs qui omnia continenter fluere ac moueri dicebant. At demonstratum est, non omnia falsa esse posse. Sed fortasse neutrum dictorum verum esse ait, id est, neque omnia quiescere, neque omnia moueri, quoniam niam horum utrunque vnico modo de omnibus dicitur, quod fieri non posse dixit. Ex eo enim quod omnia quiescant, sequitur eadem semper vera falsaue persistere, nec alterius in alterum mutationem fieri, quod fieri non posse docuit eo quod adiecit, (Nam & ipse qui hanc sententiam dicit, aliquid quando non erat, & rursus non erit) quo fit, ut non omnia quiescant, nec eadem semper vera permanent, & eadem semper falsa. Oratio enim significans ipsum esse, quae vera est ipso existente, eadem est falsa si tunc dicatur cum non existit. Rursus si omnia moueantur, & fluant, fiet ut nihil definitur, nihilque verum sit. Falsum autem esse nihil esse verum, supra demonstratum est.

Præterea id quod est, mutetur necesse est. ex aliquo enim ad aliquid est ipsa mutatio

(Ens enim mutetur necesse est.) Hoc quoque pertinet ad confirmandum non omnia moueri, quanquam dictio parum apposite sese habet. Si enim est motus, necesse est ut aliquid existens mutetur: quandoquidem motus est alicuius in aliquid mutatio. at fieri non potest ut ex aliquo in aliquid mutatio fiat, nisi id quod mutatur, quidquam sit. Hoc igitur ens quod mutatur, moueturque, necesse est ut quando mouetur, in esse maneat, & hac ratione quiescat. Si enim Socrates loco moueatur, Socrates persistat oportet, quando Socrates mouetur. Sic enim Socrates loco mouebitur. Ad summam, si motus est mutatio ex aliquo in aliquid, necesse est in omni motu, salua substantia eius quod mouetur, aliquid sit quod mutatur, aliud ab ijs secundum quae mutatio efficitur, & ea ratione consistat. Si ergo mutatio est, aliquid maneat oportet. Nam ne mutatio quidem per ortum & interitum aliter contingit quam subiecto quodam saluo, & in hæc transeunte. huiusmodi enim est materia.

At vero neque omnia quiescunt interdum, aut mouentur, nihil autem est quod semper aut mouetur, aut quiescit. Est enim aliquid, quod semper mouet ea quae mouentur, & primum ipsum mouens immobile est.

At vero neque omnia quiescunt interdum, aut mouentur, semper vero nihil.) Sensus est, At vero ne omnia quidem entia quandoque mouentur, quandoque quiescunt, nihil autem semper mouetur, aut semper quiescit. Hoc enim significat cum ait, (Semper autem nihil.) quod verum esse compluribus verbis in calce operis de physico auditu demonstraui. Sed hoc quoque in loco illud repetit, esse in rebus quiddam semper constans & immobile, aliud quod sempiterno motu cietur, dum ait, (Est enim aliquid quod semper mouet ea quae mouentur.) Demonstratum est enim, quod a semper mouente mouetur, id continenter & sine intermissione semper proprio motu, qui sempiternus est, mobilia mouere. Hoc autem est æther, quod quidem circumlatum corpus nuncupare consuevit. per hoc enim sempiternus motor cetera mouet. At primum motorem qui semper mouet, immotum ipsum manere, ac necessario quiescere demonstratum est.

Aether.
Primus motor immobilis est.

Finis libri Tertii primae philosophiae,
Latinis Quarti.